

Gubcsi Lajos – Gubcsi Anikó

A csillagokban Bubik István

Himnusz, nimbusz, mítosz

A Magyar Művészetért

A csillagokba ment nagy hirtelen Bubik István.

A csillagporokból lehoztuk szavait, az üstökös fényes ívéből a képeit. Ámuljon a világ a mítosz előtt.

*Ovidius: ... Nem kis erőt olt át lelkünkbe a becsvágy
s termékenyvé lesz tőle a férfikebel*

– Te ezt jelented nekünk, igaz magyar reneszánsz: romantikus Bubik István

Kiadja a GL-4 Kft., Budapest

2005. január 22-én, a Himnusz napján

Gubcsi Lajos – Gubcsi Anikó

A csillagokban Bubik István

Himnusz, nimbusz, mítosz

Kiadja a GL-4 Kft., Budapest 2005

© Dr. Gubcsi Lajos

A borító rézlemezét – *Lege artis* – Asszonyi Tamás szobrászművész készítette.

Köszönet a gyönyörű fotókért Benda Ivánnak, Detvai Jenőnek, Fábián Józsefnek, Iklády Lászlónak, Ilovszky Bélának,
Kassay Róbertnek, Pyszny Lászlónak.

Köszönet a díszalbum támogatásáért A Magyar Művészetért Díj mecénásainak:
Arcadom Rt., Axel Springer Kft., Budapest Investment Rt., Geodézia Rt.,
GL-4 Kft., Grant Reklám Kft.

Lektorálta: Varga B. Anna

Nyomdai előkészítés: Csépe László

Készült a Gyomai Kner Nyomda Rt.-ben,
a nyomda alapításának 124. esztendejében.

Felelős vezető: Papp Lajos vezérigazgató

Telefon: 66/386-211

<http://www.lang.hu/gykner.nyomda>

E-mail: gykner@lang.hu

E-mail: knernyomda@bekes.hungary.net

ISBN 963 217 651 0

Kölcsey Ferenc Bubik Istvánról írta a Himnuszot,
róla is, éppen ma, ma és mindig, csak régebben.

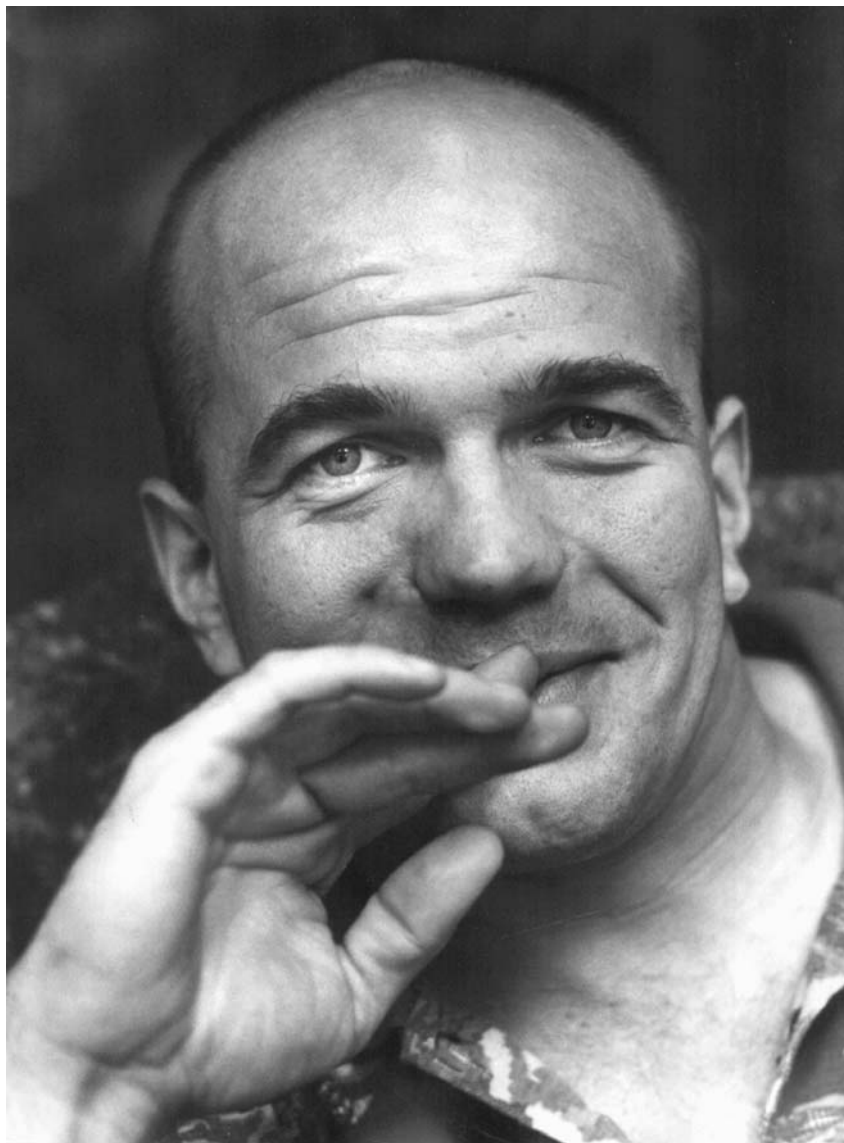
Ezért e könyv elején teljes terjedelmében idézem nemzeti imánkat, egybevetés végett.

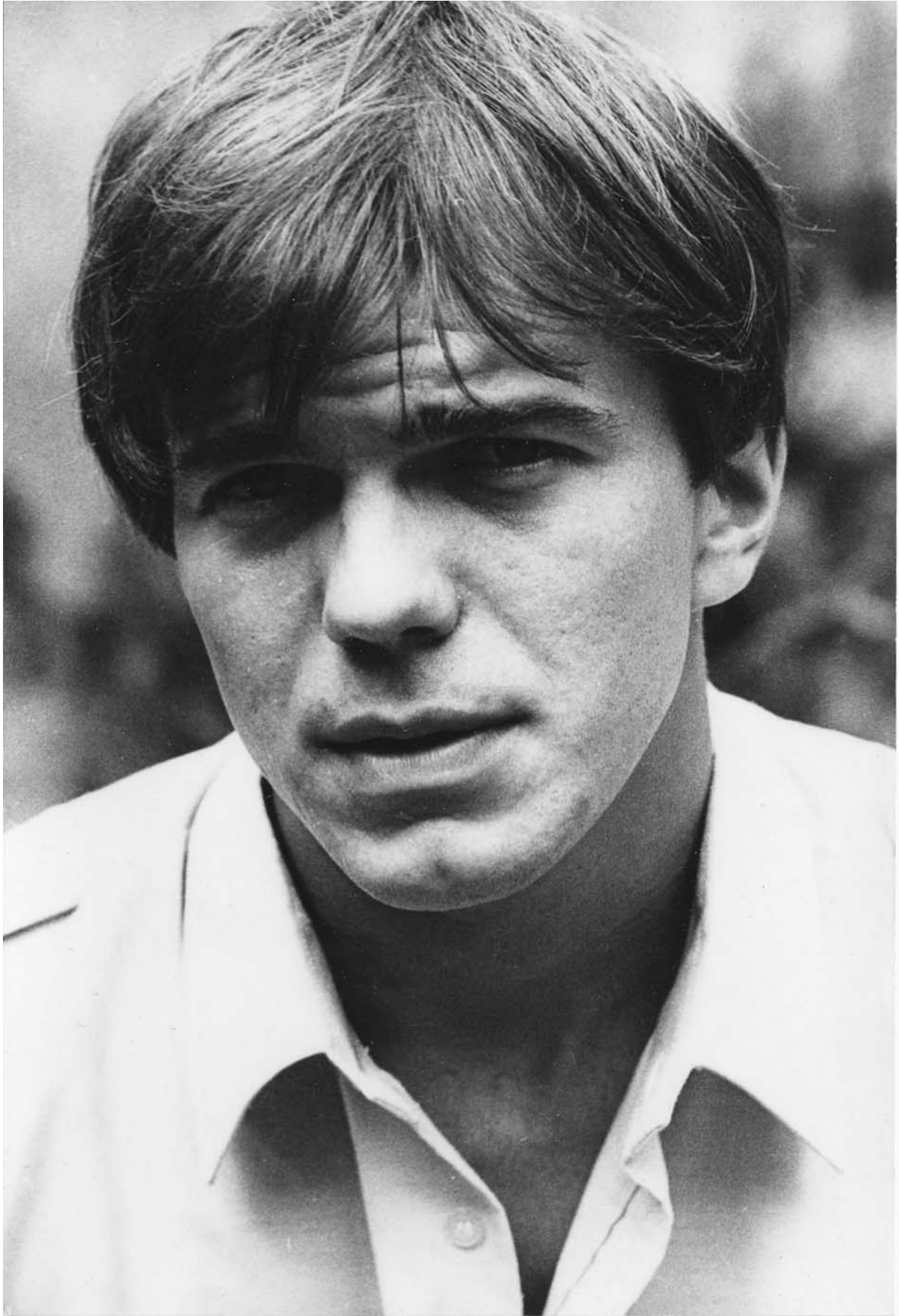
Petőfi Sándor Bubik Istvánra nézett, mikor a Nemzeti dalt szavalta, rá is:

Talpra magyar...!

Bubik István szó szerint vette és meg is haladta a Dalt. *Így lett talpig magyar!*

2005. január 22.

Kölcsey Ferenc:
Himnusz

Isten, áldd meg a magyart,
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Bal sors akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Megbűnhődte már e nép
A múltat s jövőndőt!

Őseinket felhozád
Kárpát szent bércére,
Általad nyert szép hazát
Bendegúznak vére.
S merre zúgnak habjai
Tiszának, Dunának,
Árpád hős magzatjai
Felvirágoznak.

Értünk Kunság mezein
Ért kalászt lengettél,
Tokaj szőlővesszein
Nektárt csepegtettél.
Zászlónk gyakran plántálád
Vad török sáncára,
S nyögte Mátyás bús hadát
Bécsnek büszke vára.

Hajh, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben,
S elsújtád villamidat
Dörgő fellegedben,
Most rabló mongol nyilát
Zúgattad felettünk,
Majd töröktől rabigát
Vállainkra vettünk.

Hányszor zengett ajkain
Ozmán vad népének
Vert hadunk csonthalmain
Győzedelmi ének!
Hányszor támadt tenfiad
Szép hazám, kebledre,
S lettél magzatod miatt
Magzatod hamvvedre!

Bújt az üldözött s felé
Kard nyúlt barlangjában,
Szerte nézett, s nem lelé
Honját a hazában,
Bércre hág, és völgybe száll,
Bú s kétség mellette,
Vérözön lábainál,
S lángtenger felette.

Vár állott, most kőhalom;
Kedv s öröm röpkedtek,
Halálhörgés, siralom
Zajlik már helyettek.
S ah, szabadság nem virúl
A holtnak véréből,
Kínzó rabság könnye hull
Árvák hó szeméből!

Szánd meg, isten, a magyart
Kit vészek hányának,
Nyújts feléje védő kart
Tengerén kínjának.
Bal sors akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Megbűnhődte már e nép
A múltat s jövőndőt!

A BÚCSÚ

Az utolsó utáni percek az Új Színházban, egy...

Gubcsi Lajos: Mindannyian összeérünk

Kavarognak bennem az arcok, a hangok, a helyzetek, ismerősök, mindannyian nagy művészek. Össze-vissza cikáznak az emlékeim, és mindegyik közepében – valamiért hófehér ruhában – ott áll Bubik István. Ezeket a foszlányokat próbálom most összeterezni ezen emlékönyv bevezetőjeként, mert (majd látják olvasóim) István hófehér köpenye még tisztábban világít.

Tiszta lesz, mert most, halott emléke és élő neve kapcsán vele összefüggésben jut eszembe Csoóri, Kubik, a Muzsikás, Erdély, minden és mindenki, aki szívében magyar.

Csoóri Sándor „Elveszett utak” című esszéketét lapozgatom egy ideje. Sándor alapítója volt annak az első kuratóriumnak, amely 1988-ban a Nemzeti színpadán a férfi színészek közül elsőként adott díjat Bubik Istvánnak. Hozzá hasonló okból lépett színpadra Sebestyén Márta és a vele szimbiózisban élő Muzsikás, jelesül vezetőjük, ifjú Csoóri Sándor, és persze Kubik Anna.

Most nézem az apa Csoóri könyvét, a „Költők, asztal nélkül” fejezetet, amint Sándor Ady „Bujdosó kuruc rigmusa” című versét többször is elolvassa, s az a bolond gondolat dong a fejében: ha a magyar költőknek ugyanúgy lehetne külön Himnuszuk, mint ahogy a nemzeteknek is van, ő ezt a verset választaná a költőknek. És most idézem a Bujdosó kuruc utolsó két versszakát, mert Ady is, Csoóri is valahogy csak eljutottak Bubik Istvánhoz az utolsó két versszakban:

*„Áldott inség: magyar élet,
Világon sincs párod néked,
Nincsen célod, nincsen véged,
Kínhalál az üdvösséged.*

*Elbocsát az anyánk csókja,
Minden rózsánk véres rózsá,
Bénán esünk koporsóba,
De: így éltünk vitéz módra.”*

És visszacsengenek a fülemben a beszélgetéseim Kubik Annával az István halála utáni órákban, napokban. Aznap? Hogy hogyan lépjen ő aznap színpadra? – motyogta telefonon. Pedig nincs mese, játszani kell. És öt nappal később? Szinte bele sem tudott szólni a telefonba, öt nappal később, milyen napok lehettek. És a száraz, néma könnyeitől én is csak nyekeregtem. És most majd Kubik Anna lesz az elnöke annak a nagyszerű színész- és rendezői csapatnak, a kuratóriumnak, amelynek mindig a magasban kell tartania Bubik István fényét, úgy, hogy minden évben új és új nagyszerű tehetségeket lássanak meg a színpadokon, fedezék fel, mutassák meg nekünk, mert ha nem látjuk, nem

halljuk őket, megvakulunk és megsüketülünk az ocsmánságtól, a linkségtől és gyártóitól, amit naponta tuszkolnak belénk lapok, tévék, közszereplő rikkancsok.

Eszembe jut a lányom, e könyvben társszerzőm a fiammal együtt. 1988-ban, annál a bizonyos első díjátadásnál, az Advent a Hargitán előtt tizenévesen bizonyára fogalmuk sem volt, hogy miért ülnek ott a Nemzetiben. Mindenesetre vörösre tapsolták a tenyerüket. És most a lányom, felnőtt fejjel Bubik István bűvöletében is él, mert tisztaságot és tisztességet akar tanulni. És a fiam mecénása e könyvnek – bár megkért arra, hogy e szót ki se ejtsem a számon, ehhez ő túl fiatal.

Eszembe jutnak István színésztársai. Sebestyén Márta azt mondja majd e könyvben róluk, hogy „nem véletlen, hogy a barátai közül egyik sem kispályás”. Eperjes Károly, Rudolf Péter, Novák tata, Márta István, Rubold Ödön, társai a Kelemen László Színkörben. Férfiak, könnyben.

És bevillan Erdély, életemben sorsdöntő pillanattal. Szárguldoztam én is féktelenül és felszabadultan 1989 végétől, jeges utakon, áthatolhatatlan ködben, gyógyszerekkel, könyvekkel, baráti kézfogásokkal, Sütő Andrással és Kányádi Sándorral. És tavasszal és nyáron hőségben, irgalmatlan tempóban, fékevesztetten, boldog felszabadultan: ott lehetek.

De nekem a sors jó autót tett alá. Halott volnék én is. Hajtűkanyarok és ostoba merészségek végén árkot-bokrot átszelő, majd zúzottan földre huppanó autó, s benne jómagam, bár már nem voltam ott. Azt hiszem, meghaltam. Akkor nem hihettem, mert akkor nem hittem semmit, hit nélkül voltam halott.

Valaki azonban visszafordított. Lehet, hogy csak kilökött: menj, ahonnan jöttél! De talán mégis inkább csendesén, tudtom nélkül, tudattalan állapotomban visszatessékelt a beláthatatlan, de mégis élő útra.

Mint ahogy Kriza János gyűjtötte össze a Vadrózsákban a székely népköltésből, álljon itt egy fohász, a 487. az udvarhelyszékiek életéből. Fohászodom. Bubik Istvánért szól, mintha még élne, és lenne miért. Élnie lenne miért. De már nincs. Legalább tegyük úgy, mintha a fohász lenne miért:

*„Alamizsnát vak koldusnak,
Kit szerelem vakított,
És keserves sok kínoknak
Gyötrelmére tanított.
Szánd meg kérlek esetemet,
S enyhítsd az én kérésemet.
Alamizsnát kérlek adj,
Ily veszélyben el ne hagyj. –”*

Nem tudom, van-e lélek, ha van milyen, s mit csinál. De tudom, hogy egybefonódnak végtelen emlékeink.

Gyurkovics Tibor
Ebek harmincadja

Kuruc dal

Sose lesz itt egység,
sose lesz itt, István,
széthúzó fejünket
verje meg az Isten!

Szétszaladó gondok
egybe nem állanak,
sose jön itt létre
az álom-állapot.

Az állam-állapot,
a bőséges ország,
lyukas asztaláról
széthullnak a morzsák,

ezer eb viheti,
ezer cipelheti
saját odujába,
mégse elég neki,

nem sajátja: zsákmány,
nem eledel: mérreg,
íze vész, szaga vész
Isten ebédjének.

Beléndeke bendő
nem nevel izmokat,
zabálhat, tűnődhet
reggelig is sokat.

Haj ha egyszer magunk
rántjuk le az asztalt,
hogy a pór, hogy az úr
mostmár eleget falt.

Eleget egyezett
hamis egyezséget,
lappangó íze és
szaga lett a vérnek.

Büdös az asztallap,
büdös ez az ország,
jól forgó szájunkban
büdösek a morzsák,

hogy ki kell okádni
a patak partjára,
csahos gazdáinak
arany portájára.

Hadd mossza az eső
s a patakvíz pofánkat,
még egyszer hadd lássunk
büszkének, tisztának,

Európa őrzői,
nem csahos kutyái
voltunk, fogainkat
meg lehet számlálni,

vagy büszkén állunk ki
saját erdeinkben,
vagy mindkét kezével
verjen meg az Isten!

Ezt a verset Kubik Anna Bubik István emlékére
mondta el december 20-án a Litea Könyvszalonban
a versszerető közönségnek.

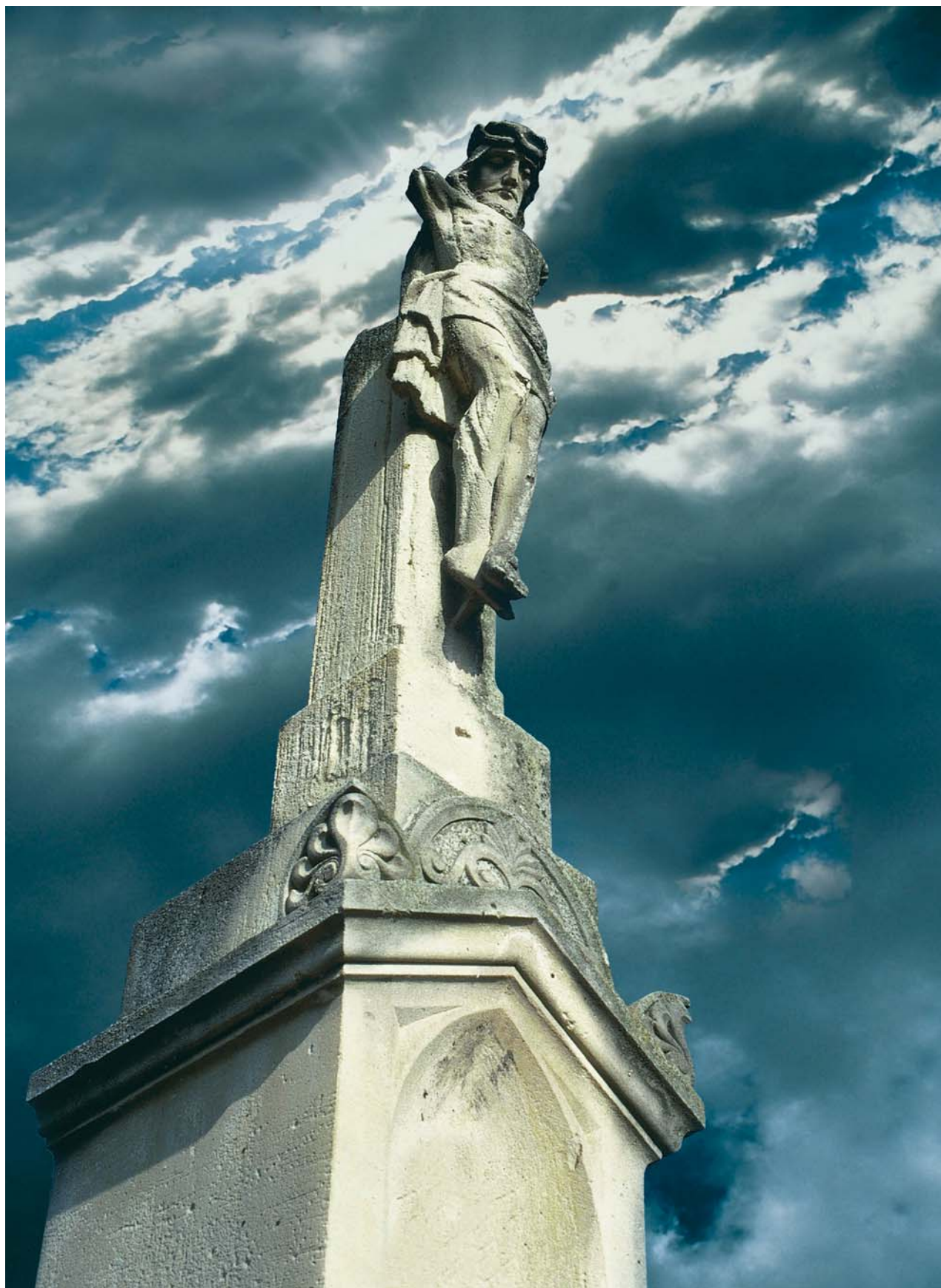
... kettő...,

... három...

... négy...

Olasz Ferenc: Október 23., Krisztus, Keszthely

Olasz Ferenc: November 2., Halottak napja

Legeza atya: A világ és az Úristen

2004. december 8-án görög katolikus szertartásunk szerint kísértük utolsó útjára a balesetben elhunyt Bubik István színművészt a Farkasréti temetőben.

Pajkos gyermeke volt a mennyei Atyának. Már gyermekkorában feléje irányították figyelmét. Szilaj kamasz éveit az esztergomi ferences atyák gimnáziumában és kollégiumában töltötte. Erről akkor sem feledkezett meg, amikor számára ez nem előnyt, hanem hátrányt jelentett. A papok felé mindig különös tisztelettel fordult. Egy ferences atya mondta róla: „Jó gyerek volt a Pista, jó gyerek”. Mindannyian ezt tapasztaltuk, hogy Bubik István egy jó ember volt. Pedig ő is, mint minden ember a bűn és a kegyelem vonzásában élt, annak ütköző erőterében róttá lépteit.

Hányszor számot vetett életével, életének alakulásával. Megrendítő pillanatok voltak ezek, amikor magába szállt és felemelte lelkét Teremtőjéhez. Nem szégyellte ez a szenvedélyes, jó fizikumú férfi letérdelni a gyóntatószék rácsa elé. Aki Isten előtt hajt térdet, az nem hódol be másnak, silány dolgok előtt nem hajlik meg, csak az isteni dolgok, a magasztos előtt hajol meg.

És Bubik István Isten előtt hajtott térdet. Isten előtt, mert tudta, hogy a bűnnek az ellentéte nem az erény, hanem az Isten irgalma, mint ahogy a tékozló fiúnak az ellentéte sem az otthon maradt nagyobbik testvér, hanem az Atya megbocsátó szeretete. A világ eredményeink alapján ítél meg minket.

Isten elsősorban szándékaink tisztaságát mérlegeli, hogy milyenek szerettünk volna lenni, vagy milyenek szeretnénk lenni. Nem a teljesítményt nézi csupán, hanem a lelkületünket, a hozzáállásunkat, a jó szándékunkat. Ő a talentumokkal elhalmozott legény, akkor emelkedett fel a legmagasabbra, amikor lerogyott Isten elé, akkor volt a legnagyobb. Nemcsak maga körül hadakozott a bűnnel, hanem magában is. Mindig, minden körülmények között számon tartotta, még bűneiben, mélypontjaiban is, hogy elsősorban Istenhez tartozik.

Jó érzékkel tudta, de állandóan tapasztalta is, hogy Isten mindenütt jelen van, örömeinkben éppúgy, mint bánatainkban, erényeinkben és bűneinkben egyaránt. Olyankor

is kedve telik bennünk, amikor mi magunk nagyon szégyesnek érezzük magunkat, üres kézzel, vesztesként állunk elé. Ő akkor sem, soha, de soha nem hagy el minket, végtelenül szeret, mi vagyunk az Ő szeme fényei.

Ez az őserővel rendelkező férfi nem tartotta magát többre egy Istenhez hanyatló árnyéknál. Milyen nagy átéléssel, megrázóan szavalta önálló estjén Ady versét:

„Akaratomból is kihullasz

Én akart, vágyott Istenem.”

Nemcsak az Úristennel volt mindenki mástól különböző a viszonya, hanem a világgal is. Szerette Isten világát, annak minden örömével együtt. Bohém kópésággal járt-kelt itt a földön. Ugyanakkor az emberiség nemesebb eszméinek vonzásában is teltek napjai. A hazafiság jeles vonásai ékesítették egyéniségét. Forró szeretettel szerette hazáját, a magyar népet.

De a család is szent volt számára. Jó rokona akart lenni hozzátartozóinak, jó elsősorban a hozzá legközelebb állókhoz, de mindenekelőtt ahhoz, akit Isten oltárához vezetett. Feleségének jó férje, kislányának drága édesapja szeretett volna lenni.

Igaz mély barátságok alakították egyéniségét, gazdagították életét.

Így járt ő közöttünk Isten sajátos gyermekeként. A mennyei Atya a gyerekeket szereti. Nem kedveli az öregeket, hacsak lélekben meg nem maradnak gyermekeknek. Országába csak a gyermekek lelkületével élők engedni, azokat, akikben még nem tört meg arcának tükörképe. A fejlődni képeseket, az úton levőket szereti, mint ahogy Bubik István is úton járó volt.

Ütközben tért haza, vissza az Istenhez, az Atyához, aki őt 46 évvel szülei szerelmén keresztül leküldötte ide a földre. Aktív, szenvedélyes férfiként élte az élettel teli életét. Több csikó csiholt benne, de tekintetéből mindig egy huncut gyermek kukucsált felénk.

Amikor ő most az örök élet ajtaján kopogtat ilyen fiatalon bebocsátásért, mi megfosztottak lettünk. Szegényebbek lettünk, de az Ég gazdagabb lett egy különös csillaggal.

Dr. Legeza József, gör. kat. lelkész

PISTÁRÓL

Rudolf Péter beszéde Bubik István temetésén

Égnek a gyertyák. Erzsébeten, a házak előtt, égnek az Új Színház szürke márvány portáljában.

Égnek a telefonvonalak. Ismeretlenek küldenek fájdalmas e-maileket, táviratokat ...

És persze tombol a bulvár: néhol meglepően visszafogottan, másutt a taszító ízléstelenség szokásos, mégis megszokhatatlan kavargásával. Ég a szemem. Tombol a politika. Ég az agyam. Legyen egy kis csend...

Persze nem lesz. Azt akarják elhitetni mindannyiunkkal, hogy ez a világ rendje. Nem ez. Ez a világ káosza.

Nem jól van ez így. Ezt sugallta minden rezzenése, borhörpölése, hamiskás szemvillanása, dühödt felszólalása, még a virág is, amit meglepett színésznők és sűgők és titkárnők szorongattak csodálkozva, kérdeve: ezt most miért?

„Hát csak úgy, mert vagytok, mert nők vagytok és jó, hogy vagytok!”

És ez a „csak úgy” ebben a primitíven haszonelvű, simlis világban nem egy odavetett határozó szócska, hanem mindaz, ami miatt igazán szép az élet.

Sárm, nő, bor, barátság. És az a kétségbeesett humor, amellyel bosszantotta az öreg bogár mellé csikorogva fékező, sokmillió autósodákból bámuló mobilagyú újficsúrokat, amint a pirosban ácsorgás rövid másodperceit kihasználva előkapott egy öreg, fekete, tárcsás telefont, kagylóstól, zsinórostól, és komótos tárcsázás után roppant fontos tárgyalást bonyolított le, hogy aztán lasszóként meglengetve a csatlakozó dugót otthagyja a zavart humortalanokat.

Csak úgy. Mert nem jó irányba halad a világ.

„Színszív” ember. Erővel és indulattal megáldva. Drága barátaim, kollégáim, kik netán nem ismertétek valójában, tudnotok kell, hogy talán másként látva a világot, perelne veletek, és pereltetne vele, – tudnotok kell, hogy nincs az a hosszú és kilátástalan sivatagi út, amelyen ne vitt volna bármelyikünket a hátán az első csepp vízig.

Az emberi lélek, agy és szív önvédelmi reakciója a felejtés. Nem hurcolhatjuk magunkkal egy életen át fájdalmainkat – összerogynánk a súly alatt. Majd telnek a napok. Majd védekezünk, támadunk megint. Majd másért sírunk és majd újra röhögünk. De már most tudom, hogy ez az űr bennem örökké űr marad. Jelen időben.

Indulatos bennem a fájdalom.

Hallom már-már üvöltő hangját, amint megszakítja a társulati ülést, és kezében a Színész Chartát lengetve kéri számon tehetetlen mindannyiunkon a méltó életkörülményeket. Minden egyes társulati összejövetelen. Ez már szinte szertartás volt. Mosolyogtató. Ráfagyott az arcunkra a vigyor. Mert igaza volt. Persze, tudtuk ezt akkor is, de nemcsak mondatai tartalmában, hanem indulatában is igaza. Ezt csak most érzem. Szégyellem akkori düheim. Igenis felelős vagyok! Mind azok vagyunk! Egy szakma, amely képtelen összekapaszkodni és kikövetelni méltó helyét ebben az országban, és felelős az ország is, amely nem képes felfogni, hogy varázslóira és bohócaira legalább olyan szüksége van, mint autópályákra és kórházi ágyakra. Bűn lebecsülni a lélekorvoslás művelőit.

Tudom, hogy feleslegesnek, méltatlannak tűnhet a gyászperceiben szakmánk méltatlan helyzetét elemezni, és nem is mernék erről beszélni, ha nem az ő nevében tenném, ha nem érezném, hogy a következő társulatin ő maga tenné – ha tehetné.

Egy sármos lázadó, egy bohém forradalmár, egy „Ritka” Ember: Szervusz István!

Novák Ferenc: Bubik István élt 46 évet

1983-84 telén ismertem meg. A Várszínházban kettős Elektra készült, egy prózai és egy táncjáték. A korkülönbség ellenére rövid idő alatt barátok, lelki rokonok lettünk. A szoros barátság kitartott húsz évig, míg az értelmetlen, de rohanó, néha önpusztító életét ismerve – kétségbe ejtve mondom –, ez a szörnyűség majdnem törvényszerű volt.

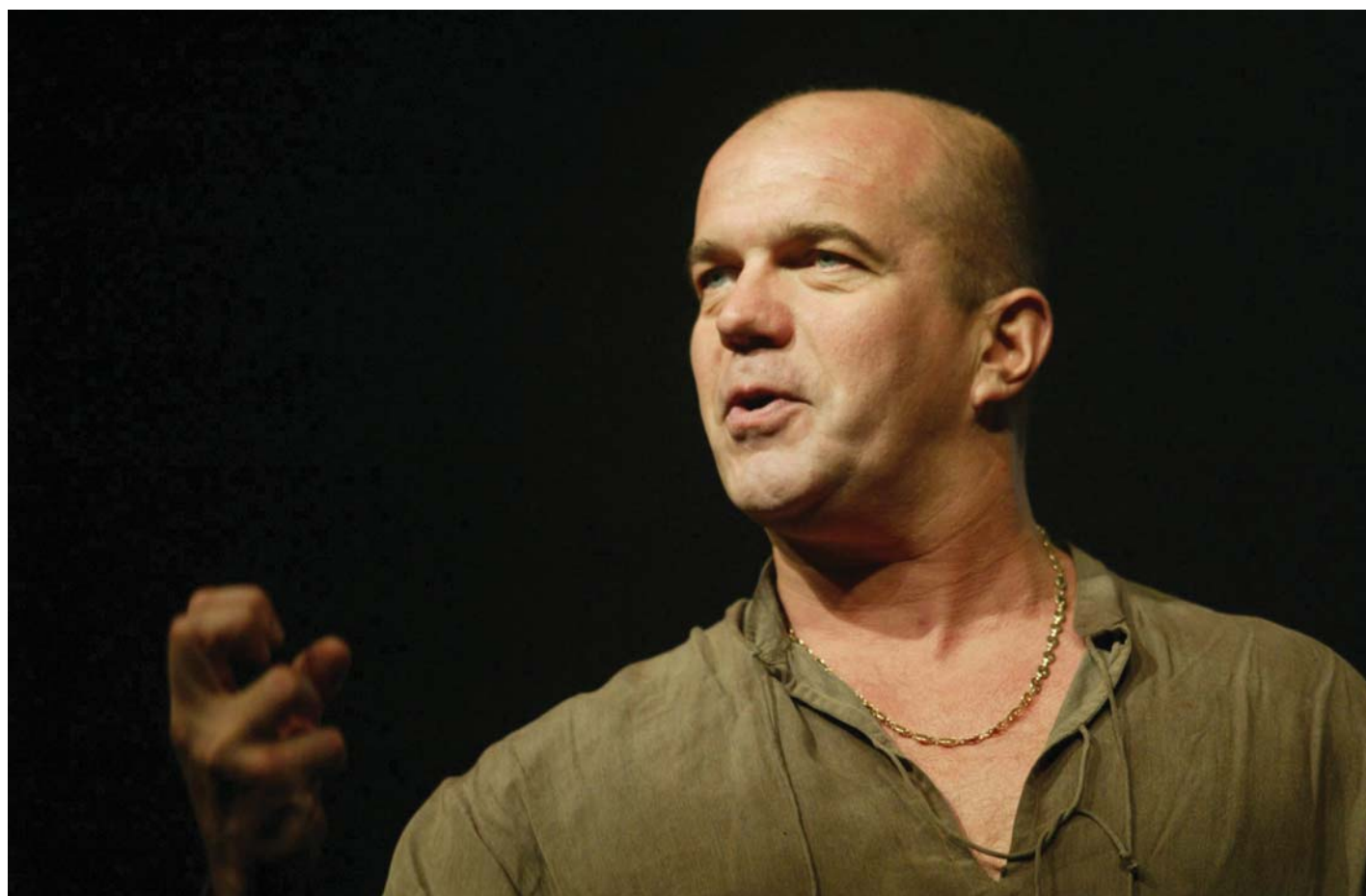
Nem mindennapi tehetségén kívül, sugárzó, szuggesztív egyénisége is hozzájárult ahhoz, hogy a XX. század magyar színészetének felejthetetlen személyisége legyen. Azok közé a kevesek közé tartozott, akiket nem lehetett egy kizárólagos szerepkörbe préselni. Nagyszerű volt Hány Jánosként, István királyként, lakodalmi vőlegényként, de parádés szerepei voltak Molière-, Shakespeare- és kortárs darabokban is.

Életét végigkísérte forró vonzódása a népművészet minden ágához. Szívesen énekelt, táncolt vagy mondott balladát. Nyugtalan természete nem ismert megalkuvást. Sokaknak kellemetlenül igazmondó volt. Színházromboló

funkcionáriusnak nyaklevest adott. Mikor megcsömörlött az itthoni színházi marakodásoktól, elment Londonba fizikai munkára, hogy nyelvet tanuljon.

Egy éjszaka felhívtam. Mondtam, jöjjön haza, eleget rakodott már egy kietlen raktárban. Azt mondta, jól érzi magát, de azért küldjem el a forgatókönyvet. (Fábri Péter – Gallai Péter Kolumbusz musicaljéről volt szó.)

Tetszett neki a különleges szerep. Hazajött. Megkezdődött színészi pályájának második fényes, sikeres szakasza. Főszerepek, színészenekar, öttusázók fergeteges „őrült” drukker dobosa, kiemelkedő szerepek. Táncos lányt vesz el feleségül, gyönyörű kislányát rajongással imádta. Sokszor, mikor az édesanya a színpadon táncolt, a csöppséget a nézőtérben egyetlen hatalmas tenyerében tartotta. „Hadd szokja a gyerek a színházat és a népzeneét”. Sokszínű szerepei mellett vissza-visszatért a népművészethez. Utolsó, saját maga által szerkesztett és rendezett nagy sikerű műsora a „Ritka magyar” is nagyrészt erre a kultúrára épült. ...aztán egy rémes, értelmetlen ütközés, és mindennek kegyetlenül véget vetett.

Minden kor megszüli a maga fantasztikus embereit
Interjú Gubcsi Lajossal a Hír TV-ben

– Gubcsi Lajos *A Magyar Művészetért Alapítvány* kuratóriumának elnöke. Ugye jól tudom, hogy Bubik volt az első, aki még '88-ban, 30 évesen elsőként kapta meg *A Magyar Művészetért Díjat*.

– Igen, ez egy fergeteges élmény volt a Nemzeti Színházban. 1988-ban díjat vett át Kubik Anna is, Kerényi Imre, Sík Ferenc, Novák Ferenc, Dobos László, és posztumusz díjat kapott akkor Latinovits Zoltán is, és ezt azért emelem ki, mert ez a mérce alkalmazható összehasonlításra: Bubik István lehetett volna Latinovits Zoltán; olyan végtelen erővel robbantak a színpadra az 1980-as évek közepén. Ekkor játszották az *Advent a Hargitán-t*, Sütő András fantasztikus darabját, amit akkor még egy évig tiltogattak, mire színpadra engedték, mert hiszen magyarokról, magyar érzelmekről, magyar Hargitáról szólt. Bubik Istvánt, mikor kilépett a színpad elejére átvenni a díjat, a Nemzeti Színház olyan végtelen hosszú, viharos tapssal fogadta, amit nem akartak abbahagyni az emberek, és ő ekkor volt 30 éves.

– Neki már akkor valahogy teljesen természetes volt a magyarsága. Ő már akkor élte. Ez nem felvett divat volt Bubik István életében.

– Nem, nem. Egyszerűen rá kellett nézni. Nem tudok mást mondani. És most, amikor a díj mellett egy másik formában keressük az ő örökkévalóságát, tehát elkezdtük elkészíteni a Himnusz napjára, január 22-ére Bubik István emlékkönyvét, a Csillagokban Bubik István címmel, abban azt idézem, hogy Bubik Istvánnak nem kellett már azt mondani, hogy „*Talpra magyar!*”, mert ő talpig magyar volt, ő már nagyon talpon volt magyarként.

– Miért az ilyenek mennek el? Mindig ezt kérdezzük ilyenkor. A sokk vagy a megrázó tragédia az oka – Ön ennek a díjnak az alapító elnöke – hogy ezt most kiterjesztik Bubik István munkásságára is?

– Kiterjesztjük és egyben beleolvasztjuk *A Magyar Művészetért* egészébe, mert ő most már visszavonhatatlanul éltető eleme, a halála nem mos el semmit.

– De a tragédia az oka, vagy a...?

– A végtelen tehetség. Nyilvánvalóan abban, hogy éppen most, éppen ekkor Bubik István-emlékdíjat hozunk létre, abban benne van a döbbenet, és persze benne van az, hogy egy ilyen díj, meg az album maga majd az örökkévalóságnak szól, azt száz év múlva is elő lehet venni, és lehet rá emlékezni. Nyilván azonban nem lehet mindenki nevével emlékdíjat létrehozni, mert az porossá és

Gubcsi Lajos

szürkévé is válhat. Ez a Magyar Művészetért Díj pedig most már 220 művész kezében csillog aranyozottan a világban és itthon.

– Mond néhány nevet?

– Hogyne, hát a posztumusz díjazottak között Latinovits Zoltán, Nagy László, a Bubik-kuratórium minden tagja, akit most fölkerterm, Kubik Anna, Eperjes Károly, Berecz András, Sebestyén Márta, Lohinszky Loránd, Taub János, Ószabó István, Márta István, Marton László... talán senkit sem hagytam ki, és persze Bubik István özvegyét, Rémi Tündét is felkértük. Ő is magyar művészetért díjas, mint az összes többi művész, mert ő a Honvéd Együttes tagja, tehát az új kuratórium minden tagja a Magyar Művészetért Díj valamely területén már eljutott odáig, hogy díjjal köszöntük meg a tevékenységét. És most létrejön egy Bubik István- emlékdíj, hogy azt mondjuk: hiába ilyen a világ, ez a világ egyébként nem valóság és show egyvelege, ez egy szigorú valóság, amit néha olcsó show-vá tesznek, kőkemény valóság, amely ledarálja a tehetséget, és ami az értéktelent állandóan elébünk tolja, hogy hátha értékesnek tartjuk a silányt, és akkor a következő értéktelen is értékesnek kiáltható ki, és akkor tényleg győz a satnya.

– De hát vannak meg voltak kivételek.

– Ebből ki kell lépni, mert ez egy örök szennyáradat alkalmanként, az értéktelen csobog a fülemben. Ki kell lépni, és erre az alkalom lesz majd ez a kuratórium Kubik Anna elnökletével – aki Bubik Istvánnak fantasztikus társa volt kétségtelenül, az *Advent a Hargitán-t* emlitem

megint csak, együtt robbantak a színpadon, és robbantottak szét minden konvenciót, minden unalmat. Ez a kuratórium meg kell, hogy keresse a Kárpát-medencében mindenütt, Beregszászon, Kolozsváron és Szatmárnémetiben, Szabadkán vagy Újvidéken, Kassán és itthon természetesen számtalan színházban azt a fantasztikus tehetséget, aki már az, csak akit ez a mai világ nem vesz észre sehogy sem.

– *Hát nagy szükség van az utánpótlásra, egy ilyen világban.*

– Egyébként jelen van, nem kell kitalálni.

– *Jelen van?*

– Jelen van. Minden kor megszüli a maga fantasztikus embereit. Nem úgy van, hogy a gén 1990-ben erős, 2000-ben gyenge ebben az országban, 2004-ben pedig gyatra. A kor ilyen, és a kor tőlünk is ilyen, mert belőlünk áll, s a mi felelősségünk: nem kell hagyni. Lehet másfajta is.

– *Csak kellenek hozzá emberek. Furcsa világot élünk, mert egy hét telt el Bubik halála óta. Azóta sok minden történt. Itt volt december 5-e is az életünkben, és most, hogy a határon túliakat említette...*

– Tovább kell lépni.

– *A ma reggeli újságokban és a folyamatos híradásokban azt halljuk, hogy bizony kint sírnak az emberek és összetörtek.*

– Tovább kell lépni.

– *Tömegesen adják vissza a magyar igazolványt. Nem akarom politikával el...*

– Jó, de itt van másfél millió ember, aki tudta, hogy miért szavaz igennel, és van kint a határokon túl 3 és fél millió ember, ez már ötmillió, aki várta ezt az igent, ez nem kevés, és tovább kell lépni, mert lesz majd másik kormány, meg lesz majd másik parlament, és valószínűleg egy egynapos ünnepi ülésszakkal ezt a dolgot, ha nem is lehet korrigálni, mert nem biztos, hogy lehet, de lehet rendezni a jövő felé – magyar egységgel, aki benne van, és nélküle, ha ki akar maradni. Bubik István számára egy emlékkönyvet készítünk, ő már ott van a csillagokban, és ott is marad egy életre. Élete végéig ott marad, a mi életünk végéig, mibennünk biztosan. Ezek azok a nagy remények, amelyek miatt nem probléma, hogy vasárnap vesztettünk, tovább kell lépünk, van következő vasárnap is.

– *Hát addig is nehéz nap lesz: mégiscsak temetés. Neki biztos odafentről már más a világ, sokkal könnyebb ezt elviselni. Mi annyit tehetünk, amennyit – itt mondta Eperjes Károly, aki vendégünk volt István halála után egy nappal, hogy imádkozunk érte. Ezt megtehetjük és tegyük is meg! Köszönöm szépen, hogy eljött és elmondta mindezt a Hír TV nézőinek.*

– Hagy tegyem hozzá, hogy: Bubik István örökké!! A mítoszok a lelkünkben születnek meg, s onnan kitörölhetetlenek, mert oda senki nem tud benyúlni.

(Az interjút készítette Pataki Enikő)

... öt...,

Búcsú a temetőben

Eperjes Károly búcsúszavai

Metz Katalin: Rekviem Bubik Istvánért

*Mélyfekete színpadtéren búcsúztak a pályatársak. A hiány
döbönt közösséggé forrasztott mindenkit.*

Az Új Színház nézőterén pissenés sincs hosszú perceken át. A közönség moccanatlanul ül, holott már lehullott a függöny az emlékest befejeztével. Kihunytak a gyertyák a színpadon, és kivilágosodott a színházterem. A publikum megindultan búcsúzik, akár egy temetésen. Itt, ezen a helyen, ahol Bubik István nap mint nap föllépett. A társulat egy emberként adózik most emlékének, versekkel, énekkel, az igazgató-zeneszerző Márta Istvánnal a homályba vesző zongoránál. Hétfő este, amikor a tragikusan elhunyt művész Ritka (a) magyar című, frissen elkészült előadóját lett volna. A pótolhatatlan úrt most az ő emlékezésük, közös fölléptük tölti ki a színpadon.

A mélyben ködbe vesző emlékszoba mintha kitágított öltöző volna. Fogason, székkarfán utolsó fellépő kosztümjeivel, kellékeivel. A zsinórpadról diszkrétén világító csillárok függenek alá, bordó szín kulisszák a mélyfekete színpadtér háttérében. A Színház Világa, amiben derékba tört élete lezajlott. Az óriás kivetítőn fiatalkori arca tűnik föl, majd filmszerepeinek kockái sorjáznak, színházi jelenéseinek videofelvételei kelnek életre. Villanásnyira. Miközben pályatársai adják elő verses tűnődéseiket – a magyar költészet hangját.

„Már eltűnt régen a hajó Veled
és én még mindig kendőt lengetek

...De már ködöt

lehel a tenger

árnyékok mögött – halljuk Ráckevei Anna hangján Wass Albert szavait. – Elnyel a távol, mint egy ősvadon...”

Gyertyafény gyúl a zongorán, Márta István rekviemfájdalmú dallammal kíséri Dobai Péter életsommázó dalát: „Két szó között, / két pont között, / két nő között / ... / két nevünk van / és két életünk / két szó van / és mindig két-felé megyünk...”

És hirtelen:

„Tudod, hogy nincs bocsánat” – figyelmeztet József Attila alias Hobo, hadd vesse emlékezetébe a közönség is, hisz Bubik ezt jól tudta.

Amiként megvetette „a percmemberkéket” is, emlékeztetett rá Galkó Balázs Ady szavaival. „Szabadság, szerelem – igen, Petőfi szellemét is magának vallotta a független lelkű, világot keblére ölelő színész –, e kettő kell nekem...”

Mert erre asszociáltunk Rudolf Péter szavai után. „Reszket a bokor, mert madárka szállott rá,
reszket a szívem, mert eszembe jutottál” – a meghittség

utáni vágy bujkált Keresztes Sándor búcsúszavaiában.

„A hetedik te magad légy...!” – dübörgött József Attila keserű indulata a stúdiósok recitativo kórusában.

Akárcsak Bubik István konok igazságszeretete, szóki-mondása. Maga választotta előadóját az Ady-verset:

„Döltömre Tökmag Jankók lesnek:

Úgy szeretnék gyáván kihunyni

De meg kell maradnom Herkulesnek

...

Szeretnék fájdalom-essen

Bujdosni, szökni, sírni, fájni.

De hogy ez a csürhe ne vessen?” – üvölti magából kikelve Bubik helyett is Gáspár Sándor. –

„Sok senki, gnóm, nyavalyás, talmi,

Jó lesz egy kis hódolás és csönd:

Így nem fogok sohse meghalni.”

Üzeni Ady, üzeni Bubik István. Amilyen indulatra gerjedt, ha vélt igazában bántották, épp annyi gyermeki szeretet lakozott benne. Botos Éva Pál apostol korinthusiakhoz intézett leveléből a Szeretet himnuszát olvasta a fejünkre. A búcsú órájában nézzünk szembe magunkkal: bizony lebírt a szeretet a mindent eluraló önös érzékajhászást.

Bubik tragikus távozása közösséggé forrasztotta a társulatot és a gyászoló közönséget. „Az Úr énnéem őriző pásztora – mormoljuk magunkban Pálffy Kata után a 23. zsoltár szövegét –, azért semmiben meg nem fogyatkozom. / ... / Ha a halál árnyékában járnék is. / De nem fél-nék még ő sötét völgyén is. / Mert mindenütt te jelen vagy énvelem.”

Mintha szellemalakja szólalt volna meg. És a síron túlról Juhász Gyula szavaival (Nagy Zoltán csöndes hangján):

„Szeretnék néha visszajönni még,

Ha innen majd a föld alá megyek,

...

Csak megnézném, hogy kék-e még az ég

És van-e még magyar dal Váradon:”

Bizony, Juhász Gyula, bizony, Bubik Pista, soha égetőbb pillanatban nem kérdezhetnétek... És mégis, mégis: el kell jönnie a megnyugvásnak, Adyt Eperjes Károly idézte valómásával:

„Napsugarak zugása, amit hallok.

Számban nevednek jó íze van

Szent mennydörgést néz a két szemem.

Istenem, istenem, istenem.

Könnyebb a lelkem, hogy most látván vallott,

Hogy te voltál élet, bú, csók, öröm,

Hogy te leszel a halál, köszönöm.”

(Magyar Nemzet, 2004. december 15.)

Márta István: Gyászbeszéd Bubik István sírjánál

Pál apostol így ír a Korinthusbeliekhez szóló 1. levelében: „A szeretet hosszútűrő, kegyes; a szeretet nem irigykedik, a szeretet nem kérkedik, nem fuvalkodik fel. Nem cselekszik éktelenül, nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rója fel a gonoszt. ...Nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal. ...Mindent elfedez, mindent, hiszen mindent remél, mindent eltűr...

Bubik István méltó volt a szeretetre, szeretetünkre.

Nehéz, gyötrő és fájdalmas a **szeretett** „színjátékos” barát elvesztése. Nem hisszük, nem tudjuk elhinni.

Még mindig közöttünk van, a hatos öltözőben készül Molière Jourdainjére, szöveget mond össze Taki Katival, Csámpival, Szamival, a büfében kávé kér Krisztától, telefonál a portáról, ...virágot hoz a jegyszedő néniknek, az évadnyitón hatalmas felkiáltójelekkel olvas fel részleteket a Színész Chartából s az oly szeretett, tisztelt színészkirálytól: Latinovitsól.

Lassan el kell engednünk, most már itt a keserű búcsú ideje. A Nagy Család – a magyar színházi világ képviselői, a keresztutaknál találkozó „színházjátszó” és vezető barátok keserősége egyben figyelmeztetés is ebben a korban: vajon figyelünk, vigyázunk egymásra eléggé, vajon tudunk még igazán és hittel szeretni, hisz ez a szeretet lendítheti és éltetheti tovább közös vállalkásunk, és hivatásunk: a magyar színjátszás jövőjét.

Bubik István szeretett. Bubik Istvánban a gazdag emberi tapasztalat és hit által edzett szív lakozott. Az a bohóc-ripcacs-csepűrágó szív, amely annyit perelt önmagával, a társakkal, barátokkal, de még a közönséggel is.

Szerette a színpadot, és nagyon szerette hazáját...

A 46 esztendősen kettétört színészi pálya mérlegelése, summázása talán nem helyénvaló ezen a gyással teli napon. Az alakításokat, a szerepeket – a vitathatatlan tehetség és nagyság lenyomatait – mostantól kezdve már csak a celluloid – és hangszalagok őrzik, és az elő-előbukkanó emlékek alapján őrizzük mi is; barátok, kollégák és a színházat, filmet szerető publikum.

A mélyen magányos és néha bolondosan komoly „színjátékos” a főiskolától szeretett Nemzetiéig, Veszprémtől Szolnokig, Pécestől Gyulán és Szegeden át a Paulay Ede utcáig, a hang – és filmstúdiók zárt világától a kis falvakig (vonaton, buszon, gyalog, vagy épp a bogárhátún) hozta-vitte, hordozta batyujában *Ádámot, Csongort, Zápolya Jánost, Tartuffe-t, Bánk bánt, Zetelaki Gábort, Hárty, Bicska Maxit, István királyt, Almavíva grófot, Lennie-t és Eddie Carbonét, Mercutiót és Petrucciót, Jágót, Tomport a Szentivánéjiből, Goldoni „bükkfafejú” Beppjét, Kölcseyt,*

Adyt, Petőfit, Vörösmartyt, Karinthy, Nagy Lászlót és ki tudja még mennyi világ és hazaformáló, néhai gondolkodó – gondolkodtató művét.

Az esztergomi ferenceseknél vésődött belé a tanítás: a hűség, becsület, barátság, állhatatosság, kitartás, az istenhit és hazaszeretet – sokak szerint ma már idejemúlt – eszménye. Ez a biztos és megingathatatlan értékrend gyakran váltott ki gúnyt és megvetést is, de ő erős belső kényszertől vezérelve járta csökönyös, pokolian gyönyörű útját.

„Vidám és jó volt, s tán konok, ha bántották vélt igazában...” (J.A.)

Tudott gyűlölni és megbocsátani, tudott és képes volt zokogni és ütni is – ha úgy érezte.

Gyakran tévedett, de tévedéseinek következményeit minden esetben vállalta. Az ő „ritka magyarsága” makacs és konok élet-virtust diktált, amelyet oly ritkán oldott az a kicsit csibészes, kicsit gúnyos mosoly a szájszegletben...

Gyűlölte a mellébeszélést, nem sunnyogott, nem mis-másolt és megvetette a percmemberkéket... egyenes és némely esetben igen naiv; de végtelenül becsületes és őszinte ember volt, akit nehezen viselt el ez a kor, mint ahogy ő is nehezen viselte ezt a hazugsággal, képmutatással teli, értékvesztett jelent.

Az örök és emberi kétség állandó kutatásra ítélte, sokszor és sokféleképpen tett fel kérdéseket nekünk és saját magának is, védett és támadott, lobbanékony és robbanékony természetével sokszor és sokakat bántott... néha, talán nem is alaptalanul.

Legfőként önmagával szemben voltak kétségei.

„De hol van az én állhatatosságom, hitem, kitartásom Ádáméhoz, aggodalmam, szókimondásom Bánk bánéhoz képest? ...Lehet, hogy erősnek látszom, ez azonban csalóka. Megközelítőleg sem vagyok olyan bátor, merész, erős, egyenes, jellemes, mint az általam alakított egyes alakok, bár mindig a nagy eszmények éltettek.” – nyilatkozta egyszer.

Államfők, hazafiak, stricik, királyok és énekmondók bőrébe bújva kereste és kutatta az utat.

„Mulatott és mulattatott” az ő örök Nemzeti Színházában, a hányatott sorsú Művész és Thália Színházban, a szabadcsapat Kelemen László Színkörben és végül otthonra lelt az Új Színházban.

A búcsúzást, a búcsúztatást kísérje most az az igaz méltóság és gerincesség, amelyről sok esetben mutatott példát nekünk István, és kérjük a Jóistent, hogy adjon néki csendes, békességes nyugalmat, amely – életében – oly ritkán adatott meg néki.

A hatos öltözőben egy pohár vörösbor mellett virág, gyeritya és kereszt...

... az ember egy szál magában nekik rontson...?

Beszélgetés a Magyar Művészetért Díj első

színészkéntetettjével, Bubik Istvánnal

Ha a színházi öltözőjében ültünk volna le beszélgetni, akkor talán – akaratlanul is – szerepeibe, hőseinek bőrébe bújtattam volna vissza kérdéseimmel. A kávéházba viszont nem István, a király és nem Magyarország nagyura, Bánk bán, nem is Ádám és nem Zetelaki Gábor, hanem Bubik István, a harmincéves színészember lép be. Pár perce még nyeregben ült, lovagolt. Megvárom, hogy kifújja magát. Közben pedig magamban felborítom kérdéseim rendjét. Az utolsóval kezdem: mi az, ami leginkább gyötri mostanában Bubik Istvánt?

– Bevallom, hogy az utóbbi időben talán túl sokat is szájaltam azokról a gondokról, bajokról, amelyek kikezdték és rágják a színházat, az embereket és ezt az országot. De egyetlen alkalommal sem sikerült úgy isten bizony elmondanom, tisztán megfogalmaznom azt, amit legbelül érzek. Nagyon erős satuba szorítja az embert ez a világ. Saját baja pedig nagyon belülről préselődik. De van, amikor már annyira feszül benne a sok kétség, hogy kénytelen önmagával is törődni. Azt hiszem, valahogy így vagyok most én is ezzel. Arra kényszerülök, hogy nagyon átgondoljam azt, ki vagyok, mi a dolgom és egyáltalán: mi közöm van nekem mindenhez. Miképp jutottam el idáig?

– *Tényleg: miképp jutottál el idáig?*

– Szerencsém volt-e vagy sem? Nehéz volt-e vagy sem? Nem tudom eldönteni. Esztergomban jártam középiskolába, a Ferences Gimnáziumba, ahol valamikor harmadéven előadtunk egy színdarabot. Előadás után az egyik paptanárom rögtön azt tanácsolta, hogy menjek el színésznek. Én pedig megfogadtam a tanácsát. Jelentkeztem a főiskolára, ahova rögtön fel is vettek. Nem hiszem, hogy a paptanár protezsált volna be. Azután egy év katonaság következett. Majd a színház. Rögtön a Nemzeti ... Ahova hoztam magammal minden eddigi hitemet, álmomat. Romantikus beállítottságú ember vagyok. Minden élmény elementáris erővel hatott rám. Én nagyon sokáig mindent elhittem, és mindent, ami velem történik, fontos dolognak éreztem. Óriási dolog volt számomra már az is, hogy színi főiskolás vagyok, s csak amiatt bánkódtam olykor, hogy már nem akadémiai a főiskolánk, hogy én akadémistaként tanuljak benne. Szóval: jöttem a

magam romantikájával. A színészetbe, a színházba. Megkezdődött a munka. Reggel nyolctól éjfélig. Sikercsináló szerepek és statisztálások, statisztálások és főszerepek. Nagy erejű sodrásban. Hét év múltán, mostanában jöttem csak rá, hogy tulajdonképpen mibe is kerültem. A kései rádöbbenésért viszont csak magam okolhatom: így jár az, aki teljes hévvel vág neki valaminek. Sokszor azt sem tudja, hogy mit csinál. Csak az van benne, hogy minél jobban csinálja azt, amit rábíznak. És sodródik, sodródik tovább...

– *Amíg meg nem állítják, meg nem fékezik a hivatlan és váratlan kétségek?*

– Előbb a kisebb-nagyobb kérdések, azután pedig valóban a kétségek. Valamennyit elősorolni képtelen is lennék. Kezdem talán a legsúlyosabbal. Nemcsak én érzem annak, nemcsak a színész érzi annak, hanem valamennyien. Mert ugye valamennyien tudjuk, hogy különféle – de elsősorban politikai – okok miatt, morálisan mennyire szétesett ez az ország. Hogy egy nemzet minden fia egy és ugyanazon dologba, a pénzbe kapaszkodik már csak. Hogy mindenkit csak önös érdekei hajtanak és hogy csaknem mindenki leszokott a közösségi érzésről, a közösségi felelősségről. Na már most: miképp teljesíthet közösségi szolgálatot ilyen állapotok közt a színház? A színész? A színész, aki hisz abban, hogy másokért van, és hisz abban, hogy képes hitet és erőt sugározni... Önzővé válik maga is? Ez a kérdés szinte naponta felmerül bennem. Naponta előjön. Ott vagyok a színpadon és játszom. Egy csapatjáték résztvevője vagyok, és jól tudom, hogy ez a játék csak akkor válik igazivá, ha megfogom a társam kezét. És én erre egyre gyakrabban képtelen vagyok. Képtelen, mert belső kapcsolatot csak azzal tudok kialakítani, akit emberként is becsülök. Sajnos, egyre kevesebb embert tudok becsülni magam körül. Mert érzem azt, hogy mennyire gyávák, hogy mennyire cinikusak... Ez fáj nekem a leginkább. De nem akarok most lelkezni. Egyáltalán nem akarok lelkezni. Elegem volt belőle! Igyekszem minél drasztikusabban kiverni magamból. Van és lesz erőm hozzá.

– *Honnan?*

– A vallásból, amely nemcsak hitet adott, de egy biztos belső emberi értékrendet is működtetett. Emberiességet, erkölcsöt. Tanácstalan emberként és tanácstalan színészként fordultam ismét a valláshoz. Kezdttem féltetni magam, kezdtem féltetni a bensőmet...

– *A másik erőforrás a sport?*

– Igen. Mert arra is megtanít, miképp kell keményen, de becsületesen harcolni. A sportban még érvényesül egy egészségesebb mentalitás arra vonatkozólag, hogy miképp kell célhoz jutni.

– *Vallás, sport és színház – nemigen kerül így egymás mellé...*

– Nem. De az emberben, a színészben összejöhet mind a három. Hiszen hit és erő kell a színházhoz, a színészethez. Én a színészi és emberi hivatásomat tulajdonképpen úgy értelmezem, mint egy jó öreg színházi műszakis, aki függetlenül attól, hogy ki éppen a teátrum igazgatója, és függetlenül attól, hogy milyen szelek fújnak, végzi a dolgát. Bejön hatkor a színházba, felgyújtja a lámpákat, majd előadás után eloltja őket. Nem konkrét embereket szolgál, nem szeleket szolgál, hanem valóban a színházat szolgálja. És a maga módján a színházművészetet, a színpadon folyó játékot, a színpadon megszólaló eszméket. Végzi a dolgát, méghozzá úgy, hogy megfeleljen. Mindenkinek megfeleljen az, amit csinál.

– *Ebben az értelemben akar megfelelni Bubik István is?*

– Mindenképpen, mindenáron. Mert most már pontosan tudom és érzem ennek a megfelelésnek a felelősségét. De tudom és érzem, hogy ez egy olyan küzdelem, amely fronthelyzetbe taszítja az embert. Én ezt vállalom, mert

bízom önmagamban. Nagy szavak ezek, de én hiszek bennük. Egy dolog aggaszt csupán, hogy sokszor nagyon egyedül vagyok ebben a küzdelemben, társtalan, és sok a szélmalom. Őrült erő és hit kell ahhoz, hogy – akárcsak Don Quijote – az ember egy szál magában nekik rontson. És kell hozzá mindig egy megfogható kéz. Kellenek a példaképek, a jeles elődök és jeles kortársak példaereje. Bár többször is levetett már magáról a ló, megpróbálok nyeregben maradni.

„Azzal igazán még nem minősítjük Bubik Istvánt, ha szerepeinek sorát Égisztusztól az István királyon át a Tüzet viszek Mátéjáig felsoroljuk – igazolandó: a Nemzeti Színház jobb előadásainak vivőereje. Elismerés jár Bubik Istvánnak azért is, amilyen szerepeket nem vállal el, mert nem enged talmi kísértésnek. Nemcsak színészi, de közemberi mivoltában is van mondandója. Úgy gondoljuk: azon kevesek közül való, akik nemcsak az épületében, hanem szellemében, erkölcsében, azaz lelkében is felépülő új Nemzeti Színházat képviselik.”

(Elhangzott 1988. november 11-én a Magyar Művészetért Díj átadásakor a Nemzeti Színházban. Közölte a Magyar Ifjúság 1989. jan. Az interjút Brassai-Sipos Aladár készítette.)

... hat...,

EGY GONDOLAT BÁNT ENGEMET...

Egy gondolat bánt engemet...

A Hír TV Heti Nézőterének interjúja Bubik Istvánnal

– Az Új Színházban Bubik István nagy sikerrel mutatta be *Ritka magyar* című önálló estjét. Azon gondolkoztam, miközben néztem az előadást, hogy a magyar irodalomból – amelyben annyi fantasztikus vers van – mennyire volt nehéz a választás?

– Rettentően, hiszen napokig lehetne sorolni a csodálatosabbnál csodálatosabb magyar költők verseit. Abból indultam ki, amit már hosszú évek óta tudok, csak még nem mertem elmondani; valószínűleg nem érettem meg rá.

– Ez az előadás már egy jó ideje látható, hallható különböző helyszíneken. Tehát az újdonság az, hogy az Új Színház a műsorára tűzte.

– Az igazság az, hogy az igazgatóm, Márta István két évvel ezelőtt, amikor megneszelve, hogy készülök egy önálló estre, fölajánlotta, hogy a kamaraszínházban, fönt a Stúdiószínpadon mutassam be, de én megköszönve a felkérést elutasítottam, mert úgy éreztem, hogy először ki kell magamat próbálnom ebben a nagyon kemény műfajban, hiszen nem véletlenül retteg oly sok színész kollégám a ...

– Már önmagában a versmondástól is, nemhogy az önálló esttől.

– ... Nem is gondolná az ember, aki ezt nem gyakorolja, hogy mennyire nincsen köze a pódium műfajnak a színjátszáshoz. Kiváló színészekre emlékszem, például Márkus Lászlóra, aki amikor versmondás jött szóba, rettegett, legfeljebb kuplét vagy valami mókás mesét volt hajlandó elénekelni inkább, vagy talán elmondani, mert azt mondta, hogy egyszerűen belehalna, mert ő csak jelmezben, partnerekkel, komoly színpadon, díszletben érzi jól magát. És ez valóban így van. Kiváló színészekkel vagyok körülvéve, de egy kezemen megszámolhatom, hogy hányan mondanak közülük verset.

– Azt mondta, régóta érlelgette azt, hogy bizonyos verseket elmondjon.

– Először az *Egy gondolat bánt engemet* jut eszembe. Minden stúdióban kizárt, hogy van olyan ember, akinek nem volt kötelező megtanulnia pici korában. Rejtély, hogy miért éppen ezt az egyik legkomolyabb férfiverset tanítják gyerekkorban, hiszen ezt kisgyerek csak bemagolni tudja és felmondani, de elmondani nem hiszem. Olyan messzire áll egy kisgyermektől az, amit most már 46 évesen jobban érzek: hogy csak ne valami – nem is tudom mi a jó szó – betegségben, párnák közt kelljen úgy elsenyvedni, hanem inkább valami akcióban, vagy legalábbis férfihoz méltó keretekben belül sikerüljön az utolsó döfés.

– És mely verset említene még meg?

– 16 éves voltam, talán még fiatalabb, 1974-ben bukkantam rá Esztergomban, ferences diákként a könyvtárban, azóta sem hallottam és láttam sehol senkitől a *Csak egy éjszakára* című Gyóni Géza verset. Azt hiszem, ezt *Létai Klára* ajánlotta nekem, aki felkészített a főiskolai felvételire... állítólag valami rendszerváltozási vagy rendszerváltoztatási kísérlet történt itt az elmúlt években...

– Állítólag.

– Gyóni Géza nevét ugyanúgy nem hallom azóta sem, pedig kiváló költő. Nemcsak az a kuriózum, ahogy valóban a lövészárokban, a lengyel fronton írta verseit, és ott búcsúzott el a hazájától, családjától, barátaitól, hanem tényleg jó versek.

– Jó néhány Wass Albert vers szól a hazafiság, vagy a haza témaköréről, elmondaná-e ezek közül valamelyiket?

Wass Albert: Magyar cirkusz

Cirkusztól álmodtam az éjjel.

Emberek, az álom szörnyű volt!

Még le sem ment a nap egészen,
s már följött véresen a hold!

Indulót kürtölt frakkosan a Halál.

Körben a világ valamennyi népe
megtöltötte a páholysorokat,
s minden szem az arénát nézte.

Ott gyilkolták egymást a magyarok,
Torz jelmezekben, részegen!

Szemükben láz, kezükben kés
s csorgott a vér a késeken.

Mindenki küzdött ott mindenki ellen,
s ezer bohóc röhögött!

A világ jelszavakat ordított és
fogadásokat kötött.

– Én erre a vörösre fogadok!

– Enyém a zöldinges legény!

– Szorítsd te Árpád-címeres !

– A gatyás paraszt az enyém!

S a magyarok csak ölték egymást.

Tombolt a halál-zenekar

S Európa cirkusz-porondján

Fogyott, fogyott a magyar.

Aztán a végén egy maradt csak

Ezer sebéből folyt a vére.

Bámult fáradtan eszelősen

A véráztatta csatatérre.

A nézők elszámolták a fogadásokat.

Aki vesztes volt, fizetett.

Néhányan már ásítottak is.

Aztán mindenki hazament.
Pár kapzsi suhanc még összeszedte
Az elesettek rongyait.
Aztán már csak a hold bámulta
Borzadt szemével, vörösen
Az új magyar Káint.

– *Azon gondolkodtam, hogy bárcsak ne lenne olyan aktuális ez a vers, vagy ne lennének aktuális szempontjai. Az önálló estje összeállításában mint művésznak nagyon fontos a haza, a magyarság, a hazáért való aggódás, a hazával való törődés.*

– Minden nevelés kérdése. Ez nekem olyan természetes, hogy mikor meg kell magyarázzam, akkor zavarban vagyok és butaságokat mondok. Tehát ez olyan dolog, hogy a Himnusznál föláll az ember, s énekl. Tehát ha ezt meg kell magyarázni, vagy hogy március 15-én miért tűzöm ki a kokárdát, vagy most az 56-os időszakban, emlékezve az 56-os forradalomra, miért tűzöm ki ezt a jelvényt... sajnos megmaradt a nyoma az elmúlt 50-60 évnek, mert Budapesten ebben a forradalmi időszakban, az emlékezés időszakában, alig látok jelvényeket vagy erre irányuló gesztusokat, leszámítva a hivatalos hozzászólásokat. Úgyhogy igyekeztem beleprésselné az estembe mindent, ami nekem fontos. Ebben benne van a hazaszeretet, benne van a család, benne vannak a nők, a lovak, benne van a dob, benne van a zene, ami erőt ad a hétköznapiakban, azt mindent beletuszoltam.

– *Erről is szólt egy rész, hogy a vers, a versmondás mit jelent. Latinovits Zoltánt idézte – mit jelent?*

– Nem azért hurcolom magammal, mert divatos ma Latinovits Zoltánnal példálózni, csak tudtam, hogy várakozni fogok kint és töltődök, töltődök, mert egyértelműen mesternek tartom. Kötelező tananyagként ajánlanám a színészeknek, ha tanár lennének. Ő írja le azt, hogy egyértelműen komolyabb és hazafiasabb feladatnak érzi a pódiumművészetet, a versmondást a színészetnél. Én is így vagyok. Magyarországi viszonylatban az egyik legjobb társulatban játszom, kiváló színészekkel, nagy és főszerepeket. Ennek ellenére a versmondás okozza a legnagyobb örömet. Valószínűleg ezekkel a magyar versekkel tudok legjobban azonosulni, de ezt is kristálytisztán leírja Latinovits az egyik önálló estjének a bevezetőjében, amikor azt mondja, hogy „kérem, könyörgök, hallgasanak a költőkre, mert csak ők tudnak mindent kitapogatni, ami volt, és ami közeleg évmilliárdok távolából évmilliárdok távolába.” Tehát mese nincs. Nagyon kemény és sokszor kegyetlen ez a felismerés, a találkozás velük, mert a költők, a jó költő valóban nagyon érzi a jelent és a múltat

is, és bizony nem mindig vidám dolgokat ír, és nem optimista.

– *Hát nem. A cím Ritka magyar. Ezt ugyan már biztosan megkérdezték, de hát miért ez a cím?*

– Ezt csak népzeneészek, néptáncosok tudják. A ritka magyar az egy erdélyi, pontosabban mezőszéki táncfajta, kifejezetten férfitánc. A ritka magyart bizonyos területeken például ritka tempónak is hívják, vagy máshol ritka fogásolásnak. Ez a sűrű tempónak a fele, tehát ez egy ilyen kicsit lassú, de rettentő feszes, szinte katonás tempóban nagyon érzelmes nótákat, többnyire szerelmes nótákat fejez ki, fájdalommal telített szerelmes nótákat. Nekem ez a kedvencem. '83 óta barátkozom a néptáncosokkal, elementáris élmény volt a Honvéd Együttes és a Hegedűs Együttes tolmácsolásában Magyar Elektrát hallgatni, nézni annak a kísérezenejét. Általuk ismertem meg a magyar néptáncot, népzene, kiváló barátokra és fantasztikus szerelmekre tettem szert, és a végén feleséget is onnan választottam. Tehát én, ha még egyszer megszületnék, néptáncos lennék és pilóta.

– *És pilóta.*

– Persze, bár félig-meddig így is az vagyok, mert a költők szárnyán repdesek, röpködök, de nagyon irigylem a pilótákat és a néptáncosokat.

– *És ezek a néptáncos részek meg a zenés részek is a fénypontjai az előadásnak. A versek között sok Ady-vers is van, Petőfi-vers is van, Arany János; ilyenkor óhatatlanul adódik, hogy akik nincsenek, egyszerűen nem lehetett már annyi mindenkit ennyi időbe beleprésselné, vagy ennek különleges oka van?*

– Így is két és negyed óra volt, úgyhogy így is ki kell húznom, nem élhetek vissza a nézők bizalmával. Egy és háromnegyed óránál nem lehet hosszabb, úgyhogy fájdalommal ki kellett húznom pár részt. El vagyunk kényeztetve. Olyan költőink és fordítóink vannak, hogy a fal adja a másikat, valóban rettentő nehéz választani. És még hátra van az érési folyamat. Már tudom most, hogy mi lesz az a vers, amit a szerelmes ciklusban meg fogok tanulni, és el fogok mondani. De nem elég, hogy a szöveget rövidesen megtanulom, nem tudom, mikor fog bennem úgy megélni, hogy elő is merjem adni.

– *Változik-e egyébként az előadástek a szerkezete, tartalma?*

– Változik. Ahogy én napról napra változom, hol vidámabb vagyok, hol szomorúbb, fönntartom a jogot a változtatásra, sőt műsoron belül, ha úgy érzem, hogy elfárad a hangulat, improvizálok, ha úgy érzem, hogy valahogy nem találom az összhangot – s két év alatt meglehetősen rutinra tettem ebben szert –, akkor kihagyok egy-két

verset és próbálom fölrázni a közönséget, illetve magamat. Ha észreveszem, hogy kisgyerekek vannak a nézőtéren, akkor egyszer csak belevágok egy-két mókás-, illetve gyerekverset, mert tudom, hogy a kisgyerekek előbb-utóbb elfárad, és elkezd ficáncolni. Ezért viszek magammal varázshangszereket: dobot, dorombot. Tudom, ez nemcsak nekik tetszik, mert a dorombnak majdnem minden népzeneben óriási az ereje, egy rettentő ősi hangszer.

– *Épp akartam mondani, sajnos dob nincs most itt, de doromb van.*

– Ennek egy egészen különleges hatása van. /Dorombon játszik/

Tej, túró, tejfel
félre gatyá pendely
azért a kis bolondságért
majd meghal az ember

Likas teknő, likas tál
jaj de régen nem adtál
száradjon el a köldököd
hogya hozzám nem dörgölöd

– *Ez fantasztikus volt. Én már kezdtem szomorkodni, hogy dobót nem láttam, de ezek szerint a zsebből előkerült. Említette az előbb a Reszket a bokort, hogy azért Petőfit se hagyjuk ki. Elmondaná-e nekünk? Ugyan nagyon ismert, de csodálatos vers.*

Petőfi Sándor: Reszket a bokor, mert...

Reszket a bokor, mert
Madárka szállott rá.
Reszket a lelke, mert
Eszembe jutottál,
Eszembe jutottál,
Kicsiny kis leányka,
Te a nagy világnak
Legnagyobb gyémántja!

Téli van a Duna,
Tán még ki is szalad.
Szívemben is alig
Fér meg az indulat.
Szeretsz, rózsaszálam?
Én ugyan szeretlek,
Apád-anyád nálam
Jobban nem szerethet.

Mikor együtt voltunk,
Tudom, hogy szerettél.
Akkor meleg nyár volt,
Most tél van, hideg tél.
Hogyha már nem szeretsz,
Az isten áldjon meg,
De ha még szeretsz, úgy
Ezerszer áldjon meg!

– *Annyira szépek ezek a versek, hogy nem is tudom, hogy még melyiket válasszam.*

– Furcsa, meg kell mondjam, furcsa itt, a tévében mondani, miután nem rólunk szól a televíziózás újabb időkben. Nem a színészekről, legfeljebb idétlenkedésekben, lehetnek különböző vetélkedőkben meg show-műsorokban, meg „beszéljünk nagyon lazán” műsorok vezetésében. Ezért mi, én is elszoktam a kamerától, elszoktam az intim tértől, úgyhogy elnézést kérek, ha teátrális vagyok, az operatőröktől is.

Nem emlékszem, hogy mikor voltam utoljára tévé-stúdióban: évente egyszer versmondás gyanánt. Próbáld elintézni Edina, hogy tévéjátékok is szülessenek, ne csak politikai beszélgetések.

– *Az nagyon jó lenne, én azon leszek, és szerintem fantasztikus élmény volt és lesz a nézőknek, ha verset hallanak. Ugyan szomorú vers, gyönyörű vers, de hát különleges vers Gyóni Géza: Csak egy éjszakára. Hogyha ezt még hallhatnánk a Művész Úrtól, akkor én ezzel búcsúznék most, és további sok sikert, és ezt az estet még többször láthatják az Új Színházban.*

Gyóni Géza: Csak egy éjszakára

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
A pártoskodókat, a vitézkedőket.
Csak egy éjszakára:
Akik fent hirdetik, – hogy mi nem felejtünk,
Mikor a halálgép muzsikál felettünk;
Mikor láthatatlan magja kél a ködnek,
S gyilkos ólom-fecskék szanaszét röpködnek.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
Gerendatöréskor szálka-kereskedőket.

Csak egy éjszakára:
Mikor siketítőn bőgni kezd a gránát
S úgy nyög a véres föld, mintha gyomrát vágnák;
Robbanó golyónak mikor fénye támad
S véres vize kicsap a vén Visztulának,

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
Az uzsoragarast fogukhoz verőket.

Csak egy éjszakára:
Mikor gránát-vulkán izzó közepén
Úgy forog a férfi, mint a falevél;
S mire földre omlik, – ó iszonyú omlás, –
Szép piros vitézből csak fekete csontváz.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
A hitetleneket s az üzérkedőket.

Csak egy éjszakára:
Mikor a pokolnak égő torka tárul,
S vér csurog a földön, vér csurog a fáról,
Mikor a rongy-sátor nyöszörög a szélben
S haló honvéd sóhajt: fiam...feleségem...

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
Hosszú csahos nyelvvel hazaszeretőket.

Csak egy éjszakára:
Vakító csillagnak mikor támad fénye,
Lássák meg arcuk a San folyó tükrébe,
Amikor magyar vért gőzölve hömpölyget,
Hogy sírva sikoltsák: istenem, ne többet.

Küldjétek el őket csak egy éjszakára,
Hogy emlékezzenek az anyjuk kínjára.

Csak egy éjszakára:
Hogy bújnának össze megrémülve, fázva;
Hogy fetrengne mind-mind, hogy meakulpázna,
Hogy tépné az ingét, hogy verné a mellét,
Hogy kiálná bőgve: Krisztusom, mi kell még!

Krisztusom, mi kell még! Véreim, mit adjak
Árjáért a vérnek, csak én megmaradjak!
Hogy esküdne mind-mind;
S hitetlen gögijében, akit sosem ismert,
Hogy hívná a Krisztust, hogy hívná az Istent:
Magyar vérem ellen soha-soha többet!

Csak egy éjszakára küldjétek el őket.

*(Bubik István utolsó interjúja. Készítette Baráth Edina
2004. november 6-án)*

... hét...,

... érthetetlen számomra az, hogy ez itt a gyűlölet hazája...?

Interjú a Magyar Rádió Aranyemberek című sorozatában

– *Próba után vagyunk az Új Színházban. Ez az eleje a folyamatnak vagy a vége?*

– Bár már 3 hete próbálunk, ennek ellenére, mivel nehéz darabról van szó, még csak az elején tartunk. Tanuljuk a nótákat, énekeket, a táncokat, tehát a koreográfiát és a szövegkönyvet is próbáljuk fogyaszthatóvá tenni, játszhatóvá.

– *Bubik István életében nem az egyetlen színház az Új Színház.*

– A Kelemen László Színkör tagja vagyok, és ennek a színekörnek a tagjaként szerződtem az Új Színházhoz. Az elmúlt hat évben kétszer is voltam a Pécsi Nemzeti Színház tagja, most pedig a Szegedi Nemzeti Színház tagja vagyok, ahol Funtek Frigyes rendezésével a Szent Jánosban játszom.

– *Az esztergomi Ferences Gimnáziumban ki javasolta, hogy legyen színész?*

– Évtizedek óta hagyomány, hogy a harmadik évfolyam előad valamiféle moralitást, vallási tárgyú darabot. A Gyilkosság a székesegyházban című darabban játszottunk. A tornateremben felépített színpadon a diákok vagy a paptanárok által festett jelzésszerű díszletben, kölcsönzött jelmezekben, valamelyik paptanár betanításával szoktunk előadni darabokat. Én az első lovag szerepét játszottam, az első gyilkos lovag szerepét. És ennek alapján ajánlotta az osztályfőnök prefektus István atya, illetve Marsi Balázs atya, Tihamér atya – akik szintén részt vettek az előadásban – hogy jobban játszom a szerepet, mint a többiek, sokkal természetesebb vagyok a színpadon. Ekkor gondoltam arra, hogy a Színművészeti jelentkezem.

Annak ellenére, hogy dobosként vagy ló mellett szerettem volna folytatni a pályámat az esztergomi diákévek után, a Színművészeti Főiskolára jelentkeztem és első nekifutásra fel is vettek... Mindig művészetpárti volt a családom, s bár meglepődtek, nem tettek rosszálló megjegyzést és nem gördítettek akadályt az utamba. Az elején kételkedve, majd egyre büszkébben vették tudomásul, hogy helyem van a színpadon.

– *Az első tíz év a Nemzetiben olyan cím-, főszerepeket adott Bubik Istvánnak, amiről azonnal azt írta a kritika,*

hogy nagyon jó, ahogyan játszik. Az ilyen gyors siker nem teszi elbizakodottá, beképzeltté a fiatal színészt?

– Dehogynem. Az első időben mindenki átesik ezen, ki hosszabb, ki rövidebb idő alatt. Az első időkben főszerepek sokaságát játszottam, engem is megszállt a zsenitudat – mígnem aztán elkezdtem rontani a színpadon, és rájöttem, hogy távol állok a zsenialitástól. Kivilágosodott a helyzet: nagyon sok hibát tudok véteni, tehát van még min javítani. Öt-nyolc év után elszállt a beképzeltség...

Aki nem szeretett engem, azzal egyszerűen nem foglalkoztam. Voltak hibáim. Későn tanultam meg a szöveget. Vettem magamnak a bátorságot, hogy akár az előadáson is önkényesen változtassak helyzeteket. Aztán túlestem az ilyen krakélerkedésen...

Egy-két bukás vagy sikertelen kísérlet után az ember rájön arra, hogy hoppá! A Nemzeti Színházban nekem is volt egy-két fegyelmi ügyem. Ez is elgondolkodtatott, csakúgy, mint egy-két színpadon kívüli kudarc is. Az ember felnőtte válik, benne a feje lágya. Azt persze nem mondom, hogy teljesen benőtt, de kisebb a rés, mint régen.

– *Volt olyan pedagógus abban az időszakban, aki tudott hatni Önre? A Ferences Gimnáziumban olyan meghatározó egyéniségek lehettek, akiket nehéz volt fölülmúlni, akár a főiskolán, akár a színházban.*

– Istvánt atya igen karakteres osztályfőnökünk volt: volt vasgyári munkás, 115 kilóval. Ha pofon vágott, akkor két vaságyon keresztül bukfencezve bírtam belefűrödni a padlóba. De ok nélkül soha nem kaptam fülest. Mi, a csődör csikó állomány tettünk azért, hogy kihozzuk a sodrából. Isten nyugtassa, most temettük el. Igen nagy hatással volt rám. Lukács István nagyon szigorú irodalomtanárom volt, s az ő hatását sem felejttem el. Szó szerint megkövetelte az anyagot, minden órára memoritert kellett tanulni, ami külön jegyet jelentett, és így egy órán össze lehetett szedni akár három egyest is, ami egyenlő volt a bukással. Kikérdezte az anyagot, majd a memoritert, s utána az óra végén még röpdolgozatot is íratott. A fiatalabb, lezserebb atyák közül a legemlékezetesebb Tamás atya volt, aki nyaranta vitorlázni vitt bennünket...

Szerencsére a főiskolán is egyéniségek tanítanak általában. Fischer Sándor volt a beszédtanárunk, a zenés mesterséget Iglódi István tanította, és Kazimir Károly sok

magas vezetői beosztása mellett gondoskodó, atyáskodó tanárunk volt. Az egyik kezemen meg tudom számolni, hogy a négy év alatt hányszor nem jelent meg órát tartani, holott hét színháznak is igazgatója volt. Pintér Tamás tanította a kaszkadőrséget, vitt bennünket verekedni, lovagolni, beajánlott bennünket kisebb szerepekbe, ahol produkálhattuk magunkat, rajta keresztül ismerkedtünk meg nyugati filmstábokkal. Emlékszem, hogy amikor Schwarzeneggert először behozta a suliba, akkor még senki nem ismerte, ment az utcán és senki nem foglalkozott vele, mert akkor még – a '80-as évek elején – talán egy filmben játszott összesen. Nádasdi Kálmán tanította a zene és irodalom kapcsolatát, akkor még Várkonyi Zoltán volt rektor. Emlékszem az én feladatam volt, hogy az első féléves vizsgán, ahol helyzetgyakorlatokat adtunk elő, egy igazi villamosjegy-lyukasztót kellett lopnom, amit egy éjszaka csavarhúzóval le is szereltem – fölment a függöny, s ott volt egy fogantyúra fölszerelve a piros lyukasztó. Várkonyi fölnevezett, hö-hö-hö, loptak egy lyukasztót?

– *Nem lehetett olyan rossz ez a főiskola, ugye?*

– Nem, nem. Már csak azért sem, mert ott ismerkedtem meg a női nemmel, ennek azóta is büvökörében élek, illetve a költészettel, a színház világával. Gazdag életünk volt.

– *A siker, a Nemzeti első tíz éve után történt valami, amit nem értettek itthon a magyar közéletben, a magyar színészvilágban. Bubik István, a legjobb sztárolt fiatal színész fogja magát, és kimegy Angliába.*

– Visszatérek még a Nemzeti Színház nagyjaira, példaképeimre, hiszen egyik este Sinkovits Imrével játszhattam, a másik este Kállay Ferenc, a harmadikon Agárdi Gábor, a negyedik este Raksányi Gellért mellett állhattam, illetve a Romeo és Julia próbái alatt az akkor már aktivitást nem vállaló, de mindig kíváncsi Kálmán György állt takarásban, és nézte, hogyan próbálom Mercutiot: aztán végére vette a bátorságot, felhívott és elmondta, hogy min kéne változtatnom. Őze Lajossal játszhattam együtt, Lukács Margit is tagja volt a színháznak, és végtelen a névsor. És hagyományos, színházi értelemben nagyon magas volt a mérce. Zsámbéki Gábor és Székely Gábor szerzőtetett engem oda, annak ellenére, hogy elsőként hívtak, hogy menjek alapító tagnak az ifjú Katona József Színházba. Kifejezetten hazafias okok miatt maradtam a Nemzetiben. Szakmailag fogalmam nem volt arról, hogy melyik rendező milyen színházat

csinál, és hogy az új főigazgató, Malonyai Dezső, és a főrendező Vámos László mit bíz majd rám. Én a Nemzeti Színházban ehhez az eszméhez szerződtem. Bár a gyakorlatban már tíz éve nem vagyok tagja a Nemzeti Színháznak, én lélekben a mindenkori Nemzeti Színház tagjának érzem magam.

Visszatérve, hogy miért hagytam ott: azt hiszem, mindenkinek az életében elkövetkezik az a pillanat, amikor megálljt parancsol magának, s magára kényszerít egy olyan meditációt, hogy hol tartok, hogyan tovább. Éreztem, hogyha nem rakom le a lantot egy rövid időre, nem tudok megszabadulni a játéktól. Tehát el kell utazzak ahhoz, hogy ne vállaljak el, hogy ne osszanak rám több szerepet, hagyjanak békén. Gondolkodtam sokáig, majd kértem fizetés nélküli szabadságot, amit az új igazgató Csiszár Imre meg is adott, de őt hamarosan leváltották, és utóda Ablonczy László idején úgy mentem el, hogy nem is találkoztam vele. Gondolkodtam, hogy hova menjek: Erdélyországba, ahol mindig is szerettem, és tehettem volna, mert akkor még nőtlen voltam. 1983 óta keringtem a Honvéd Együttes körül, és nem csak a lányok természetes szépsége, hanem maga a néptánc is lenyűgözött – gondoltam is rá, hogy elmegyek Erdélybe, és egy éven keresztül csak népdalt és néptáncot tanulok. Rájöttem, hogy oda máskor is elmehetek, hiszen a szomszédban van. Átmenjek Kárpátaljára, ahol görög katolikus nagyapai ágon rokonaim élnek? Ha átmegyek, ugyanúgy járok mintha Kanadába mennék, a rokonok előtt kell produkálnom majd magamat, és megint csak ott vagyok, mint itthon, hogy állandóan szerepelnem kell, versekkel, színpadon, mert ritkán jár arra magyar színész. Tehát olyan helyre kell, hogy menjek, ahol nem tudnak belevonni a játékba, hanem teljesen civilként élhetek. Ezért Angliát választottam, ahol az égvilágon senkit sem ismertem, leszámítva Shakespeare Vilmost, akitől három szerepet játszottam, II. Richárdot, Mercutiot és Calibant a Viharban. A fő kérdés az volt, hogy menjek el a Nemzetiből vagy maradjak. Nem hazafiatlanság-e, hűtlenség-e ott hagyni a Nemzetit, ahol szeretettel fogadtak, ahol felnőttem, és férfivá értem, vagy pedig menjek és keressék új arcokat, új utakon tegyem próbára magamat. Végül ezt az utat választottam, s meghoztam életem első komoly, férfias, önálló döntését. Ráadásul teljesen véletlenül – vagy se?, ki tudja? – éppen 33 évesen, krisztusi korban voltam. Úgy éreztem: azzal lehetek leginkább hazafi, a

szó klasszikus értelmében, ha mesterségemet, ami a színészmesterség, a jellemábrázolás művészete a legmagasabb szinten, új helyzetben, új kollégákkal gyakorolom tovább. Úgy éreztem: bármennyire is szerettek és szerepeltettek a Nemzetiben, ugyanazokkal játszottam együtt, ugyanazok rendeztek, és úgy éreztem, hogy nem kapok, és nem tudok adni új impulzusokat.

Visszajövné Angliából, szabadúszó voltam egy évig és utána alapítottuk meg a rövid és hányatott sorsú Művész Színházat.

– *Annak miért is lett vége? Nem volt pénz?*

– Ez bonyolult, hosszabb dolog, hála istennek nem látok bele és nem is óhajtok bepillantani a kulisszák mögé. Ez olyan, mint az étterem, ahol jobb, ha nem nézünk be a konyhába, mert lehet, hogy utána nem ennénk. Igyekeztem távol tartani magam, de azért egy-két dolgot láttam, amikor először meg akarták szüntetni a Művész Színházat – s gyors sikert értek el, mert le tudták mondatni Törőcsik Marit –, én képviseltem a színházat, és részt vettem a Fővárosi Önkormányzat nyilvános kuratóriumi gyűlésén... mit mondjak: meglehetősen furcsa dolog az, hogy milyen szempontok alapján döntenek emberek életéről, egy intézmény sorsáról. Kifejezetten a politikai szempontokra célok. De sikerült úgy lobbiznom, hogy – talán rám hallgat – hagyták, hogy a színészek javaslata legyen a döntő, és az általunk favorizált Csiszár Imre legyen az igazgató. Meg is kapta öt évre a mandátumot, amit a Demszky Gábor vezette önkormányzat egy év után önkényesen, gazdasági okokra, illetve az épület öregségére hivatkozva egyoldalúan felbontott. Megszüntette a Thalia Színházat. Utána lettünk Thali Társaság a Stefánia úton Csiszár Imre vezetésével, de mivel vele sem voltunk megelégedve, és elegendő volt az egész budapesti vircsaftból, nyolcan összeálltunk – Bánsági, Nagy-Kálózy, Ráczkevei, Eperjes, Gáspár, Hirtling, Bubik, Tóth August –, Kelemen László Színkör néven új csapatot alakítottunk és elmentünk Szolnokra egy évre, és onnan szerződöttség vissza bennünket Budapestre Márta István az Új Színházba.

– *Nem volt ez túl nagy bátorság? Hiszen nem csak önmagukért, hanem egymásért is felelősséget kellett vállalni. Nem volt megszokott, hogy színészek létrehoznak egy ilyen kis csapatot. Úgymond árulják magukat és a produkciót, amit létrehoznak.*

– Nem bizony, ez irigykedést is, haragot is kiváltott a szakmában. Bizonyos körök máig nem bocsátanak meg

nekünk, hogy be mertük mutatni a fityiszt a budapesti igazgatók és színházvezetők tanácsának, és itt hagytuk a fővárost. Nagyképűségnek, gyávaságnak, fegyelmezetlenségnek minősítették. Például az egyik leghíresebb színházvezető, organizátor, rendező, pedagógus, a kaposvári igazgató, Babarczi László nyilatkozatában azt mondta, hogy ez egy renitens, a színházi fegyelmezési köteleket nem bíró társaság. Így minősítette a magyarországi viszonylatban nem olyan rossz színészekből álló csapatot. Ehhez még társult a máig is diszkrimináló hivatalos főkritikus és bandájának a véleménye. Nem érdekes. Mi mindig is játszottunk, sokat játszottunk egytől egyig. Nem foglalkoztunk a degradáló véleményekkel.

– *Mi lehetett a támadás oka? Hiszen azt tudták, hogy ezek a színészek egyenként is nagyon jók. Nem?*

– Nagyon hasonlít a magyar futball helyzetéhez. Szerintem a magyar fociban hiába vannak csillogó tehetségek, hiába verjük meg a Newcastle-t és most a Manchester Unitedet Zalaegerszegen, a futball összességében nem bír kilábalni a mélységből. Azért nem – és ez vonatkozik a színházra is – mert van egy tucatnyi ember, vagy valamivel több, akiknek azért nem erényük a változás, mert akkor ők valószínűleg lapátra kerülnek. Alapvetően nem érdekük a változás. Egyébként a foci és a színház is híven teljesíti a köteleességét és híven tükrözi a társadalmat.

– *Anyagilag megérte a vállalkozásuk? Maguk urai, maguk megtervezte előadásokkal? Oda mentek, ahova akartak?*

– A Művész Színház megbuktatásának egyik oka az volt, hogy Schwajda György, aki a színház gazdasági vezetője volt, a budapesti, illetve a magyar színész átlagfizetésekhez képest magasabb kategóriába rangsorolta a Művész Színház művészeit, több fizetést kaptunk... nem sokkal, de többet. Ettől a többi igazgató – félvén attól, hogy mi lesz itt, még majd a végén meg kell fizetni a színészeket?! – olyan rosszul lett, hogy úgy elkezdtek hátulról is, előlről is, nyíltan is, sunyin is ellenünk uszítani a színészeket is, a kritikusokat is, és a Fővárosi Önkormányzat funkcionáriusait is, hogy sikerre vitték az ügyüket, és meg is bukott a Művész.

– *A Kelemen László Színészkörben megtalálják a számításukat, jobban járnak így?*

– Magyar viszonyokhoz képest, igen. Kiharcoltuk, hogy nem dolgozunk együtt akármilyen rendezővel, illetve a gázszíval nem tudnak annyira átverni bennünket, mint a többiek. De hozzáteszem, köztünk vannak Kossuth-

díjasok, vannak Érdemes Művészek. Nem mondom meg, mert nem akarom sokkolni a rádióhallgatókat, hogy a Kossuth-díjasoknak mennyi a fizetésük. Azt sem mondom meg, hogy Sinkovits Imre, a nemzet nagy színésze mekkora nyugdíjjal hagyta itt a földi létet... nem akarom zavarba hozni az egy-két éve különböző menedzser- és bankiskolákat végzett „menedzsertípusú” emberkéket, mert elszégyellnék magukat, s nem akarom zavarba hozni az ápolókat és a pedagógusokat se...

– *Többször elhangzott egy kifejezés, a hazafiság, amit említett. Erről nem nagyon szoktak beszélni az emberek. Akár művészek, akár magánemberek, legalábbis közszereplők nem nagyon szoktak erről beszélni, mert nem mindig tetszik ez másoknak.*

– Én is sokat töprengek ezen, mert hajlamos vagyok az elfogultságra, és ha meghallom a Himnuszt, könnybe lábad a szemem, fölállok mindig és mindenhol, ha hallom, legnagyobb megdöbbenésemre ekkor mindig vigyázban állok és nemcsak a színházban, hanem már szinte mindenhol. Az emberek már a nagy viadalokon sem éneklék a Himnuszt, semmit nem jelent a számukra. Utánanézttem, hogy nálam okosabb emberek hogyan vélekednek a hazafiságról, nehogy demagóggá váljak. Tovsztozonov, a híres orosz rendező, színházvezető pedagógus írásai közt találtam a következőt: a korszerű színháznak finoman árnyalt pszichologizálásra, magasrendű hazafiságra kell törekednie. Nna, ez szépen hangzik, de nézzük meg, mit is jelent. A finom árnyalással nincs semmi baj, lásd Ascher Tamás világhírű Három nővére, Áts János Danton halála – nem sorolom az európai hírű előadásainkat, Kiss Csabán, Valló Péteren át Zsámbékiig: elképesztően mély lelki boncolásokat látunk színpadon, ami rendben is van. A magas rendű hazafiság? Valamennyire ismerve és tanulmányozva az orosz, illetve angol színjátszást, ez először is azt jelenti, hogy mindenekelőtt büszkék arra, hogy ők oroszok, illetve angolok. Büszkék a saját történelmükre, és persze a saját népükre. Ebből eredően olyan öntudattal rendelkeznek, amely a szakma technikai gyakorlásához is erőt ad, és öntudatosan, sokkal határozottabban és lényegre törőbben úszik a színészmesterséget. Nem ennyi bizonytalansággal telve, mint mi. Ennek

persze megvannak a politikai, szociológiai okai. Trianontól kezdve az 50 év bolsevizmusáig, ezért tartunk ott, ahol tartunk. Abban kellene radikálisan változtatni, hogy a főiskolán, illetve a Nemzeti Színház stúdiójában, a Színi Akadémián egyértelműen a magyar irodalomra támaszkodó, és ezáltal hazafiságra szert tevő tudatos színészgenerációt kellene nevelni. Hogy ez miért nem történik meg? Ez számomra rejtély. Nem értem, hogy egy bűnös szocializmusból hogy lehet vezetőket választani. Nincs semmilyen személyes konfliktusom senkivel, tehát nem mondhatom azt, hogy erre vagy arra haragszom, mert senki nem bántott engem. Én csak érzelmi alapon politizálok, de teljesen érthetetlen számomra az, hogy ez itt a gyűlölet hazája, hogy itt nem lehet élni, és itt a fasizmus és az antiszemitizmus jelei láthatók, s közben úgy élnek, mint Marci Hevesen, és legalább akkora szereplési lehetőséget kapnak – sőt nagyobbat – mint mi, akik nem érezzük rosszul magunkat a hazánkban –, miért tartanak a nemzet erősödésétől. Azt értem, hogy az ember megjed bizonyos szélsőségektől, vagy nem ért vele egyet és szót emel ellene, de alapvetően mi rossz van abban, ha a magyar történelmet, a magyar irodalmat, és az ezekben fellelhető magyar fajtát és magyar jellegzetességet tanítják a fiataloknak, és erősítenék bennük a saját népük iránti szolidaritást. Föl nem foghatom, mi a bajuk.

– *A családi neveléstől is függ, nem?*

Valószínűleg. Annak ellenére, hogy 50 éven keresztül „viszonylagos jólétben” élt ez a nép, olcsóbb volt a kenyér és nem voltak ekkora különbségek a fizetésekben, ennek ellenére ennek a nemzetnek rettentő sok fájdalmat és betegséget okozott a bolsevik ideológia és a szocialista szépérzék. Nem véletlenül nem tudott megtörténni a rendszerváltás, csak kísérlet volt. Nehéz úgy rendszert váltani, hogy a kimutatható felelősöket és bűnösöket nem büntetik meg. Ez bántja minden normális ember egészséges igazságérzetét, még ha nem is az ő családjáról van szó. Nem tudom, hány évtized kell, valószínűleg legalább ugyanannyi, hogy ez a nemzet ismét öntudatra tegyen szert.

(A riportot Nagy Katalin készítette.)

Bubik István

Vérének veritékéből...

„Méltó ember, akit szép virtusa megnemeseített, korcs ellenben, akit virtus semmilyen sem hevített” – vallod.. Mégis milyen virtus hevít téged?

Az ország és generációk sora arra panaszkodik, hogy nincsenek hiteles emberek, akik után lehetne menni, pedig Széchenyi abszolút követendő példakép. Őt alakítva rájöttem, hogy korának zsenije volt, aki meglátta a magyar betegségeket és jellemhibákat, amelyek ugyanúgy ma is érvényesek, és gyógyírt is adott rájuk. Mégsem ő kellett a népnek, hanem Kossuth. Vérmérséklet szerint tulajdonképpen én is Kossuthhoz vonzódom – hamar fel tudom kapni a vizet, nagyon tudok lelkesedni, sokszor ész nélkül – de tudom azt, hogy Széchenyi szerint kellene élni. „A józan ész vezesse a magyart, ne az érző szív. A megfontolás, ne a szenvedély. Ne is keressük a nép igazságát, hanem keressük a hasznát.” A hosszú távú gondolkodás nagyon nagy önuralmat és alázatot kíván az embertől. Akár a futásnál: rövid távon az ember látja a célt, de hosszabb távnál le kell győzni a kezdeti nyargalást, és be kell osztani az erőt, koncentrálni kell, különben meghal az ember a végére. A lovaglásból pedig azt tanultam meg, hogy nem egyedül kell megoldani a feladatot, hanem figyelni kell a partnerre. Nem véletlenül hoztam ide a sportot, hiszen ezt a fajta koncentrációt lehet érvényesíteni a civil életben és a színpadon egyaránt. A hatás, az élmény érdekében sokszor olyanokat is meg kell tenni, ami személy szerint a színésznek nem esik jól. De ez a színészi munka alapja: az amatőr lelkesedésből játszik, a profi vérének veritékéből szüli meg a játékot, állandó önkontrollal.

Mi visz előre ebben a szakmában?

Az, hogy nem szakmának tekintem, hanem hivatásnak. Azon túl, hogy én is kedvet lelem a játékban, az lelkesít, hogy milyen sok embernek okozok vele örömet. A tárgyi emlékek, amiket a nézőktől kaptam szeretetük jeléül, 80 százalékát teszik ki ingóságaimnak. Kutyám, Lennie is ajándék: az egyik Egerek és emberek előadás után találtam az öltözőasztalomon, kis kártyával a nyakában. Az persze nagyon izgalmas, hogy mivel tudok örömet szerezni: Széchenyi eszméivel és igéivel, vagy Mercutio nemes és szellemes szavaival, vagy valaki más bőrébe bújva.

Ehhez bizony meg kell tanulni a mesterség fortélyait, bár minden valamire való színésznek az az álma, hogy egyszer művésszé váljon. Én is vágyom erre, és a jelek szerint megvan bennem a kitartás, a szorgalom, tehát rajtam áll, hogy művész színésszé leszek-e. „Az a színész, aki a napi több órás gyakorláson túl nem tűz ki maga elé magasabb célokat nem érdemli meg a művész nevet”. Számomra ez a cél az örömszerzés, az elgondolkodtatás. A Nemzetközi Színész Charta igazsága szerint kötelességem „az anyanyelv szépsége és kifejező ereje felett örködni; küzdeni a dilettantizmus, az öncélú brutalitás és pornográfia ellen, valamint felelősséget érezni az ifjúsággal szemben, tehát érvényes hősöket, példaképeket felmutatni”. Nem a hősöket kell lerántani az utca embeéréhez, hanem azokat kell felemelni a tündöklőkhöz. Szeretek hősöket játszani és szeretem őket humorral, jókedvvel övezni. Az önirónia minden esetben azt jelenti, hogy az ember tisztában van saját hibáival és ezért mindig hiteles. Persze a helyes arányt meg kell tartani a komolyság és a humor között.

Tíz év nemzeti színházi tagság után, angolai magányomban arra a következtetésre jutottam, hogy az ember azzal tud hazafivá válni, ha a mesterségét a lehető legmagasabb szinten űzi. Ezzel tud a legtöbbet adni. Én úgy éreztem, hogy ott kell hagynom a szeretett anyaszínházat, és új helyzetbe kell hozni magamat, új társakat kell megismernem, hogy gyarapodjak. De mindig alapkérdés a Mester jelenléte. Én eddig hárommal találkoztam: Kazimír Károllyal, aki osztályfőnököm volt a főiskolán, és a Thália Színházban nagy szerepekben is kipróbált; Vámos Lászlóval, akinek irányításával éveken keresztül klasszikus főszerepeket játszhattam a Nemzetiben. Mindkettőjükre jellemző volt a pontosság, a lelkiismeretesség, a korrektség, viszont mindketten funkcióhalmozók voltak, és nem jutott elég idejük egy-egy új színészpálya kinevelésére, annak ellenére, hogy nagy szeretettel foglalkoztak velük és nagy szabadságot biztosítottak nekik. A harmadik Taub János, aki egész más világot hozott magával Erdélyből. A magyar realista színjátszással ellentétben a román stilizált stílust képviselte, ami feszes komponáltságot jelent, hadat üzenve minden esetleges megoldásnak. Az ő, olykor idegtépő, aprólékos, részletező, ezerszer ismétlődő munkamódszere rávezetett arra, hogy minden hangsúlynak, mozdulatnak jelentősége van, és nagy önfegyelmel kell gazdálkodnunk velük,

gyakran megerőszakolva és felülbírálvá fizikumunk ösztönös kényelemszeretét.

A színháznak tükröt kell tartania a világ elé, és azt hiszem, hogy a mai magyar színházművészet tökéletesen végzi a dolgát. A kép siralmas: kevés valamirevaló, erőt adó, sugárzó előadás van, aminek okát abban látom, hogy nagyon kevés az erős jellemű ember, köztünk is. Igaz, a gyöngeségeimtől nekem is óriási önszuggesztióval és koncentrációval kell megszabadulnom, amikor példamutató hősként, indulathordozó, érző emberként lépek a színpadra. Nem egyszerű.

Negyvenkét éves fejjel már nem ugrálok feleslegesen, hanem kényszerűségből csendesedek, bölcsébbé válok, és ezzel új tartomány nyílik meg előttem.

Milyen alapértékeket tartasz számon magadban?

A szépérzék rettenetesen fontos. Nemcsak az esztétikumra gondolok, hanem arra, hogy észre kell venni az életben és a másikban a jót, és arra kell koncentrálni. Görög katolikus hívőként gyermekkorom óta szeretnék megfelelni a tízparancsolatnak, ugyanakkor van egy pogány énem, egy vágyódásom az ősmagyar Paradicsom felé, a ló, a küzdelem, a poligámia felé, és ez nem kis konfliktust okoz. Ezek komoly belső erők. Ragaszkodom a doboláshoz, a lóhoz, a természethez, a földhöz, ahol sokkal jobban érzem magam, mint a pesti flashteren, pedig itt születtem. Ösztönösen kötődöm ezekhez a ter-

mészetes dolgokhoz, miközben a túlnevelt, kiképzett polgári énem is próbál megfelelni. Ez a két erőforrás fej fej mellett küzdve visz tovább.

Mit kell átadni, átörököteni?

Tele vagyunk példaképekkel, múltunkban és jelenünkben is, akik nap mint nap erőt adnak. Ezért vagyok felháborodva a „nyugatmajmoláson”. Nekünk nagyon ősi kultúránk van, amiből meríthetünk. „Higgy magadban, akard erősen megvalósítani álmaidat, és sikeres leszel.” Isten mentsen a sok jó modorú, mosolygós dilettánstól, akik erőszakosan nyomulnak a pozitív életérzésre hivatkozva. Nem szorulnánk erre, de mégis elszaladt a ló a hazai médiával, pedig a népbútításnak is van határa. A szegényes igény a szoktatásból alakult ki. Felháborító, hogy mindenki azt csinál, amit akar – következmények nélkül. Nem fogadom el a pénz diktatúráját. „Növeli, ki elfedi a bajt.” Én ádami típus vagyok, és bízom, bízom, bízom, de figyelni kell, mert visszaélnék az ember naivitásával. Beszállni a gyűlölködő hangzavarba – hát nem. Sír az egyik szemem, de a harcos bennem azt mondja, van elég példaképünk, akikre felnézhetünk, így hát „előre a jó ízlés érdekében, lehetőség szerint méltó harci eszközökkel”.

(Megjelent az „Aranykönyv – A Magyar Művészetért 2000” című albumban)

... nyolc...,

Bayer Zsolt: Hosszú lesz a tél

– István, és mi lesz akkor, ha nem? Ha Isten ne adja, mégsem?

– Akkor nagyon hosszú lesz a tél...

Kedden jött volna be a stúdióba.

Elmondani, hogy miért igen. S persze nagy ilyenkor a csábítás elmesélni, hogy mennyire jóban voltunk.

Nem voltunk.

Tudtunk egymásról. Én régebb óta őrá. Hiszen titokban színész akartam lenni sokáig, csak soha nem volt bátorságom komolyan gondolni. De legendás időkben – Istennem, tényleg legendás idők voltak, vagy csak a bennünk élő kamasz tesz mindent legendává? – figyelhettem őt is, messziről, titokban, csodálkozva. Funtek Fricit, Mácsait, Hirtlinget – és őt. Akkoriban attól voltam művész éppen, hogy szabad bejárásom lehetett a Nemzetibe s a Várszínházba. Megnézhettem nyolcvanszor a Csíksomlyói passiót és a Magyar Elektrát. Néztem Bubik Istvánt a Magyar Elektrában, néztem, ahogy feldúlja, szétszedi a színpadot.

Azután esténként mi, még majdnem gimnazisták, úgy beszéltünk róla, hogy a „Bubik Pista”... Szeretünk bizalmasan szólni azokról, akiktől távol vagyunk, de akiket irigyelünk, akikre felnézünk – akikhez szeretnénk, ha közünk lenne... Megbeszéltük hát, bátran, pirulás nélkül, hogy szerintünk milyen volt a „Bubik Pista” az Elektrában, meg milyen a Tartuffe-ben, meg mit tudom én... S ha Gyulán, nyáron, ahová statisztálni jártunk, a közelünkbe került valahogy a kocsmában, vagy megivott velünk egy sört, akkor egészen kicsike lett a gyomrunk, s ebből következően persze fesztelenek voltunk, módfelett. S elszaladt valahogyan húsz esztendő.

Úgy szaladnak el mindig húsz esztendők, mint a cickány szíve dobbanása.

Elszaladnak húsz esztendő, összeraknak hordaléknak mindenfélét, egzisztenciát, hírnevet, fontosságtudatot, nagy szerelmeket és kicsike szeretőket, aztán meghal valaki.

Mond, Isten, miért azok halnak meg mindig, akiknek nem volna szabad?

Tudom, tudom, igazából senkinek sem volna szabad... Persze... Ez így humánus. Keresztényi. De azért... Tényleg ő volt most a legfontosabb? Bálra készültek odafönt, Uram, aztán kellett egy igazi komédiás? Valaki, akiben volt még szenvedély... Aki ki tudja rúgni a ház oldalát...

Szükség volt, Uram, odafönt is egy becsületes, nagy emberre? Micsoda előadásra készülődtek hát, Uram?

Hát lehet, hogy az égben tényleg minden este bál van? Uram...

Csak akkor, ha kérhetem, legalább ti vigyázzatok rá, Uram! Mert zabolátlan legényt szólítottatok magatokhoz. Zabolátlan őserőt, aki nem bírja a hazugságot. Ugye, Uram, ti sem bíjátok odafönt, s ezért kell mindig a Bubik Pistáknak meghalni éppen?

S akármilyen szerepet ne bízatok rá, Uram! Kérjétek meg, hogy szavaljon! Sokat. Ritka magyart... Adyt... Tényleg, Uram, Adyval hogy vagytok? Ha van nálatok olyan szállodaféle, tegyétek őket egy szobába. A két ő Kajánt. Mert hát, tudod, Uram, bíbor palástban jöttek mindketten...

S lovat, Uram, lovat mindenképp adjatok alája! Lovas ember volt, aki most fölment közétek. Lovas embernek lenni pedig nem úri passzió, Uram, hanem lélek. Lélekség. Olyan lélek, ami nem kunkorodik befelé...

S ne akard, Uram, soha, hogy olyan kicsike legyen, meg együtt hajoljon a korszellemmel! Tényleg, Uram, van-e nálatok is korszellem? Ha igen, s ha olyan, mint ez a miénk idelent, akkor legalább értem, miért éppen ő... Mert azt te sem viselheted könnyen, Uram.

Csak tudod, Uram, ha így oldod majd meg mindig a problémáid, akkor elfogyunk lassan idelent, s akkor ne velünk pörlekedj, hogy hát micsoda világot csináltunk, a mindenségit neki...

Nagy tél jön.

Teás, boros, köddel teli, s a ködök mögött mindig egy-egy odaképzelt halál.

Mert „Szent Kelet vesztett varázsa, / Ez a gyalázatos jelen”... Utoljára Veszprémben ígértünk egymásnak valamit, igaz, Pista... S valóságosan szólítottalak így, az elrepült húsz esztendő után. Kicsike cickány szívek dobbanása a vastagodó avarban, s oda az élet...

Ígértük egymásnak, hogy majd csinálunk jobb világot. Jobb Magyarországot. Erőset. Bátrat. Lovasat. Ahová majd hazatalál ő Kaján...

Megint eggyel nehezebb a sors, István.

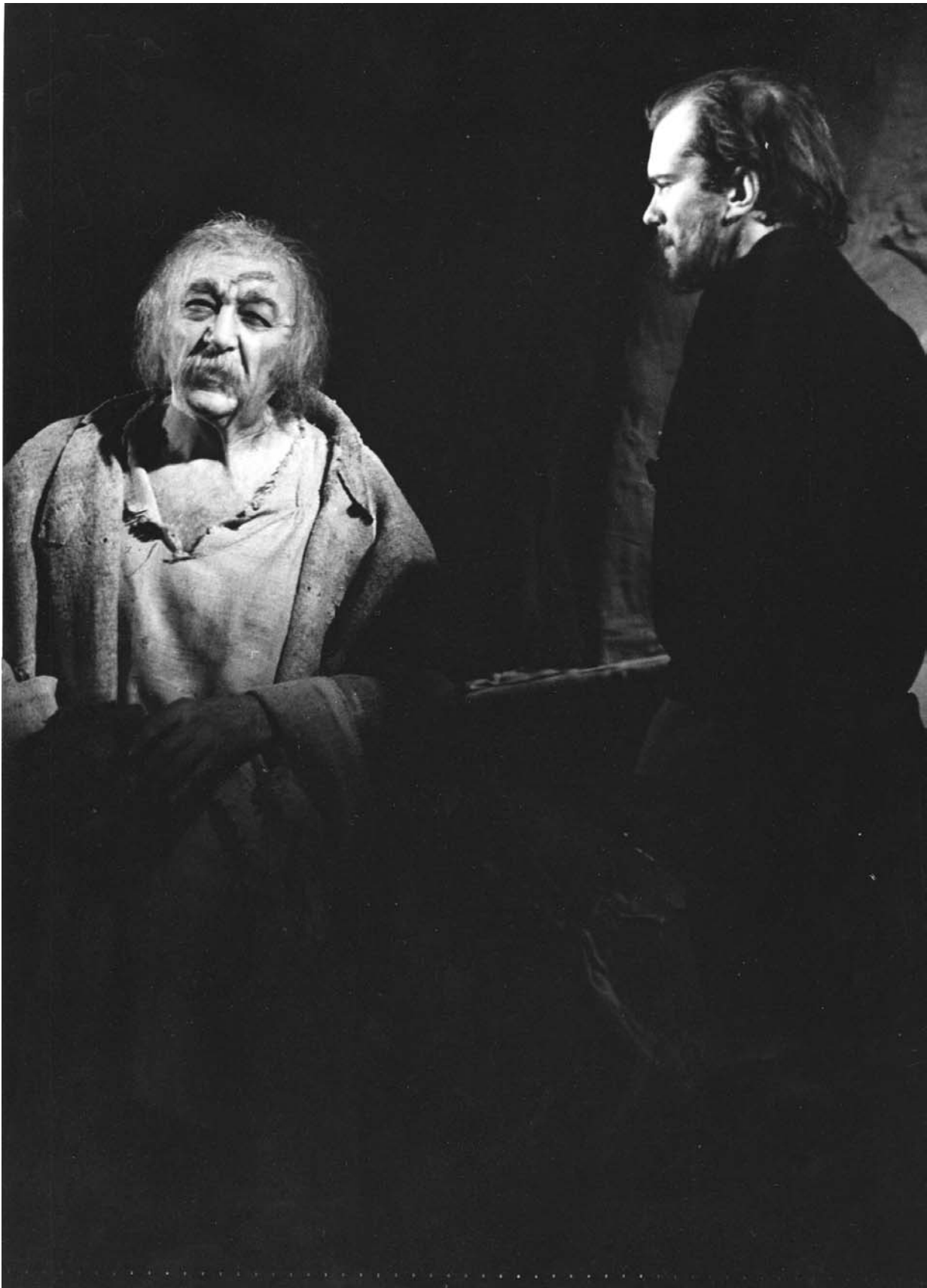
Kevesebben lettünk megint. Kevesebbek egy igennel. Láttam egyszer könnyet a szemedben, István. Te is az enyémben.

Már nem remélem, Uram, de ajánlom: legyen bál az égben! Minden este. Öneki...

(Magyar Nemzet, 2004. november 29.)

Bánk bán

Bánk bán. Tiborc: Sinkovits Imre

A CSALÁD

Az édesanya és a pici István

A szülőkkel és Gyurival

...a gyökereire nagyon büszke volt...

Interjú Bubik Istvánnéval és Bubik Györggyel

– *Milyen nevelést kaptak a Bubik fiúk?*

– *Gyuri:* Katolikus polgári nevelést. Esztergomba a ferencsekhez jártunk gimnáziumba, ő előttem végzett, mert öt évvel idősebb. Itthon pedig a családi összetartásra és erős nemzettudatra neveltek bennünket mindig. A nagy Magyarország térképe most is itt van a szobában, még apám szerezte évekkel ezelőtt. És a sport? Iskoláskorunk óta sportoltunk, és szerettük a focit.

– *Magdi néni:* Amikor még picik voltak, elvittem őket tornázni, ott hozzászoktak a mozgáshoz, s utána már mentek maguktól. István a lóhoz nagyon vonzódott már kamaszkorában. Dolgozni akart az egyik nyáron, de nem az utcán kocsiablakokat mosni. Azt mondta akkor inkább jobb lenne a trágyaszag. Nem volt könnyű ezt az óhaját teljesíteni, de végül sikerült a Galopp-pályára beállítani lovásznak. Azt örületes módon élvezte. Reggel ötre kellett kimennie (akkor még nem volt ám metró), és ő, aki nem bírt korán felkelni, mindig pontosan ötkor ott volt. Később eljárt a Honvéd lovardájába.

– *Mi volt, amit nagyon szeretett már gyerekkorában?*

– *Magdi néni:* A dobolást, a zenét. Úgy jöttünk erre rá, hogy még kisgyerek volt, vártuk a konyhában, hogy melegegjen a leves, és játékból valamit lekopogtam az asztalon. Ő ugyanazt visszakopogta a pici kezecskéjével. Akkor elkezdtem variálni a ritmust, és ő mindent pontosan visszajátszott. Úgy hetedikes lehetett, amikor az első dob-felszerelését kapta tőlünk karácsonyra, azon dobolgatott. A közvetlen szomszédban lakott akkor egy nála idősebb fiú, aki szintén dobolt. István a szekrény alatt átfúrta a falat, hogy jobban hallja őt. Sok mindenre magától rájött a gyakorlás közben, és olyannyira szerette, hogy elvittük egy dobtanárhoz tanulni. Felvették volna a zenei általánosba is, de két év anyagát kellett volna fejébe tömni egy nyár alatt, és ő olyan izgó-mozgó gyerek volt, hogy nem akartuk ráerőltetni a sok tanulást, így inkább lemondunk a zeneiről. De a ritmusérzékét később is mindig fejlesztette. Jó hallása is volt, ami az egész családra jellemző egyébként, és így az énekelés is remekül ment neki.

– *Sokat voltak együtt gyerekként?*

– *Gyuri:* Persze, itt játszottunk a Városmajorban, és sokszor megvert.

– *Magdi néni:* Tizenéves korukban az öt esztendő kettőjük között sok volt. Soha nem tudtam rájönni, hogy ki kezdte, mert állandóan valamelyik visszaütött. Volt egy olyan

Bubik Istvánné és Bubik György

időszak, amikor a saját gyerekeimet nem tudtam elviselni, mert hol elgáncsolták, hol meglökték, hol megütötték egymást. De aztán szerencsére ez elmúlt.

– *Gyuri:* Később, már huszonévesként, sokat mentünk együtt. A színészházban lakott akkor, ott sokat buliztunk, és persze mindenhol mulattunk, ahol csak mód volt rá.

– *Milyen testvér volt István?*

– *Magdi néni:* Jó testvér volt. Mindig adakozó volt, és nemcsak a családtagok irányában, ha valamelyik ismerőse szükségét szenvedett valamiben, rögtön azt nézte, mivel tudna segíteni. Ilyen szempontból nagy szíve volt.

– *Gyuri:* Most lehet látni, mennyien szerették, tisztelték. Rengeteg ember hív fel, üzen, vagy kedves gesztussal fejezi ki háláját azért, hogy ismerte.

– *Magdi néni:* Órá maximálisan lehetett számítani, mint barátra, mint rokonra egyaránt. Ideje nem sok volt, de amit tudott, azt mindig megtette.

– *Magdi néni mit tanított a fiainak?*

– *Magdi néni:* Hogy szeressük egymást, és lehetőség szerint mindenki mást is, és hogy bocsássuk meg a vétkeket, bűnöket, ha megbántanak bennünket. Hogy fontos, az ember próbálja megérteni, hogy a másik miért tett valami rosszat. És ezt láthatták is itthon.

István a gyökereire nagyon büszke volt, hogy az apja családja révén, akik gazdálkodók voltak, vidékről származott. Nagyon érdekelte ez az Orosházáról származó nagy család. Az én családom a polgári vonal. A nagyapám görög katolikus vikárius volt, hét gyereke született, köztük az

apám. Vallásosak voltunk, de nem bigottan. Az édesapám orvos volt, puritán ember, és nagyon szerette az unokáit. A fiaim sokat voltak a nagyszüleikkel, például szinte minden nyarat Orosházán töltöttek az apai nagyapánál. István ott szerette meg az állatvilágot és a vidéki életformát. Beleivott a libák itatójába, odacipelt három téglát a disznóólhoz, hogy felérjen, és szagolta, nézegette őket nap-hosszat. Már attól féltem, hogy napszúrást kap.

– *Jó fiúgyermek volt?*

– *Magdi néni:* Nagyon eleven, de nagy disznóságokat nem csinált. A tanárai is azt írták, hogy zavarta az órát, mert mindig kitalált valamit a többiek szórakoztatására, de amit tett, azt fel is vállalta. Talán a legnagyobb csínytevése gyerekkorában az volt, hogy amikor az apja a karácsonyra tartogatott élő hal fejét lecsapta, beleszúrt egy gombostűt a fenekébe. A férjem nagyot ordított, egy pillanatra azt hittem, a kezét csapta le a baltával, de amikor láttam, semmi baja, már csak nevetni tudtam azon, ami történt. Egy csibészége is eszembe jutott. Az iskolás barátjával hamarabb értek haza, s mivel nem volt kulcsuk, bepréselték magukat a ház kerítésén. Onnan belülről aztán lespriccelték vízzel az arra sétáló hölgyeket, és nagyon élvezték, ahogy azok összeresszenek ijedükben. A házmester hozzám jött panaszkodni, de én megesküdttem neki, hogy az én fiam nem lehetett, mert nem tud bejutni a házba. Az eset azonban megismétlődött, s akkor rákérdeztem. Bevallotta, hogyan jutottak be, és hát utána személyesen ment a hölgyektől bocsánatot kérni, volt hogy virágcsokorral.

– *Miként fejezte ki a szeretetét Magdi néni felé?*

– *Magdi néni:* Viharosan. Egyszer csak betoppant, átölelt, fölkapott a levegőbe. Nem mondta ő sokszor, mert ez a mi családunkban nem volt divat, hogy jaj de szeretlek. De sok kis ajándékot kaptam tőle, és számtalan képeslapot írt nekem. Most találtam meg egyet közülük, amin éppen azt írta, hogy tudod, mennyire szeretlek, de nem tudom eléggé kimutatni. Ezt tudtam is, és erről mi beszélünk is sokat. A főiskola alatt, amikor tele volt élménnyel, én minden este megvártam, hogy elmesélje, mi történt vele aznap. Akkor mondta, hogy azért beszélget velem annyit, mert annyira szeret. Mondtam neki, hogy kisfiam, én elhiszem, de nem érzem. Attól kezdve igyekezett kimutatni. Mindig hozott egy-két szál virágot, és apró figyelmességekkel lepett meg. Egyszer karácsony előtt kórházban voltam megfigyelésen, és amikor meglátogatott, mind az öt öregasszonynak a kórteremben hozott valami csüngő műtyűrt a karácsonyfára. Ilyenek jutottak az eszébe.

– *És milyen volt István kapcsolata az édesapjával?*

– *Magdi néni:* Tiszteletteljes. Két olyan természetű ember volt, akik tisztelik, szeretik egymást, de nem tudják kimutatni. Az apjuk büszke volt a fiaira. Az is igaz azonban, hogy maximalista is volt, és a gyerekes csínytevéseket nehezen viselte. El is járt a keze sokszor. Ő volt a család atyja, na.

– *Hogyan fogadták István családját?*

– *Magdi néni:* Meg voltunk dicsőítve, teljesen odavoltunk a boldogságtól, mert jó sokáig várt. Szerette a női nemet. Hosszú kapcsolatai voltak, és ezzel eltelt az évek. Aztán jött a nagy szerelem Tündével. Feleségül vette, és nagyon boldog volt, amikor később megszületett a kislánya, Réka. Aztán kiderült, hogy Rékának micsoda ritmusérzéke van, és elleste a néptáncot (mert senki nem tanította neki), gyönyörűen táncol. És végignézi a szülei előadásait egy kukk nélkül, csak tapsol nagyot a végén. Azt mondta a Szentivánéji álom után nekem, hogy apa milyen jól bohóckodik.

– *A szép kék szemét Magdi nénitől, s még kitől mit örökölt István?*

– *Magdi néni:* Azt nyilatkozta, hogy a művészet szeretetét tőlem örökölte, az erkölcsi tartást és férfi virtust az édesapjától, a bolondozási hajlamát pedig talán inkább tőlem. A zene szeretetét mind a kettőnkől, mert muzikálisak vagyunk. A férjem sokáig hegedült, én sokáig zongoráztam.

– *Miért lett színész? Ez honnan jött?*

– *Magdi néni:* Szerette a verseket, és szavalt is iskolai ünnepeken. Aztán a ferenceseknél az egész osztály előadott egy színdarabot, Beckett Gyilkosság a székesegyházban című művét. Ő a gyilkos lovagok vezére volt. Akkor olyan jól játszott, hogy Barsi Balázs atya a színészi pályára irányította. A lótenyésztés is érdekelte, de oda kémiaiából kellett volna felvételizni, s abból nem volt túl jó.

– *Gyuri:* Kémia, fizika, matematika: erős kettes. Ő is, én is.

– *Magdi néni:* Pedig az édesapjuk vegyész volt. De sose kérdezték meg tőle, amit nem értettek. Így maradt a Színművészeti. A második felvételi egybeesett az érettségije idejével, de megengedték neki az atyák, hogy a névsorban utolsókkal vizsgázzon, így mindkettőt meg tudta csinálni aznap. És fölverték a főiskolára, elsőre, ezen annyira meg volt lepve (joggal), hogy később is állandóan azt feszegette, nem protekcióval segítették-e őt be.

– *Melyik szerepében szerették a legjobban?*

– *Magdi néni:* Még fiatalon az István a királyban, mert azt olyan méltósággal alakította. Aztán Mercutio, Tartuffe, majd az Egerek és emberekben Lennie. Azt többször láttam, annyira megható volt, a végén mindig sírtam. A Ritka (a) magyart is mindig megnéztem, ha tehettem, mert sosem volt egyforma.

Gyuri: Én legalább hatszor megnéztem a vizsgaelőadásukat, a West Side Storyt, amiben ő volt Riff. Madách Ádámjának is remek volt, de tulajdonképpen mindet láttuk, s mindben jó volt. A Ritka (a) magyarral elment akár az ország legeldugottabb csücskébe is, és sokszor nem is fogadott el pénzt érte.

Magdi néni: Tényleg, sose volt pénze, de az nem is érdekelte.

– *Mi érdekelte, ha a pénz egyáltalán nem?*

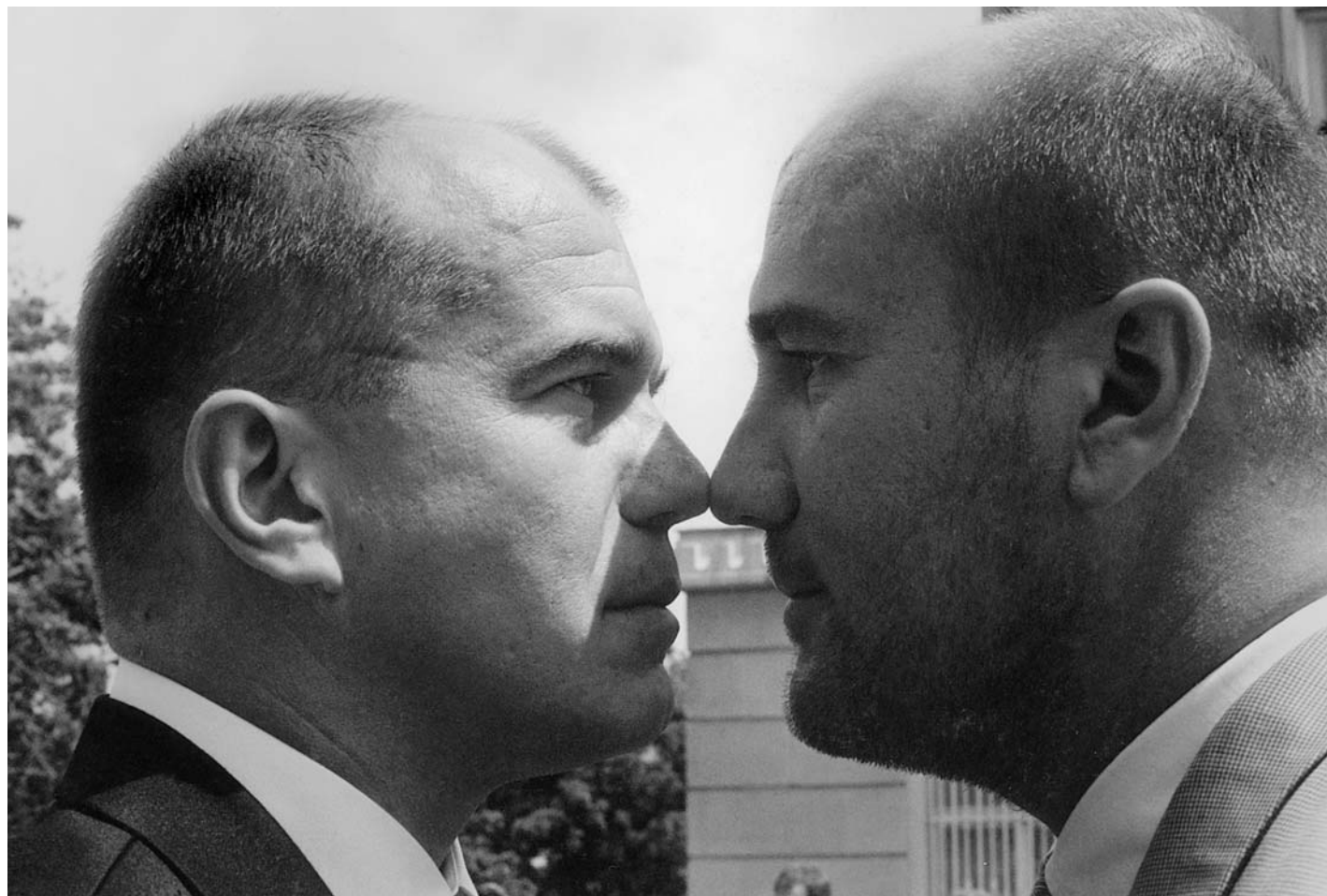
– *Magdi néni:* A színjátszás, az irodalom és az elmúlt években a versek. A verses darabokat, például Shakespeare drámáit, sokkal jobban szerette, mint a prózai szövegeket. Azokat könnyebben megtanulta.

– *Ki volt a kedvenc költője?*

– *Gyuri:* Sok volt, de legutoljára azt mondta, Ady. És Wass Albert. Petőfit is nagyon szerette, megfelelt a vérmérsékletének. Ebből is következik, hogy nem volt hajlandó részt venni a kereskedelmi televíziók gagyi műsoraiban, nem volt hajlandó még a lábát sem betenni oda, pedig hívták.

– *Mihez tartotta még magát?*

– *Magdi néni:* Magas volt az erkölcs mércéje. Mindent felvállalt, amit tett, ezáltal nem is hazudott, nem vett részt olyan aljas dolgokban, amiről tudni lehetett, hogy valakinek a kárára lesz. Inkább lemaradt dolgokról. A barátai mellett maximálisan kitartott, óvta-védte őket bajukban. És ragaszkodott a családjához.

Gyurival

Egy huncut mosoly mindig ott volt a szeme sarkában...

Interjú Bubikné Rémi Tündével

– *Milyennek tartotta a Ritka (a) magyar előadóját?*

– Nagyon jónak. Mindig szerettem hallgatni, ahogy István verset mond. Ez az övé volt, egy vallomás magáról, s a verseket addig érlelte magában, amíg valóban már belőle szóltak. Nagyon szerettem ezt az előadást, talán azért is, mert sokat dolgoztunk rajta együtt. A ritka magyar egyébként egy tánc, István kedvenc táncá mind közül, és része volt az előadásnak, amiben én is, más táncosok is felléptünk. István életének fontos része volt a népzene és a néptánc, ezért ezt is megmutatta a versek mellett.

– *Először a Kolumbuszban találkoztak?*

– Igen. Ismertem Istvánt már korábban is, mert ő sokat forgolódott a néptáncosok közelében, és néhány előadásban részt is vett, mint például a Magyar menyegzőben. Ő először az Antigoné című táncjátékban látott engem, amiben én táncoltam Antigonét, s az az előadás éppen az Új Színházban volt. Utána készült a Kőműves Kelemen Novák tata rendezésében, ahol én játszhattam Annát, és őt kérték fel a férfi főszerepre, de nem vállalta, hanem kiment Londonba. Valószínűleg addigra lett elege mindenből. Úgy egy év után a Kolumbuszra jött haza. S akkor próbáltunk, próbáltunk, ahogy István mondta mindig, állandóan ott álltam előtte, nem tudott máshova nézni, csak rám. Meg hát belém kellett, hogy szeressen, ez volt a szerep szerinti kötelessége. És fordítva is így volt. Én akkor ismertem meg őt igazán. Nagyszerű színpadi ember és kolléga volt. Lenyűgözött a színpadi teljesítménye. Otthon volt akár a dráma, akár a komédia, akár a vers területén, és ez bizony ritka, nincs mese. A Kolumbuszban is fantasztikusan énekelt. Táncos vagyok, és számomra nagyon fontosak a mozdulatok, tudattalanul is. Soha nem fogom elfelejteni, hogy miközben István a próbákon énekelt az imáját, előrenyújtotta a karját, s olyan szép volt a mozdulat és a keze, hogy „abba szerettem bele”. És hát az volt a duettünknek vége, hogy meg kellett csókolnia a szerep szerint. A premier után édesanyám megkérdezte: „Kislányom, ez igazi csók volt?”. Akkor jöttünk össze. István mindig sármőr volt, itt egy kis rózsaszál várt, ott egy kis ajándék. Imádta a nőket, mint azt tudjuk, és mindent meg is tett, hogy elvarázsolja őket.

– *Sokáig voltak együtt, mielőtt megházasodtak?*

– Nem, csupán két évig. 1994 júniusában esküdtünk össze. Helyes volt a lánykérés, mert amikor Hollandiában turnézta, akkor kérte meg a kezemet, telefonon. Megkérdezte, lennék-e a felesége. Igent mondtam. S amikor érkeztek

haza, már várt: a bogárral, a gyűrűkkel, pezsgővel és poharakkal. Ő mindig ilyen romantikus volt.

És ez nálunk hagyomány lett, mert én is telefonon mondtam meg neki, hogy gyermekünk lesz. Ausztráliában voltam táncolni, amikor gyanús lett néhány dolog. Vettünk a lányokkal egy tesztet, s izgatottan lestük, mi lesz az eredmény. Pozitív lett, de nem is tudtuk, sírjunk vagy nevesünk, mert bár nagy boldogság volt, de ez azt jelentette, hogy a táncnak annyi egy jó időre. No, felhívtam Istvánt, és mondtam neki, ha áll, üljön le. Akkor folytattam: az a helyzet, hogy apuka vagy. Biztos? – kérdezte. Persze, csak azt nem tudom, időben hol tartok – válaszoltam. Ennek öröme ivott egy jó narancslevet. Úgy várt itthon, hogy ki volt készítve egy kismama gatyá, az utónévkönyv, és mentünk együtt a dokihoz. Tizennyolc hetes terhes voltam.

– *Milyen volt az esküvőjük?*

– Nagyon jó volt, én fantasztikusan élveztem. Maga az esküvő, amire készültem persze, szép volt, sok meghitt pillanattal, és olyan emberek voltak velünk, akiket szeretek. Aztán a buli is fergeteges volt, én meg imádom táncolni, így aztán végigmulattam az esküvőmet, nem ültem le egy pillanatra se. Először a kollégáim raboltak el. István eljött értem a kocsimba lovon, ahogy az meg van írva, fizetett egy kört mindenkinek, aki ott volt, és kifizette a legényeknek a váltságdíjat. Aztán elrabolták a cipőmet, de valahogy azt is visszaszerezte. S volt egy második rablás is, pont akkor, amikor a menyasszonytáncot jártuk. A rablóim – Gáspár, Eperjes, Seres Zoli és a pap – betuszkoltak a kocsiba, és elcipeltek egy zsámbéki kocsimba. Mi nagyon jól éreztük magunk, pezsgőztünk, nevettünk, de István mérges volt. Valahogy aztán kiegyeztek, és visszavitték a lagziba.

– *Gondolkozott már azon, hogy mit adtak egymásnak?*

– Nem gondolkoztam el még ezen, de rengeteget adtunk egymásnak. Ilyen szinten nagyon jó volt, hogy nekem életem a tánc, neki pedig a színészet, és mindketten kellő alázattal tekintettünk minden ezzel kapcsolatos dologra. Könnyebb volt megértenünk egymást. Talán ezért is volt fontos neki a véleményem (színpadi mozgásban és mindenben), s ki is kérte. Persze nekem is fontos volt, amit ő mondott, mert színész szemmel nézte a táncot is. De annyira természetes, amit az ember egy ilyen kapcsolatban ad vagy kap, hogy hirtelen nem is tudom megfogalmazni. A türelem, ahogy egymásra figyeltünk, meg úgy minden együtt... Amit még adtunk egymásnak, azok a barátok. Istvánnak nagy ismeretségi köre volt, és sok nagyszerű barátja, de ő is kedvelte a néptáncos társaságomat, üdítőleg hatott rá, és irigyelt érte. A néptáncot úgy szerette István,

hogy azt mondta, a következő életében néptáncos lesz, vagy pilóta. Ugyanis imádta a repülést is. Félt tőle, mégis szerette. Pilóta barátja, Soma, sokszor vitte magával. És István az ilyen kihívásokat mindig is kereste.

– *Melyik volt a legszebb időszak az életükben?*

– A Kolumbuszos időszak, és hazabeszélek, de az az egy év, amikor István nem ivott. Mert valljuk be őszintén, az ital nem vált előnyére. Abban az évben fogant meg Réka is. Az is szép emlék, amikor és ahogyan Réka megszületett, mert apás szülés volt. Nagyon jó volt, hogy a szülésnél ott volt, és fogta a kezemet. Ő vágta el a lánya köldökszínórját, kezében tartotta a picikét, és nagyon büszke volt rá is, rám is, mert egy jajszó nélkül szültem, pedig pokolian fájt. Attól fogva még jobban tisztelte a nőket, minden édesanyát.

– *Igaz, hogy István szeretett volna még egy fiúgyermeket is?*

– Igen, persze. Hihetetlenül örült a lányának is, és szerintem jobb, hogy így volt, mert Réka egy pillanat alatt el tudta varázsolni az apját. És az apja nem bírt ellenállni a lánya akaratának. Még fürdetni se fürdette, ha a kis Mazsolának nem volt hozzá kedve. Szerintem Réka volt az egyetlen, akinek soha nem mondott nemet, akivel soha nem vitázott. Réka már most nő, pedig csak hároméves múlt. Kacér. Ahogy létezik, ahogy néz, ahogy figyeli az embereket. Egyszerűen tüneményes. Együtt főzünk, például gombócot a levesbe, és persze ez tetszett az apjának. István nagyon szerette Rékát. Mindenképpen azt akarta, hogy lovagoljon, mert már pici Mazsolaként is lóra termett. És jó a ritmusérzéke, akár az apjának. Apja büszke is volt az ő ügyes dobos kicsi lányára. Istvántól tanulta ezeket, tőlem pedig a népi táncot, ami rendszeresen jelen van az életünkben.

– *Jelentett valamit a tizenegy év korkülönbség? István érettebb volt önnél?*

– Nem nagyon. Ő egy örök gyerek, de komolyan. Egy huncut mosoly mindig ott volt a szeme sarkában, nagyon ritka volt az, amikor nem. Ő tényleg olyan volt, mint amilyen a színházi képen. És folyton grimaszokat vágott, amit már el is tanult tőle a lánya. Persze sok mindenre rájött már, például, hogy nem lehet teljesen egyik napról a másikra élni. Örök gyerekség volt a játékosága is – mert mindenben kereste a tréfát és a jókedvet –, és sokszor a nemtörődömsége is. Eközben a felelősségérzete megvolt a színház, a színész lét felé. Felénk már kevésbé, de hiába mondtam neki, hogy felelősebb legyen a családjá felé is, és ne üljön be kocsiba, ha iszik, ha fáradt, mert akármi történhet. És történt is. Sokszor fájt a lába, meg itt-ott, de nem vett róla tudomást, hogy öregszik, és mindent úgy csinált, mint tíz-húsz évvel ezelőtt. Valahogy az idő fölött állt – és ez is az

örök gyerekségéhez tartozik. Szóval, tudom, hogy állandóan foglalkoztatta, mi lesz, ha egyszer lesérül, vagy tolószékre kerül. Ettől félt, azért is vicselődött vele.

– *Mi az, ami hajtotta?*

– A vére. Nagy természetű ember volt, két kézzel ölelte magához az életet. Nők, lovak, kutyák, bogárhátú, barátok, színház – mindent akart egyszerre. Nem bírt nyugton maradni, ülni, és azt csinálta mindig, amit ő akart. Mindene volt a színház, a színpad, és megingathatatlan arany szabályai voltak, amik szerint ő élt. Gazdag élete volt.

– *Azt érzi már, hogy mi az, ami elveszett vele?*

– Még nem tudom, és még nem is akarok gondolni rá. Biztos sok minden. Istenigazából én se fogtam még föl, hogy mi történt, hiába láttam a koporsót, hiába volt meg az emlékműsor, akkor is olyan érzésem van, hogy mindjárt jön, és felveszi valamelyik jelmezét. Talán addig jó, amíg az ember föl sem fogja. Azért is hihetetlen még az egész, mert keveset volt velünk István, főleg az utóbbi időben folyamatosan jött, ment, vidékre járt a Ritka (a) magyarral és a népszavazás miatt. Sokszor csak egy pusztára találkoztunk reggel, mielőtt indultunk el Rékával.

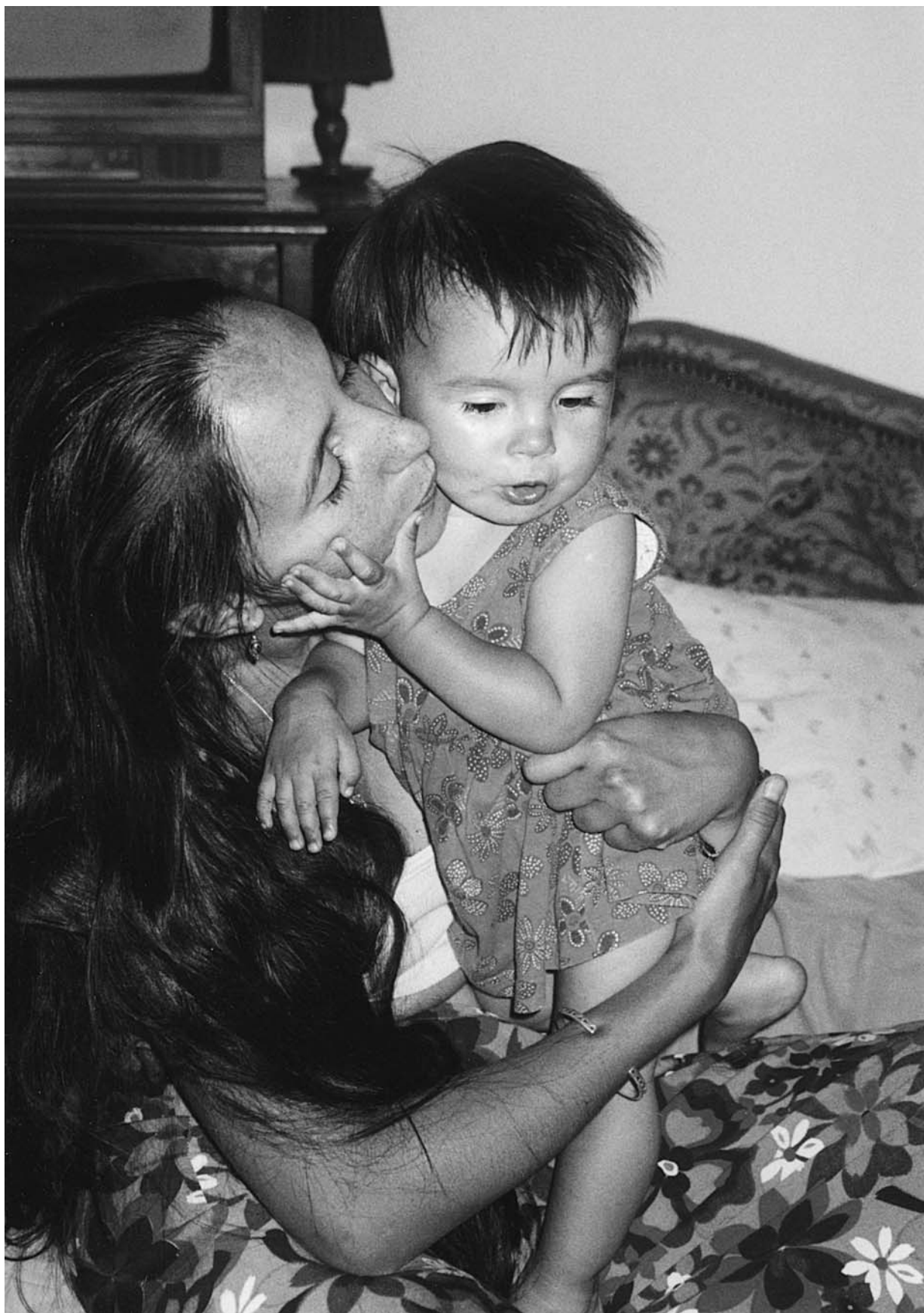
Egyébként Réka tart engem. Ő hihetetlen erő. Amikor édesanyámtól megtudtam, mi történt, az első döbbenet után, mikor el se akartam hinni, elkezdett remegni kezem, lábam, és elsírtam magam. Réka ott ült az ágyon, és kérdezte, hogy anya mi van, miért sírsz. S azt mondta, anya ne sírjál, mert akkor én is sírok. Akkor rájöttem, hogy anya nem sír, anya nem sírhat. Így is sokszor elpityergi magát, hogy hiányzik az apja. Néha azt is mondja, hogy ugye apa visszajön, csak most sokat dolgozik a színházban. Igazán nem is tudja még fölfogni. Persze érti, mert a múltkor azt mondta, hogy anya, olyan szépet álmodtam, azt álmodtam, hogy nem halt meg az apukám. Titokban várja még az apukáját, ahogy mi is várjuk őt. És nem tudok mit csinálni, mert azt nem mondhatom neki, hogy hazajön apukája. Eddig sem hazudtam neki, pont ebben meg nem fogok. Azt kell mondanom, hogy ne várja, mert apa nem jön többet haza. S miközben kimondom, a szívem szakad meg. Ő is eljött a temetésre, és nagyon készült. Már hétfőn azt mondta az oviban, hogy nem fekszik le, mert megy apához a temetőbe. Szerdán megvettük a rózsát, amit az úton végig lengetett a kis kezében. A koporsónál kérdezte, hogy ott van apa. Igen, mondtam, gyere, ráteszzük a virágot. De azt már nem akarta, engem kért meg, hogy tegyem oda. Meséltem, hogy apát is úgy teszik a sírba, mint a nagyapát tették, s búcsúzzon el tőle, mert többé már biztos nem fogjuk látni. De csak bújta belém, nem tudta kimondani, hogy szia apa.

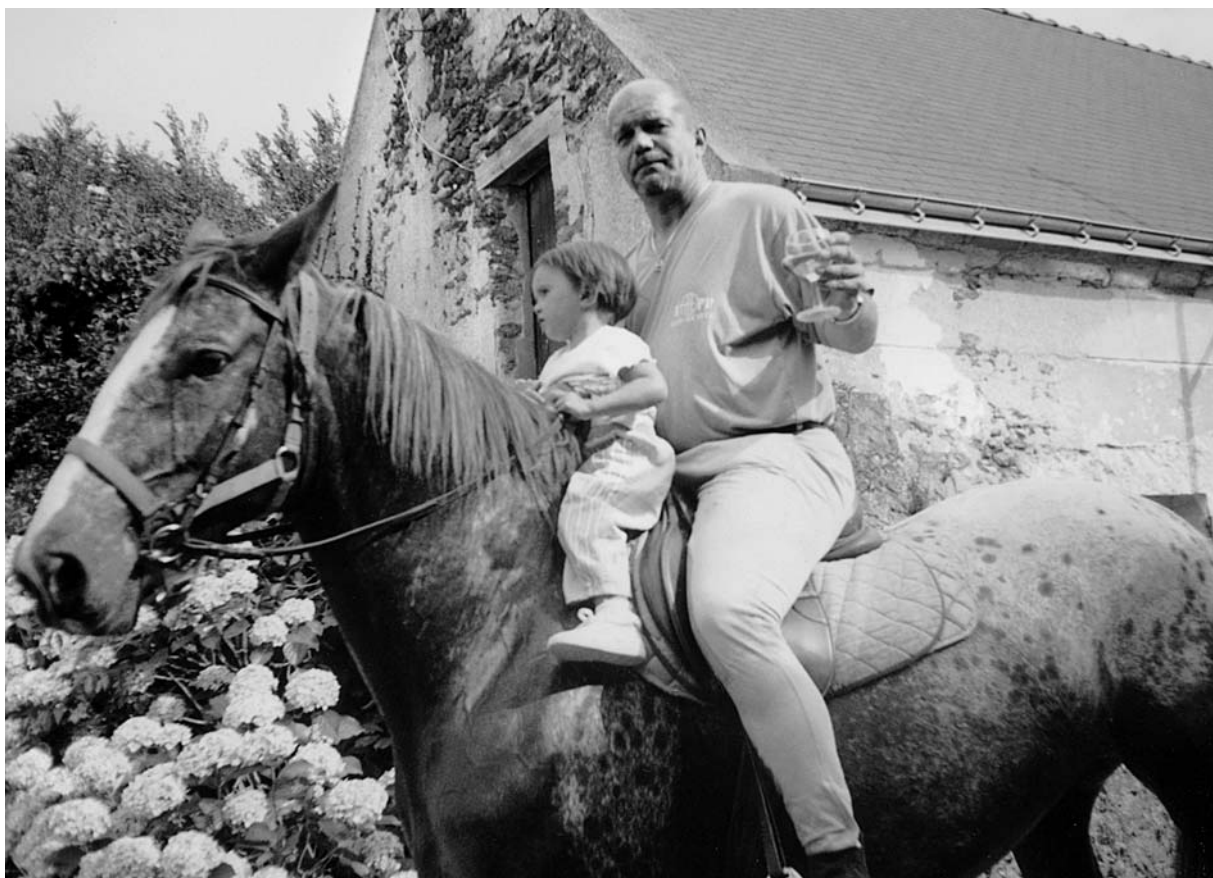
Egy új élet – Rémi Tündével

Egy új élet – Bubik István

Tünde és Réka

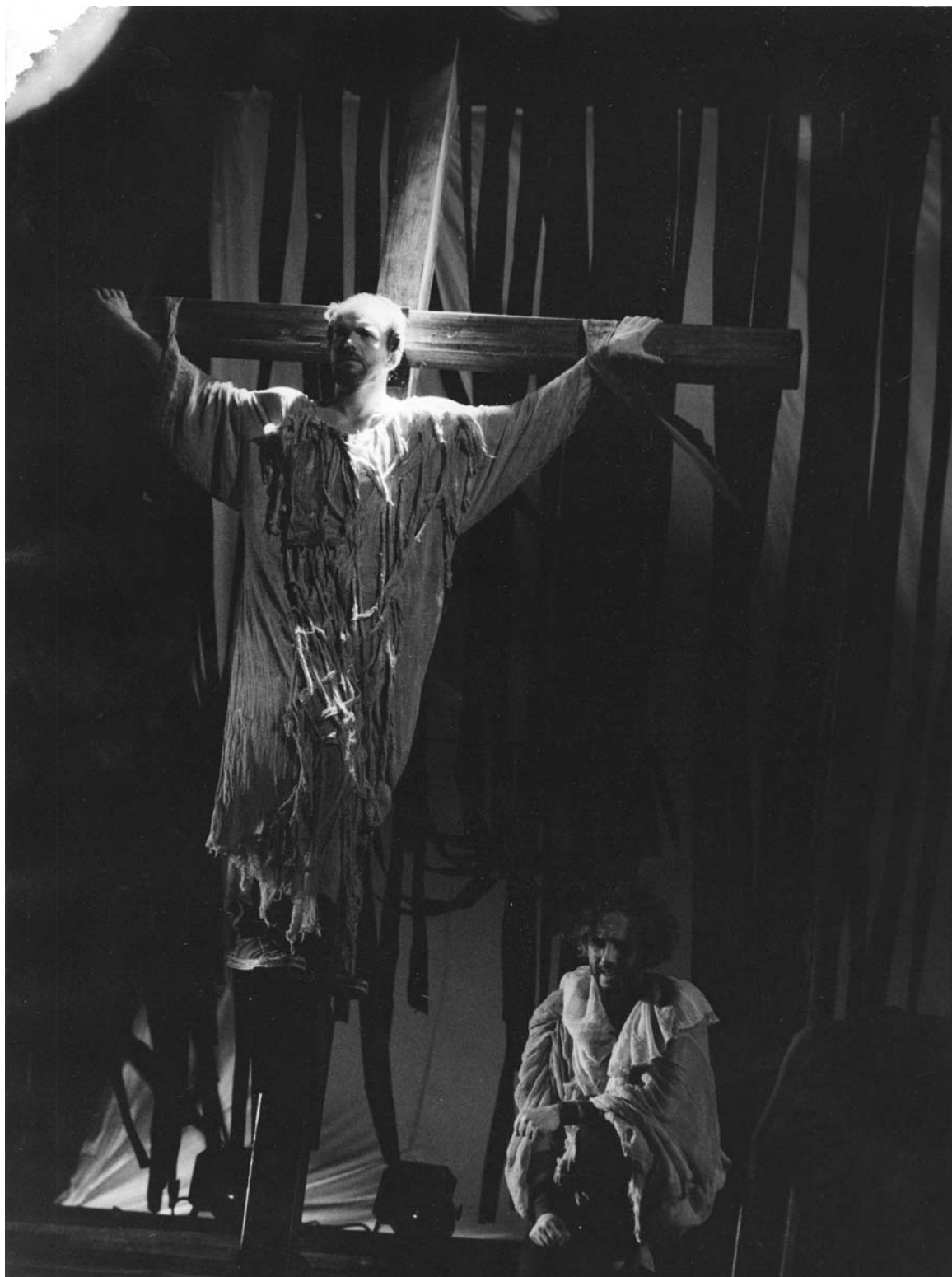

A kis Réka

A „bogár”. Ez a bogár!

A TÁRSAK

Jézus a Godspellben, Ivánka Csabával

Egy Levél

Drága István, én örök Mercutióm!

Több mint két évtizedes barátságunk egyoldalúan folytatódik. Te elvitted a felét, én itt maradtam. Az emlékekkel, melyek egymásra tolulnak.

Szinte nincs olyan perc, mikor ne gondolnék rád.

„Szövetség ez már nem is szerelem, a kezedet add s kiáltsd velem: orvosunk, szebb jövőnk szaladj hát” (J.A)

Mennyit álmodtunk egy szebb, ideálisabb, emberibb jövőről! Az Elektrában találkoztunk először színpadon. Meg kellett öljelek! Ha tudnád, mit jelent ma ez a szó, mellyel olyan könnyedén játszottunk.

Azután elindult egy barátság, inkább szent szövetség. Senki nem tudott olyan biztos kézzel kirángatni a depresszióimból, mint te.

Ma december tizenharmadika van, és ígérem neked, többé nem leszek depressziós, hisz azt mondják, nem vagy itt?

Reggel hatkor, mikor lovakat etettünk, azon szórakoztunk, hogy elképzeltük, milyen semmi kis gonosz tolokocsis öregek leszünk majd. Talán túl sokszor játszottuk el?

Olyan támasz voltál az életemben, melyet nem ad az élet, csak egyszer. Betegségben, bajban, örömben, jóban igazán nagy hívó emberként álltál mellettem.

Látod, ezt soha nem mondtam el, mert hittem, hogy tudod, tudtam, hogy tudod.

Gyávának éreztem magam mindig melletted, hisz olyan erővel vittél bele minden örütségbe, hogy nem tudtam ellenállni. Mikor toronyugrásra invitáltál, s leugrottam tíz méterről, s aztán te is, kiűszva csak ennyit mondtál sápadtan: te örült, nekem tériszonyom van, nem gondoltam, hogy megteszed. Akkor kezdtelek megérteni téged.

Fura, olyan ez, mint egy meg sem kezdett vagy rosszul kezdett „szerelmes levél”.

Igen. Volt idő, mikor lovagláspróba, előadás miatt több időt töltöttünk együtt, mint a feleségeinkkel.

Azután éjszaka öltük egymást: hogy lehet így játszani, hétszáz fiatal talán tőled tanulja meg, mit jelent szenvedélyesen szeretni?

Rómeó és Júlia.

Ez a pont volt, ahol igazán először találkoztunk alkotóként, emberként.

Emlékszem, valaki azt mondta, mikor, mint Mercutio meghaltál, s én elátkoztam a világot érted: „most értettem meg, mit jelent elveszteni egy barátot”.

Hát te most megérttetted velem örökre: Volt egy legjobb barátom...

Funtek Frigyes

Tudod, drága, a legnagyobb ajándéka az életemnek a fiam, és hogy megoszthattam ennyi ideig az életem veled. Hogy tudtunk együtt álmodni mámorosan, hogy tudtunk együtt játszani, hogy tudtunk kétszer dolgozni, mint színész és rendező, ahol megint sokat tanultam tőled, belőled, és te is viszont.

Volt egy utolsó álmunk, a lovas színház. Ahogy Imre az ötlet atyja mondta: Bubik volt a garancia, nélküle nem vállalom. Igen garancia voltál mindenre, amit vállaltál.

És most elfogy a levegőm, de még egyről hadd írjak!

Hányszor megígértem, a temetésedre nem megyek el. Mindig megkérdezted: „Miért? Félsz a haláltól?”

Mikor halálos beteg voltam, te voltál, akit felhívtam az ágyamból, s nevetve azt mondtad „Mit ér, mit ér a félteke, ha kilóg az ember fél töke?” Jót neveltünk akkor.

Most neked kellene felhívni minket „Ne szarjatok be, nincs semmi baj, nem igaz az egész”

Elmentél?

Huszonöt év barátság után csak annyit mondtál azon a végzetes reggelen: „Kimegyek a cuccomért, holnap találkozunk”...

Igen, utána azt mondtam neked „Én a saját temetésemén sem leszek ott. Kinevettél. Apám se járt temetésre, nem értem, mondtad.

Betartottam. Nem voltam ott????...

Amit alkottál, amit tettél, mint művész, mint ember, az meghatározó volt a mi generációnknak. Sok mindent kellett volna tennünk együtt? Veled! És utánad?...

Örök Mercutio.

Nem gyászolok, de vég nélkül szeretlek, s a világot megölném egy mosolyodért, ha újra itt lennél, s azt mondanád „Én István, akit nemzettél atyám, vagy: lenni vagy nem, lenni, az itt a kérdés.”

Rómeó (Funtek Frigyes)

Bubik István és Funtek Frigyes

Antyipov a Doktor Zsivágóban – Hirtling Istvánnal

Élő felkiáltójel, nincs mese

Interjú Kubik Annával

– Most hétfőn találkoztunk volna Istvánnal, már a darab nálam volt, Kiszeli Gábor történész írta kettőnknek. István mindenáron meg akarta menteni az Arc-vonal kávézót azzal, hogy ezt a darabot – ami a hatvanas évek anyagából egy kabarészerű összeállítás lett volna – ott ingyen előadjuk, felajánlva a bevételt. Odaadta a szöveggel a dalokat is, hogy válasszak közülük. Egész életében nagyon szerette a Bilicsi- és a Kazal-dalokat, ezekből szeretett volna beépíteni az előadásba. Ezt tervezte, és ezen fáradozott mostanában.

– *Ezek szerint a kapcsolatuk nem szakadt meg.*

– Egy pillanatra sem. Végig élő kapcsolat volt, és én őt úgy szerettem, mint a testvéremet.

– *Miért nem lett a felesége?*

– Nagy szerelem volt a miénk, s hosszú szép kapcsolat. Több mint hét évig tartott, és nagyon büszke vagyok rá. Feleségül kért többször, csak én gyáva voltam ahhoz, hogy felvállaljam azt az életmódot mellette, ami már akkor kezdett kibontakozni. A harsányabb, kifelé forduló, éjszakázós, italos életmódot, amit később tényleg meg is tartott magának. Én csöndesebb, befelé fordulóbb vagyok, és lehet ezt gyávaságnak nevezni, de nem tudtam végignézni, hogyan pusztítja magát, és azt sem, hogy eltűnnek időszakok az életéből. Ezzel nem tudtam mit kezdeni. De ennek ellenére köztünk mégis megmaradt minden jó. Amíg szerelmesek voltunk, egyikünknek sem volt más, és neki én az első szerelme voltam, hiszen a ferences atyáktól jött a főiskolára. Nincs más példa az életemben, hogy egy szerelmi kapcsolat ilyen szeretetbe menjen át, mint ahogy kettőnk között volt. S megmondom őszintén, engem is megdöbbenett, hogy a halálával tudatosodott bennem, mennyivel több volt még a testvéri szeretetnél is. Fizikai fájdalmat okozott minden porcikámban. Se lépni, se állni, semmit nem tudtam egy hétig, reszkettem, belázasodtam, annyira ledermesztett a halála. S nem nagyon enyhült ez azóta se, és nem is tudom, mi lesz ebből, hogy hová vezet. Nem éltem meg még ilyen gyászt az életemben. Az édesapámat már elvesztettem, de az egészen más típusú fájdalom volt. Arra volt idő lelkileg felkészülni, mert ő rákos beteg volt. Nem tudom... Azért sem tudom, mert rettentő sok tervünk volt, ami még olyan élő, és hihetetlen, hogy nem fog beteljesedni. Sokat beszéltünk arról, milyen lesz öregkorunkban, mit fogunk majd akkor játszani együtt.

– *Sokat játszottak együtt?*

– Nagyon sokat, és nagyon-nagyon szerettem vele játszani. Nem volt kiszámítható partner, de az biztos, hogy nem

lehetett unatkozni soha mellette. Mindig meglepett. Fiatalkorunkban azért, mert szeretett kísérletezni, napról-napra mást játszani, mást csinálni. Később pedig mindenkit lehengerelt az energiáival, a felkészültségével, a kalandvágyával. Azt se gondolom, hogy pótolható lenne. Nem tudok mutatni pillanatnyilag egy olyan embert, aki akár a kvalitásaival, akár a személyisége varázsával kicsit is hasonlítana hozzá. Egyszerűen azt érzem (mert végig se tudom egyelőre gondolni), hogy nem olyan az Ég, nem olyan a Föld, nem olyan a Nap, semmi nem olyan, amióta ő nincs. És talán nem is lesz már olyan.

– *Ő szinte egy darabja volt, úgy tűnik.*

– Teljesen, és igazából én is most jövök rá, hogy mennyire így van. Meg vagyok róla győződve, hogy tőlem el is búcsúzott. Volt egy nagyon szép esténk együtt, még májusban, miután eljött megnézni egy előadásomat. Azelőtt sokáig nem tudtunk olyan hosszan együtt lenni és beszélgetni, mint akkor. Szokás szerint többször belealudt az előadásba, mert nagyon fáradt volt (annyira koncentrált arra, amivel foglalkozott, és olyan végletekig használta el az energiáit, hogy rettenetesen bele tudott fáradni), azután beültünk egy helyre a Kálvin téren, ahol azonnal elkezdte szórakoztatni a pincéreket is. Zárórán túl hagytak ott minket beszélgetni, s mindenről esett szó akkor. Az életről, gyerekekről. Amúgy örökös lelkiismeret-furdalása volt a családjá miatt, hogy keveset van velük. Ő egyszerűen a gyerekekért odavolt. Nagyon szerette a lányomat, szépnek tartotta, és mindig nézte, hogy nem hagyta-e el őt magasságban, mert arra nagyon hiú volt, hogy egy lány ne legyen nála magasabb. Szerette a szép nőket, nem is tudott elmenni úgy mellettük, hogy ne udvaroljon, s gyakran, csak úgy minden alkalom nélkül vitt virágot nőknek. Sokaknak tudott örömet szerezni... Akkor este terveket is szőttünk, rábeszélte egy önálló estre is, amit ő nagyon szeretett. Végtelenül sokat jelentett számára, hogy járta előadásával az országot. Rendkívül boldog volt vele, sokkal boldogabb, mint bármelyik színházi estével, amikor szerepet játszott. Örült annak, hogy csak rajta múlt, csak tőle függött minden. Sok baja volt a színházi napi gyakorlattal, itt viszont csak önmagában bízhatott, kedvére improvizálhatott, nem kellett másokhoz alkalmazkodnia, és ebben jól magára talált. Olyannyira szerette volna, ha követem őt ebben, hogy a tudtomon kívül megkért egy írótanárembert Fehérváron, készítsen elő nekem (vagy nekünk) egy estét Balassiból, például, aki nagy kedvence volt, a nők és lovak szeretete miatt.

– *Sok éven át volt István mellett, egész közel, s csak távoltságban messzebb. Hogyan kezdődött?*

– A Színművészeti Főiskolán első nap leültem, ő mellém ült, és mondta, hogy ő Bubik. Én meg Kubik, válaszoltam. Viccelsz? – kérdezte. Te viccelsz? – volt a válaszom. Így kezdtük, és azóta szakadatlanul élt ez a barátság, ami hét évig szerelem volt, és utána szeretet. Az ő életében nem voltak elhatárolható életfázisok, mert az utolsó pillanatig gyerek maradt. Nem nőtt föl. Amikor egy éve meghalt az édesapja, azt mondta, hogy talán már kezd felnőni. De nem tudott befejeződni ez a folyamat. Gyerek maradt, őt nem engedte a Jóisten felnőni. Már korábban is sokat gondolkodtam azon, hogy miért.

Ő úgy járkált közöttünk, mint egy élő felkiáltójel, s azért nem hagyta őt a Jóisten felnőni, mert példaként meghagyta gyermeknek. Bárki, aki a közelébe került, tudja, hogy olyanokat kérdezett, mint egy kisgyerek, olyan dolgokat mert feszegetni, amit senki más nem mert felnőtként, úgy beszélt és úgy viszonyult a játékhoz, mint egy gyerek. Egész lénye arra figyelmeztetett, miként kell megőriznünk gyermeki mivoltunkat ahhoz, hogy igazabbak merjünk lenni, hogy ne vegyük át a felnőttkor hazugságait, sémáit és konformizmusát. S ezzel ő több szeretetet tudott kivívni a világban, mint bármi mással. Emellett rendkívül sajátos, de szigorú értékrendje volt, és ezáltal erkölcsi szabályai is. Minden tetteért szigorúan vállalta a felelősséget, ezért beleszólást nem is hagyott a dolgaiba.

– *Volt olyan szerepe a sok közül, amit különösen szeretett vele játszani?*

– Mindent. A tévéjátékok közül a Tanítónő, valamint a Gyökér és vadvirág voltak talán a legszebbek. Színházban pedig tényleg mindent szerettem. Hiába emelném ki az Advent a Hargitán-t, vagy amiben utoljára játszottunk együtt, a Szerelem a Krímben-t. Az utolsó szerep, amiben láttam őt, az Úrhatnám polgárban volt, abban is zseniálisat alakított. Hihetetlen mozgáskultúrája volt, erőteljes alkata, és szerintem hiánycikk a magyar „színészipiacon” egy ilyen férfias fellépésű, szenvedélyes karakter. Ma inkább az „elfolyós” emberek vannak többségben a színpadokon (és mindenhol), férfiatlan férfiak és nőietlen nők. Egymást teszik nemtelenné. Ő igazi férfi volt.

Igaz eszméért kész volt meghalni. Ilyen volt a barátság eszméje. Az biztos, hogy tűzbe ment volna a barátaiért, és elindult volna bárhová a barátság kedvéért. Hiszen azon a napon is azért kerekedett föl.

– Emlékekből próbálunk összerakni egy embert, miközben szavakban és képekben szinte megformálhatatlan nyomokat hagyott. István mindenkiben kitörölhetetlen nyomott hagyott.

– Jelet. Valószínűleg ezt ő nem fogalmazta meg, de egész biztosan ez volt az élete értelme: jelet hagyni. Amihez köze

volt, mindenben és mindenkiben otthagyta a jelét. Tár-
gyakhoz is úgy tudott ragaszkodni, lovaglósizamához például. És nagyon szeretett civil emberekkel beszélgetni, jobban érdekelte az ő ügyes-bajos dolguk, mint a színészeké. Nem tudom, van-e olyan területe az életnek, ahol ne lett volna olyan jó barátja, akihez fordulhatott, ha kellett, vagy akik ne hozzá rohantak volna, ha szükség volt a segítségére. Rengeteg barátja volt, akiknek ugyanolyan volt az értékrendjük. Szokatlanul őszinte volt mindenkivel, és azért tudott kialakítani nagyon mély személyes kapcsolatokat. Ő nem ímmel-ámmal, hanem száz százalékkal akart mindent kivesézni, megérteni, megoldani, és ettől az ember azt érezte, ha vele beszélt, hogy ő tényleg érdeklődik, számára tényleg fontos, amiről szó esik. Akarta, és tudta is megismerni az embereket maga körül. Minden érdekelte, minden fontos volt neki. Talán az ő hite erősebb volt, zabolázhatatlanabb volt az akarata és a tehetsége is, ezért tűnhet mások szemében talán „magányos” hősnek.

Imádta a zenét, és imádta a sportot. A teljesítményt értékelte, a befektetett munkát, az emberpróbáló erőfeszítést – mindenhol ezt éltette. Nagyon szerette az öttusázókat, a fogathajtókat, és el is ment akár külföldi versenyekre is buzdítani őket dobbal és szóval egyaránt. A teljesítményben az izgatta, hogyan képes az ember önmagát felülmúlni, bizonyos oldalait feladva más minőségben kiteljesedni. Csak ezt értékelte mindig is, nem hitt az olcsó sikerben. Most többnyire azt látjuk, úgy akarnak aratni, hogy nem vetnek. Elképesztően haragudott a kereskedelmi csatornákra, el sem ment oda szerepelni, mert olyan hamis értékeket közvetítenek, amivel ő abszolút nem értett egyet. – Ami még mindenki mástól megkülönböztette, az a tradíciók feltétlen tisztelete, és a hozzájuk való ragaszkodás. Ez neki biztos alapot jelentett, amin szilárdan állt. Mi ma már többnyire ügyet sem vetünk a néphagyományunkra, a történelmünkre, az irodalmi hagyatéokra... Ő pedig vehemen-
sen követte hagyományainkat. Alázatos volt, és az alázatot próbálta meg számon kérni az egész világtól. Jól lovagolt, frenetikusán dobolt, nagyszerű színész volt, ezeket mégsem mondta soha magáról, és csodálkozva hallgatta mindig azokat, akik arról beszéltek, hogy valamit jól tudnak. Arra bátorított mindenkit, hogy legyen feltétlenül alázatos. Talán a legfontosabb, amit számon kért a világtól, az emberi alázat hiánya és eltűnése volt.

– *A sors kihívását, önmaga állandó kipróbálását miként tehetné alázatból?*

– Mércét próbált felállítani, mérni akarta magát valamihez, s nem az alázatát tette próbára ezzel. Sőt. Mindig tágítani próbálta a határait, de mindig a feltétlen Istenhez való

fordulásával. Próbálta a maga számára emelni a mércét, és soha nem a Jóistent rángatta le. Ő nyújtózkodott, ő ment felfelé a létrán.

– Egyelőre fogalmam sincs, hogy lesz nélküle. Egyszerűen nem tudom elképzelni, mert mindig volt köztünk egy nagyon nemes versengés, ami valamiképp a szeretettel van összefüggésben. Eljött, megnézett, és akkor azt mondta, hogy most te vezetsz eggyel, most megint kapaszkodhatok. Azután én is elmentem megnézni őt, és akkor megállapítottam, hogy most ő vezet eggyel. Persze, csak ha jót csináltunk, *nem volt mese*. Nála *sose volt mese*. Ez egy kedvenc kifejezése volt. Most nehéz felfogni, hogy mihez tartsam magam, hogy mihez igazodjak. Nekem Ő volt az igazodási pont. Az ember a nézőknek játszik, de valójában mi nagyon szeretünk egymásnak játszani. Ez irány volt és cél. Számomra ő volt az, akiben minden benne volt, ami fontos. Próbálom nézni, hogy kinek van még ilyen kék szeme, ilyen szép keze... És nehéz felfogni, hogy ezután miért tanuljak meg egy mondatot vagy egy egész szerepet, ha ő nem lesz ott. Gondolom, azt kell majd képzelnem, hogy ott lesz. Azt kell majd megfogalmaznom, hogy velem van, mint ahogy mások is erre kényszerülnek, akiknek annyira hiányzik. Az édesanyjának, Tündének, kislányának, Rékának... Tudatosítanunk kell, hogy VAN ő, csak egy jobb, egy szebb, egy gyarlóságoktól mentes szinten. Egyébként mindig is vágyott arra, hogy megszabaduljon az őt megkötő emberi butaságaitól. Tisztában volt vele, hogy sok hibája van és sok-sok emberi tévedése. Ezeket be is látta, s tudott saját magán számon kérni! Azt nem hagyta, hogy más kérje rajta számon, de másoknál is szigorúbb bírāja volt önmagának. És szigorúnak tartott engem is, mert nem mismásoltam én sem. Ezt vállalom, és büszke is vagyok arra, hogy adott a véleményemre, mert kevesen voltunk ilyenek. Gondolom még Eperjes és Gáspár szavára hallgatott nagyon, szakmailag és emberileg is.

– Amiről még nem beszéltünk, hogy rendkívüli közösségteremtő ereje volt. A főiskolán osztályunk nem vált volna közösségé, ha ő nincsen! Hallatlan erővel fogta kézen az egész társaságot, és úgy rántott bennünket össze. *Nem volt mese* ott sem, kötelező volt összefogni a legkülönbözőbb személyiségű embereknek, és ez egyébként volt, akinek nehezére is esett. Valószínűleg később a Kelemen László Kör is nagyrészt neki volt köszönhető, amiben én sajnos nem tudtam részt venni. Ő, ahová ment, ott közösséget formált, mert hitt a közös erőben és az összefogásban. A másik mániaja az erő tisztelete volt, és igen a fizikai erőé is. Nem tartotta sokra a nyimnyám embereket, megmosolyogta őket.

– *Hiszi, hogy István jó helyen van a túlvilágon?*

– Szerintem már dobol az angyaloknak, és szórakoztatja a Jóistent, aki elnézően mosolyog rajta. Szamóca mesélt arról, hogy most van a legnehezebb úton, a legproblémásabb szakaszban. Én biztos vagyok benne, hogy ő hamar túlment a „tisztítótűzőn”. Pontosan azért, mert alázatos volt, és ismerte a saját hibáit. Jó helyen van. Egyszer már álmodtam vele. Mosolygott, s csak annyit mondott nekem, szia Kicsi... Ez persze kicsit önző, de nekem nagyon hiányzik. Nagyon nehéz beletörődni. Talán majd enyhül ez, és tudok a kellemesebb részére is gondolni, arra, hogy vele nincs semmi baj. Egyébként az nem volt kérdés, hogy valami ilyesmi fog történni... Azzal a bogárhátúval sokszor bukfacezett már, sokszor törte össze. Annyi volt a kérdés, hogy ló vagy autó, illetve az, hogy mikor. Amikor hét év után feleségül kért, pontosan tudtam, hogy ez ilyen lesz, és ehhez nem volt erőm. Azt gondoltam, ha nem nézem végig, akkor könnyebb lesz elviselni. De ugyanott tartok így is, ugyanúgy fáj. Mégis csak megköszönni tudom a Jóistennek, hogy ilyen szerelemben, és ilyen szeretetben lehetett részem. Amíg élek, ő nekem örökös felkiáltójel marad, ez nem múlhat el.

– *Mit hagyott még örökségül?*

– Sok szép levelem van tőle, amik megmaradnak. Sok nevetés. Mindenkit megviccelt a legváltozatosabb módon, nagyon szeretett nevetni. Okot teremtett a vidámságra, mert valójában egyre kevesebb okunk van nevetni! És azóta gondolkodom azon, hogy még mit hagyott rám. Olyan súlyt, amivel nem is tudom, hogy képes leszek-e megbirkózni. Azt mutatta ő fel az egész létével, életével, hogy mit jelentene ma Magyarországon a nemzet színészenek lenni. A tisztasága, az erkölce, a rend iránti vágya, az elégedetlensége az anarchiával szemben, az örökös kutakodása a teljesebb megvalósíthatóságára példaértékű. Nem elég színpadon színt játszani, kell a hazafiasság, a minden művészetek és szakmák iránti alázat, a sport, a zene szeretete. Tenni, tenni, és elmenni emberek közé. Hogy lehet folytatni az ő örökségét? Hogy lehet az ő emlékéhez méltónak maradni? Ezek a legsúlyosabb kérdések. Nem elég elsíratni. Meg kell értenünk, hogy mit akart a Jóisten az ő halálával, mit akart az életével. Az bizonyos, hogy komoly feladatunk van.

...

Advent első vasárnapján ment el. Abban a percben ébredtem fel, amikor ő meghalt. Akkorra volt felhúzva az óráim. Ébredni kell!

Zetelaki Gábor az Advent a Hargitában

Advent a Hargitán, Kubik Annával

Gyere haza! Van itt egy jó színház!

Interjú Eperjes Károllyal

– *Mikor, s hogyan lettek barátok?*

– A Színművészetin Pista alattam járt, mert bár együtt vettek fel, ő elment katonának. Amúgy is fiatalabb volt nálam több évvel, mert én később kerültem a színire. Eleinte utált, mert én rettenetesen felszabadult voltam a felvételin, neki pedig tele volt a gatyája. Én teljes lazásban pofáztam végig a várakozást, szemben velük. Aztán később mondtam nekik, hogy azért ez nem úgy volt, miként látszott, én úgy vezettem le a feszültségemet, hogy sokat dumáltam. Ott találkoztam vele először, a felvételin, aztán más osztályba jártunk, de mindig tisztelettel voltunk egymás iránt.

– *Mi volt a kölcsönös tisztelet alapja?*

– Láttuk egymást, és tudtuk, ki kicsoda. Mindketten szerettünk sportolni, s mivel én voltam a sportos, összeszedtem azokat, akik valamit hozzá tudtak tenni ehhez. Jó kis csapat volt a miénk, mindig megnyertük a művészeti főiskolák bajnokságát, például fociban. Igazán akkor lettünk jóba, amikor én Kaposvárról a Nemzetibe szerződtem. Pista is ott volt. Az Úrhatnám polgárba ugrottunk be mind a ketten. Hogy a beugrás minél flottabul menjen, nálunk próbáltunk, ő meg én. És tényleg bravúrosan megcsináltuk az előadást. Több darabban játszottunk ott együtt, fociztunk a színészcsapatban, és hamar kiderült, hogy egyirányúak vagyunk. Mindkettőnknek keresztény neveltetése van, mániánk a sport, tetszenek a nők, szeretjük a bort. Jó kapcsolatunk lett. Úgy másfél év után a Nemzeti Színház kettévált, a gárda egy része, köztük én is, az újonnan alakult Katonába ment. Bubik maradt a Nemzetiben. Onnantól kezdve figyeltük, néztük egymást, mert már nem játszottunk együtt, de találkoztunk a sportolás kapcsán: reggel a Tabánban, vagy a színész kosárcsapatban. Láttam a II. Richárdban (szerintem abban volt a legjobb), a Tartuffe-ben, a Romeó és Júliában Mercutio szerepében. Az ominózus Tőkés-levél esetén másnap beszéltem vele, s csak annyit mondtam: „Ne hallgass senkire, nézd meg videón, mi történt, és vond le a konzekvenciát. Ennek az esetnek az lett a következménye, hogy elment Londonba. Ez több mint egyéves önként vállalt száműzetése volt a pályáról. Mi kritikusak voltunk egymáshoz, mind a ketten, de gondolom, hogy minden barátjával így volt ez. Az utóbbi időben Dörner Gyurival és Gáspár Sándorral, korábban Rubold Ödönnel (Döncivel) volt ilyen kapcsolatban. Ám a legjobb barátja Funtek Frici volt.

Míg ő külhonban rakodta a ládákat, itthon egy kávéházban kezdődött a Művész Színház alakulása. Felvettem, hogy egy színház erejét növeli, ha sok erős férfikaraktere van, és haza kellene hívni Bubikot. „Van kapcsolatot vele?” – kérdezték a többiek. „Szoktunk telefonon beszélni” – mondtam. „Akkor hívd föl!” Felhívtam: „Ne sokat maradjál, jó! Gyere haza! Van itt egy jó színház.” És erre hazajött. Onnantól kezdve napi, szoros kapcsolatban voltunk, jó tizenpár éven keresztül: a Művészen, majd amikor azt szétverték, a Tháliában, s a Kelemen László Színkört nyolcan együtt alapítottuk. Ott voltam az esküvőjén, amikor is elraboltuk a menyasszonyát.

– Most, a halála előtt egy hónappal nagyon rossz állapotba került. Nem tudom, miért. Azt gondolom, hogy talán az édesapja halálát nem tudta feldolgozni, ami pont egy éve történt. Pista olyan volt, mint az apja, és az apja olyan, mint Pista: Bubik és magyar. Az édesapja egyébként nagyszerű ember volt, meg is köszöntem neki, hogy Pista irányában oly nagy felelősséggel bírt a betegségében is. Nagyon tartotta magát. Különben nem is tudott volna dolgozni Pista, annyira megviselte, hogy haldoklik az apja. Pista az érzelmeit nyilvánosan nem szívesen mutatta ki, de ha kimutatta, akkor kimutatta. Még próbálni is alig tudott. A szöveget is nehezen emelte be, mert máshol volt az agya. Most nyáron együtt dolgoztunk Gyulán, a Szentivánéji álmon, és minden este diskuráltunk pontosan egy üveg jó bor mellett a Kisködmönben. Nem mondta, mi baja, de egyszer-egyszer megjegyezte, hogy most lett felnőtt. Az apjára gondolt, szerintem.

– *Mit érthetett azon, hogy most lett felnőtt?*

– Talán, hogy amíg az ember apja él, addig gyerek. Egyébként Gáspár Sándor is ilyet mondott, amikor meghalt az édesapja. Mindenesetre féltettük Pistát, és sokszor beszélünk vele, Csámpi is (Gáspár Sándor), én is. Pista be is ment a kórházba kivizsgálásra, mert nagyon lemerült. Nem találtak semmi szervi bajt nála, csak legyengült a vegetatív idegrendszere. Azután vigyázott az ételre, töménytet nem ivott, s bort is csak módjával.

Közben pedig sikere volt a Ritka (a) magyarral, amiben tényleg megtalálta magát. Még olyanon is járt az esze, hogy minden mást abbahagy, és csak az önálló estjét, tehát a pódiumszínészetet viszi tovább. Én próbáltam ellene beszélni, mert jó szerepei voltak itt a színházban is. Úgy vajúdott, úgy keresett valamit, miközben egyébként remek formában volt. Azt is nyilatkozta, hogy az önálló estjével és az élete ívét tekintve is beérett. És tényleg, nyíladozott neki sok minden, a pódiumon is, a szín-

házban is teltházas előadásai voltak. Nagyon harmonikus volt a kapcsolata a kislányával is. Már azt is tervezte, hogyan fogja lovagoltatni. Mégis azt hiszem, valahogy más dimenzióba került az élete az apja halálával. Vívódott. De semmi olyasmi nem volt ebben, aminek tragédiához kellett volna vezetnie. Szerintem csak haza akart jönni Szolnokról, aludt egy kicsit a kocsiban, s elindult. Amúgy hihetetlenül elalvós volt. Olyan is megtörtént egyszer, hogy beszélgetés közben elbóbiskolt. Úgy kellett kikaparni a szájából az ételt, nehogy megfulladjon. Itt pedig az egyik próbán elaludt a színpadon. Már ötször mondtunk neki végszót, már kiáltottunk. A szerep szerint is bóbiskolnia kellett, no de ő nem tette, elaludt.

– „Hát akkora a baj, hogy ily áldozatot kíván?” – *tette fel a kérdést a temetésen. Mire gondolt akkor?*

– Arra gondoltam, hogy Pista a Ritka (a) magyarral járta az országot, és a kettős állampolgárság kampányában is nyakig benne volt. Ő ment, ahova kellett. Szombat délután ott voltunk mind a ketten a Városligetben. Nem találkoztunk, mert ő nem jött föl a pódiumra (rá jellemző módon), de ő láthatott engem. Onnan indult aztán Szolnokra, Frici premierjére. Arra gondoltam, hogy az önálló estjével, de az egész lényével tovább tudott volna ébreszteni. Meggyőződésem, hogy a Jóisten tudja, hogy mit, miért, hogyan, és biztos, hogy Pista most onnan is nagyon tud segíteni. A kérdésemmel a temetésen az a kérdés merült fel bennem, hogy ha nincs az ő és mások áldozata, akkor még nagyobb lenne a fájdalomunk, és még az igenek sem lettek volna többen a népszavazáson? Hogy ennyire szomorú szellemi-lelki állapotban van a nemzet? És meggyőződésem, hogy Pista halála sokakat felébresztett közönyéből.

– *Őn vette rá arra, hogy aktívan vegyen részt a közéletben?*

– Nem kellett őt meggyőzni erről. Ha ő valamire igent mondott, akkor igent mondott. Evidenciaként vette, hogy amikor a nemzet sorsával kapcsolatos dologban tehet valamit, akkor ő tesz. Ebben volt is nézeteltérésünk, mert ő bárki mellé odaállt, aki a nemzet mellett kardoskodott. Szerintem nem lehet bárki mellé odaállni. Bizonyos emberek nemzethez való hozzáállása nem biztos, hogy pozitív, és nekik nem szívesen adnám a lényemet. A nemzeti kérdéshez csak aggyal, vagy csak lelkesedéssel közeledők még árthatnak is az ügynek. Azok mellé állok, akik a szív-agy harmóniáján keresztül próbálják a nemzetet összerántani, vagy egy irányba vinni. Az ilyen eszmék, politikai erők, emberek mellé szívesen állok. Azt látom, hogy ha valaki csak aggyal magyar vagy csak lelke-

sedésből magyar, és nincs mögötte semmi tudatosság, az elvesz az egészből, és nem hozzáad. Akik hozzáadnak, azoknál a morál és a bölcsélet, a hit és a ráció összeérik. Nekik fel lehet tenni a kérdést, hogy miért. És van válasz.

– Még egy dologban nem voltunk egyformák, amire ő mindig azt mondta, hogy nekem olyan furmányos agyam van. Ő a modern dolgok felé, bár nagyon nyitott volt, kevésbé volt bizalommal, mint én. Elsősorban itt a modern rendezésekre gondolok, de az is zavarta, hogy a modern élet szerint a színésznek mindenféle gazdasági dologgal is kell foglalkoznia. Nem is volt mobiltelefonja! Romantikus, reneszánsz ember volt.

– *A vallás terén egyetértettek?*

– Én valamit már megleptem a hit gyakorlásával, amit ő talán nem. Az enyém rendszerezettebb gyakorlás. Például, amikor nyáron ott voltunk Gyulán, Nádi Boldogasszony búcsúja volt éppen. Hívtam, hogy menjünk együtt el. Nem jött. Egyébként is, amikor vadabb életet élt, nem akart ájtatoskodni, annál ő komolyabban hitt az Istenben. Amikor a magyar művészetért imádkoztunk, ő is velünk tartott eleinte, de mindig elaludt, és ez nagyon zavarta. Később emiatt nem is jött már, hiába mondtuk neki, hogy a Jóisten tudja, hogy aluszékony, és így is jó együtt imádkozni.

– *Mit becsült Istvánban?*

– A hallatlan alázatát és életszeretetét, a nők, az idősebb kollégák iránti tiszteletét. Ő, szemben velem, roppant türelmes volt. Nagyon becsülte a másikat. Csak, ha valaki bizonyos evidenciákat átlépett a magyarság vagy a kereszténység ügyében például, az nem fért a fejébe. És gyűlölte az okoskodó aberráltságot. Naiv, reneszánsz lényként be is vállalta, hogy nem érti, amiről itt sokszor szó van. Csak csodáltam az olykor szinte túlsorduló szeretetét. Úgy tudott valami iránt rajongani. Ha ő szeretett valamit, akkor NAGYON szerette.

...

Jó gyerek volt. Nagyon jó gyerek volt.

...

Kíváncsi vagyok, hogy mi lesz vele majd. Megtudjuk, ha odaérünk. Lehet, hogy kapunk jelet tőle előbb, valamikor. Nem tudom. Érdekes, hogy azóta mindennap álmodtam Pistával. (Tőlem azt is elfogadta, hogy Pistának hívom, pedig nagyon nem szerette. István a neve.) Ma például ültem a szentmisén, és bevillant, hogy Pista most érkezett be. Hogy igaz-e, azt nem tudom, de ilyen érzés volt a szívemben. Ma is Mária-ünnep van, és Mária-ünnepen temették. Az égi Mama oltalmazza őt.

A színésztárs: Eperjes Károly

Képek a Szentivánéji álomból... *Tomp*or szerepében

... és Gécsi Zsolt, Kisfalussy Bálint, Almási Sándor, Takács Katalin

... és Mihályi Orsolya, Rusznák Adrienn, Györgyi Anna, Hay Anna

Takács Katival és Hirtling Istvánnal

Géczi Zoltán, Almási Sándor, Takács Kati, Kisfalussy Bálint

...és az Úrhatnám polgárból

Jourdain úr; Takács Katalinnal és Eperjes Károllyal

Bánsági Ildikóval

Galkó Balázssal

Zene született

Interjú Márta Istvánnal

– *Milyen volt Istvánnal együtt dolgozni?*

– A mi kapcsolatunk nem itt kezdődött az Új Színházban, hanem korábban, a Nemzetiben. Sőt már a főiskolán jól ismertük egymást, és már akkor becsültem a muzikális készségét például. Nagy élményem volt ezzel kapcsolatban, amikor lejött Kaposcsra, a Művészetek Völgyébe, és együtt zenéltünk egész éjszaka egy pajtában. Istenadta tehetsége volt a doboláshoz, fantasztikusan játszott a dzsambiján. Hihetetlen energiát és lelki érzést vitt a zenélésbe. Azután a Nemzetiben csináltuk a Kaukázusi krétakör című Brecht darabot, amiben volt egy énekbeszéd formában kántáló narrátor szerep. Bubik kapta meg. Eredetileg Dessau írta a zenét, de úgy változtattunk rajta, hogy ez a sajátos ének-beszéd technika tulajdonképpen belőle indult ki. Így a szerzőtársam is lett, s ő vitte a hátán az egész darabot. Amikor itt igazgató lettem, a Kelemen László Színkört hívtam ide játszani (hisz ez volt az ország legerősebb színésztársasága), és elkezdtünk együtt dolgozni. Ez kis színház, évi három-négy bemutatóval, és Pista nem volt egészen megelégedve a szerepeivel. Ő örök lázongó, örök forrongó ember volt, akinek sajátos elképzelése volt a színészi pályájáról. Sok olyan nagy történelmi szerepet eljátszott korábban, aminek úgy gondolta, hogy itt folytatása lesz, de ezt mi nem tudtuk biztosítani neki, nem beszélve arról, hogy több vele egykorú zseniális színész volt és van a színházban (például Gáspár, Eperjes). Ezért, mint kezdő igazgató, súlyos problémával kellett szembenéznem, mert a színház mérete és anyagi helyzete behatárolta a lehetőségeket. Voltak számára jobb és rosszabb szerepek, de Pista mindig olyan szerepre várt, ami folytatása lehetett volna az ő nemzeti színészi létének. Ő egyébként adott vissza szerepet, és nagyon becsültem benne, hogy meg merte mondani, ha valami neki nem tetszett. Igaz, a Jágót nagyon szerette, a Chioggiai csetepatét szintén, a Molière Úrhatnám polgárját pedig személyesen neki találtam ki. Ez egyébként is különleges darab volt az orosz rendező miatt, akit Pista időközben nagyon megkedvelt. Az Úrhatnám polgár szerepével Pista nagyon megszenvedett, de szerintem minden szerepével így volt. Nehezen tanulta meg a színpadi szövegeket, és úgy vettem észre, hogy ritmus-koordinációval kötötte össze a szerepét, a szöveget és a mozgást egyaránt. Neki ez volt a módszere.

Ő ezekért a szerepekért és a színpadi létéért nagyon megküzdött, és így volt zseniális.

Nagyon örült neki, hogy a Ritka (a) magyart előadhatta itt, a Stúdiószínpadon. Nem minden esetben értettem egyet a világlátásával – az értékrendjével igen –, és annak kifejezési módjával. Mindenképpen becsülendő volt az a keresztényi értékrend és hazaszeretet, ami benne őserőként lobogott, ezt nagyra értékeltem. Azonban sokszor zavart, ahogy ezt túlzó gesztusokkal, kicsit harsányan fejezte ki. Ezt azért mondom csak el, mert a Ritka (a) magyar előadása után leültünk beszélgetni, és szinte sorról sorra átvettük a verseket szakmai szempontból, továbbá, hogy miként lehetne az öltözéken, a díszleten kicsit változtatva jobbítani. És érdekes, hogy abból, amit mondtam neki, Pista sok mindent megfogadott, holott én azt hittem, hogy a makacssága, csökönyössége miatt nem veszi majd figyelembe tanácsaimat. Akkor én rádöbbsentem, hogy valószínűleg hibát követtem el az elmúlt évek alatt, mert többet kellett volna beszélgetnem vele. Csak látszólag volt ellene sok dolognak, de valójában önmagának és a világnak kiszolgáltató lelkű és szívű ember volt, akit szép szóval meg lehetett győzni, és aki bizony több beszélgetést igényelt volna. Ezért lelkiismeretfurdalásom van, sajnós utólag. Az a kétórás beszélgetés ugyanis azt bizonyította, hogy ő a harsánysága mellett tele van színészi és emberi kételyekkel. És ez az esendő ember engem nagyon „szíven fogott”. Még egy apróság. Ő bibliaként hordozta magával a Latinovits-könyvet és a Színész Chartát. És halálra idegesített bennünket az évadnyitókon s évadzárókon, amikor a legváratlanabb pillanatokban előkapta valamelyiket, és részleteket olvasott fel belőlük, úgymond intelemként és oktatásként. Tudni kell, hogy ezek az írások, és etikai útmutatások más korban, és más kor emberének íródtak, ráadásul Pista sem tudta őket maradéktalanul megvalósítani. Az utolsó évadnyitón már azt mondtam neki, mintegy fenyegetésül, hogy ha még egyszer megpróbálja elővenni a Színész Chartát, én meg fogom előzni, és én fogok belőle intelmeket az ő fejére olvasni. Ezen ő is, én, és a társulat is nevetett. Most mégis azt mondom, hogy inkább az egész ülés alatt a Színész Chartát olvasná föl, mint hogy egyáltalán nem olvas már föl nekünk.

– *Kit vesztettünk el valójában?*

– Egy nagy tehetségű és ellentmondásos életű színész vesztettünk el. Ő égett, és robbantotta a világot maga körül. Egyébként minden nagy művész élete ellentmondá-

sokkal terhes. Egy biztos, hogy amit a színpadon nyújtott, abban nem volt ellentmondás, mert az zseniális volt. Persze a színész ki van szolgáltatva szerepének, a rendezőknek, a szerencsének, és még sok minden másnak is, de neki olyan kisugárzása volt, hogy még a rosszabb szerepekben sem lehetett őt nem észrevenni, és nem elgondolkodni azon, hogy ki van a színpadon. S amikor a szerep találkozott az ő egyéniségével, akkor az maga volt a csoda, és nemcsak a közönség számára, hanem neki is, mert ezáltal tudott „továblendülni”, és a hite így tudott megmaradni önmagában és a színházban. Ő mindenképpen kiemelkedő jelentőségű tagja volt a hazai színház- kultúrának és színésztársadalomnak is.

– *Őn a barátja volt?*

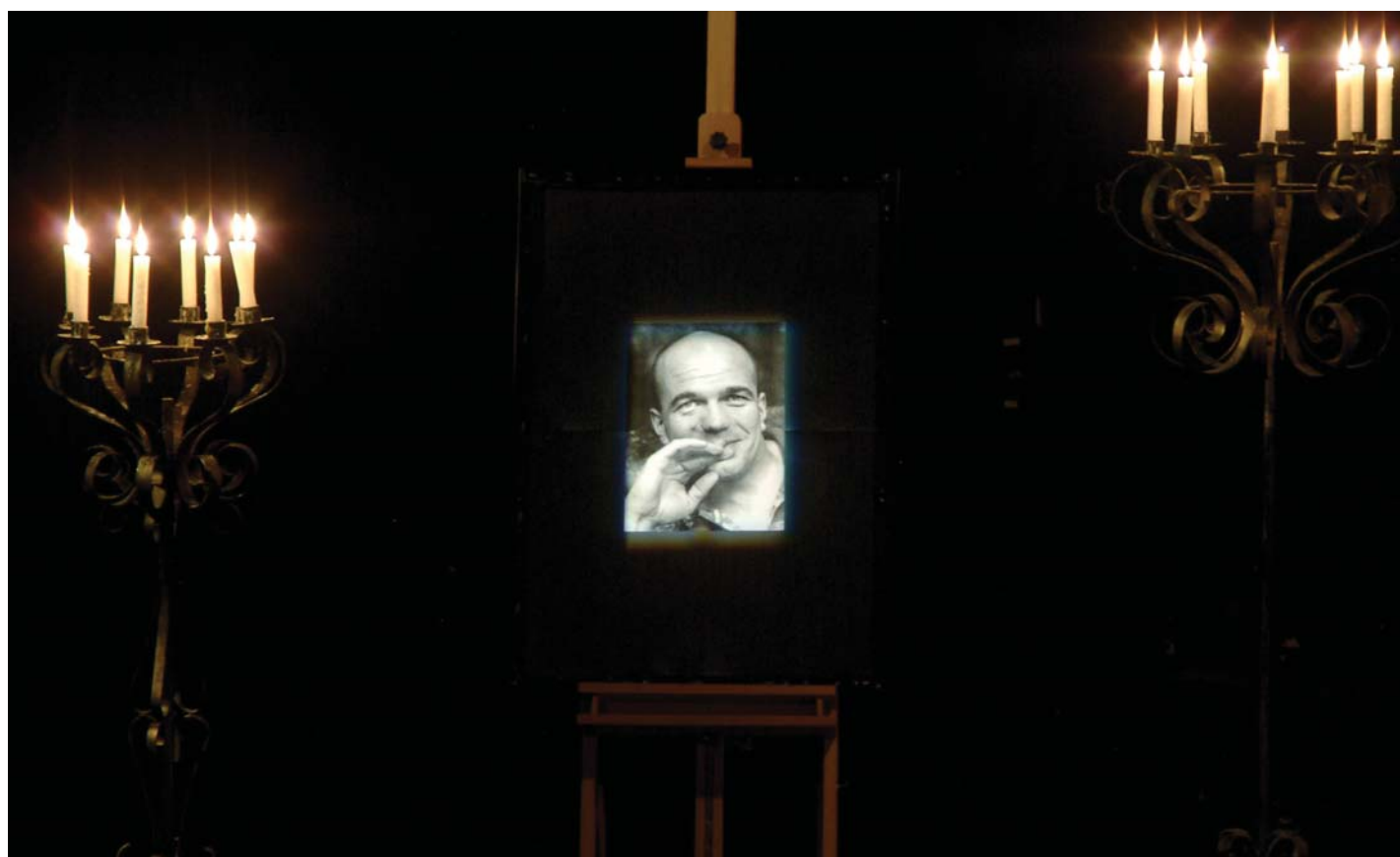
– Ez nehéz kérdés. A színházi világban kicsit másként alakulnak a barátságok. Itt furcsa emberek találkoznak és dolgoznak együtt rövidebb ideig vagy éppen éveken át. Ezekben az útkereszteződésekben a kapcsolat több is, és kevesebb is, mint barátság. Itt néha egy-egy szemvillanás, lelki találkozás is azt az illúziót keltheti, hogy barátság

szövődik. Én nem lovagoltam, nem mulattam, nem boroztam vele együtt. Nem voltak az életben olyan közös pontjaink, amelyek nem a színházról, nem a munkáról szóltak. No de mi itt éltünk együtt hét évig. Ismertük egymás minden mozdulatát. Ő nekem akarva, akaratlanul bizonyos dolgokban tudott segíteni. Ezzel lehet, hogy többet is adott nekem, mint a barátság.

Az az élmény jut eszembe, amivel kezdtük, amikor együtt zenéltünk Kapolcson. A zenészek szemvillanásokkal kommunikálnak egymással, és ha lelkileg is össze tudnak kapcsolódni, akkor, és csak akkor, zene születik. És akkor este zene született.

– *Őnök szervezték István temetését, és egy emlékestet december 13-án, amikor a Ritka (a) magyar következő előadása lett volna. Tervez még valamit?*

– Az elmúlt héten létrehoztam, mint magánember a Bubik István Művész Alapítványt, amelynek legfőbb célja, hogy a családja, főként a kislánya jövőjét valamilyen módon segítsük. Másik célja, hogy István szellemi és tárgyi örökségét gondozzuk.

... kilenc...,

Márta István

...ő elhitte magának a koronát...

Interjú Kerényi Imrével

– A régi Nemzeti Színházban Ön együtt dolgozott Bubikkal. Milyen volt a kapcsolatuk?

– Ott kezdődött a mi történetünk, hogy a Színművészeti Főiskola felvételijén ültem a tanári karban, és bejött egy Bubik István nevű fiú, leült a székre, és a térde közé csapott egy kis afrikai dob, amin kézzel játszott, miközben mondott egy ritmikus, kántálás jellegű szöveget. Szőke haja volt, kék szeme, átható erős pillantása, s nagyon odaadóan dobolt és énekelt. Föl is vették rögtön egyhangú igennel. Pár évre rá, amikor végzett, újra találkoztam vele az akkori Várszínházban, amit Népszínháznak hívtak és a Nemzeti Színházhoz tartozott. Vámos László kimazsolázta a frissen végzett színészekből Bubik Istvánt, Kubik Annát és Rubold Ödönt. Ott aztán évekig dolgoztam Bubikkal. Barátom nem volt, de nagyon becsültem. Sokat veszekedtünk, mint a színészek és a rendezők általában, de jelentős mennyiségű együttműködés volt közöttünk azokban az években, 1980 és 1988 között. Ő volt az István a királyban István király, a II. Richárdban II. Richárd, és még rengeteg darabban dolgoztunk együtt. Amikor átmentem a Madách Színházba, teljesen elvesztettem vele a kapcsolatot.

– Milyen emlékei vannak abból az időszakból?

– Nagyon jellemző volt rá az egyházi gimnáziumi neveltetése. Én is egyházi iskolába jártam, és ez köztünk összekötő kapocs volt. Ő élete végéig intenzív kapcsolatot ápolt a ferences atyákkal. Ő egy igazi egyházi iskolából kikerült magyar értelmiségi volt, ennek az archetípusa. Ott ő nagyon alapos nevelést kapott, vallási, erkölcsi és humán, klasszikus nevelést. Emiatt mindig sóvárgott az emberi méltóságra. A legnagyobb meccse az volt, hogy az életben ő, és az élet körülötte legyen méltó. Folyton hajszoalta az ember méltóságát, és a méltó helyzetek megteremtésének lehetőségeit egy olyan szakmában, ami tele van méltatlansággal, egy olyan politikai rendszerben, ami szintén méltatlan és rendezetlen. Ebben ő mindig próbálta megtalálni az értékrendjéhez illő társakat, helyzeteket. Leginkább a versekben találta meg ezt, tehát az egyszemélyes műfajban, akár Latinovits vagy Mensáros. A Bubik István-ság legsűrűbben versmondás közben tudott érvényesülni. István egy súlyos személyiség volt, egy robusztus alkat, összekeverhetetlen. Egyáltalán nem úgy volt színész, mint általában egy színész, hogy játékszenvedély van benne és hajlékonyság. Benne nem ez volt, hanem robusztus erő, és sóvárgás arra, hogy valami nagyon fontosat kifejezzon. Tulajdonképpen a színházi társasjáték,

szutykossága miatt, őt zavarta. Zavarták az engedmények, kompromisszumok, ócskaságok, ripacsságok, érdeklenségek. Ezeken túllépve ő megtalálta a saját műfaját, és kiformálta magából a Bubikot. Ez egyébként kevés embernek adatik meg a szakmában. A rátermettség jelét már korán magán viselte, a szakma koronázatlan királyai közé tartozott már a felvételin is, amikor dobolt. Uralkodásra termett volt, mégsem akart uralkodni, hanem inkább önmagát kívánta megvalósítani a művészetben, a zenében, a barátságban, a szerelemben. És ez sikerült is neki. Összetéveszthetetlenül ő volt a Bubik. Mint ahogy a Latinovits, a Mensáros, a Páger. Azt lehet mondani, hogy a színházi társadalomban ő kivívta magának a szuverén, egyes szám első személyű alkotó pozícióját, és ezt a világ el is fogadta tőle.

– Ki lehet azt tapogatni, hogy mit akart István „sóvárogva kifejezni”?

– Elsősorban akart lenni VALAKI. Hogy legyen, hogy jelentős és fontos legyen, hogy találjon egy formát, amiben ki tudja fejezni a gondolatait, érzéseit. Ez komoly dolog, egy erős belső késztetés. Ahogy én láttam nem volt egyszerű összeegyeztetnie a személyiségét a környezetével. Az ilyenek, mint ő, szuverén és öntörvényű emberek, akik nem kényszeríthetők ócska társasjátékokba. Van a színészi létformának két útja, az egyiket a játékszenvedély és a tehetség vezérli, a másikat ez a fajta Don Quijote-izmus, amiben az ember meg akarja valósítani magát, és meg akarja mutatni azt, aki ő. A két műfaj gyökeresen ellentétes: a (társas)játékos színész, és az önmegvalósító színész. Őneki az önmegvalósítás sikerült, miközben csereberélte a társulatokat is, és szoros, életre szóló barátságokat kötött, de tulajdonképpen az ilyen ember mindig magányos. Szerencsére a Bubik nem volt beteg, erős egészséges szervezete volt, ami bírta a terheket. Jó alakításokat csinált, felkészült volt, és mindig szuverén. Az ilyen ember „rendezhetetlen”. Mint rendező mondom ezt. Jó szerepet kell osztani rá, és ezzel el van intézve a dolog. Az élet akkor kegyes az ilyen színésszel, ha jó szerepeket ad neki, mert a művész létezését helyzetek sorozata teszi naggyá vagy semmivé. Ő naggyá lett, igaz még nem olyan naggyá, mint szeretett volna, és lehetett volna, ha a tragédia nem következik be. Az együtt töltött évek alatt azt gondoltam róla, hogy öregkorára ő is olyan nagy nemzeti színészünk lehet, mint Bessenyei vagy Sinkovits. Lehetett volna... Egy jeles ember, egy nagyra hivatott ember ment el, akinek az egész élete voltaképpen rendben volt.

– Visszatérve a kérdésére, azon túl, hogy önmagát valósította meg, egy értékrendet is fölmutatott a szerepein keresztül. Például egy bűnös alakon keresztül, akinek meg kell bűnhődnie, vagy egy megdicsőült szerepében, akinek

minden babér és méltóság jár. Ő azt a lelki folyamatot, amit egy alakítás megkívánt, teljes odaadással élte át. Úgy bűnhődött, illetve úgy dicsőült meg, ahogy kell. Előadás estéjén száz százalékos hőfokkal, mindig a forrponton, és teljes fizikai és lelki erőbedobással játszotta el, hogy az az ember és annak a sorsa milyen. Teljes odaadással látta el a rábízott feladatokat, soha nem akart megúszni semmit. Számára ez nem játszadozás volt, nem játék, hanem súlyosan megélt valóság. Az általa ábrázolt alakokon keresztül mondta el a véleményét, s később politikai fórumokon is, versekkel. Legutóbb az általam vezetett népszavazási kampányban ő volt a színész, és mondta a verset. Az azutáni napon, hogy meghalt, együtt mentünk volna megint vidékre. Gyász-szertartást tartottunk a szavalása helyett.

– Politikában és erkölcsi kérdésekben rendkívül elkötelezett volt és odaadó. Hajthatatlan és konok volt abban, hogy tisztességesnek, hogy szavahihetőnek, hogy hűségese-nek kell lenni, ami óriási dolog. Hogy az adott szót be kell tartani, hogy meg kell felelni a feladatoknak, hogy ha összeszövetkezünk valamire, azt nagyon komolyan kell venni. Ezekben a kérdésekben hajthatatlan volt, sőt, néha egy kényúr kegyetlenségével követelte meg ezt másoktól is. Hajtotta a kötelességérzete, maximalista volt önmagával és a környezetével szemben is. Jó és fontos ember volt.

– *Őn ugye azt vallja, hogy egy színész vállalhat politikai szerepet?*

– Persze, hogy vállalhat, de egyébként Bubik vívódott egy darabig azon, hogy a politikai nézetét megvallhatja-e, és hogy szakmailag helyes-e, etikus-e ez. Úgy gondolta, hogy a színészetével szolgálja az ügyet, a hazát és az Istent. Később az állampolgári, „emberi” oldala átszerezte őt ezen a dilemmán, és nyíltan kiállt a nemzeti konzervatív oldal mellett, mint vezéralak. Nincs ebben semmi különös, Bessenyei és Sinkovits 1956-ban kitépett fehér ingben álltak és mondták a verset. Ez egyfajta színésznek a feladata, éppen olyan fajtának, mint a Bubik. A forradalmi időkben a színészek mentek legelő. Például a reformkorban a színészek tanították meg az embereket magyarul beszélni, öltözködni, viselkedni. A nemzeti eszmélés fővezérei voltak a színészek. Nagyon becsülöm Bubik Istvánt, hogy ő is nyíltan föl vállalta ezt a dolgot, egy ellenséges szövegkörnyezetben. Ehhez bátornak kell lenni, és le kell győzni a számítgató önzést, amikor az ember azt hiszi, jobban jár, ha csöndben megbújik. Ma az egyik oldal mellé állni kifejezetten előnyös, a másik mellé állni pedig kifejezetten veszélyes, anyagilag. Mégis az a tapasztalatom, hogy a Jóisten ezt elrendezi hosszú távon. Van az életnek egy

másik rendje is az anyagin kívül, és az egyensúly végül mindig helyreáll. Igaz, kell valamiféle bölcsesség ahhoz, hogy az ember tudja, éhen nem fog halni, mert valahogy a Jóisten ezt megoldja.

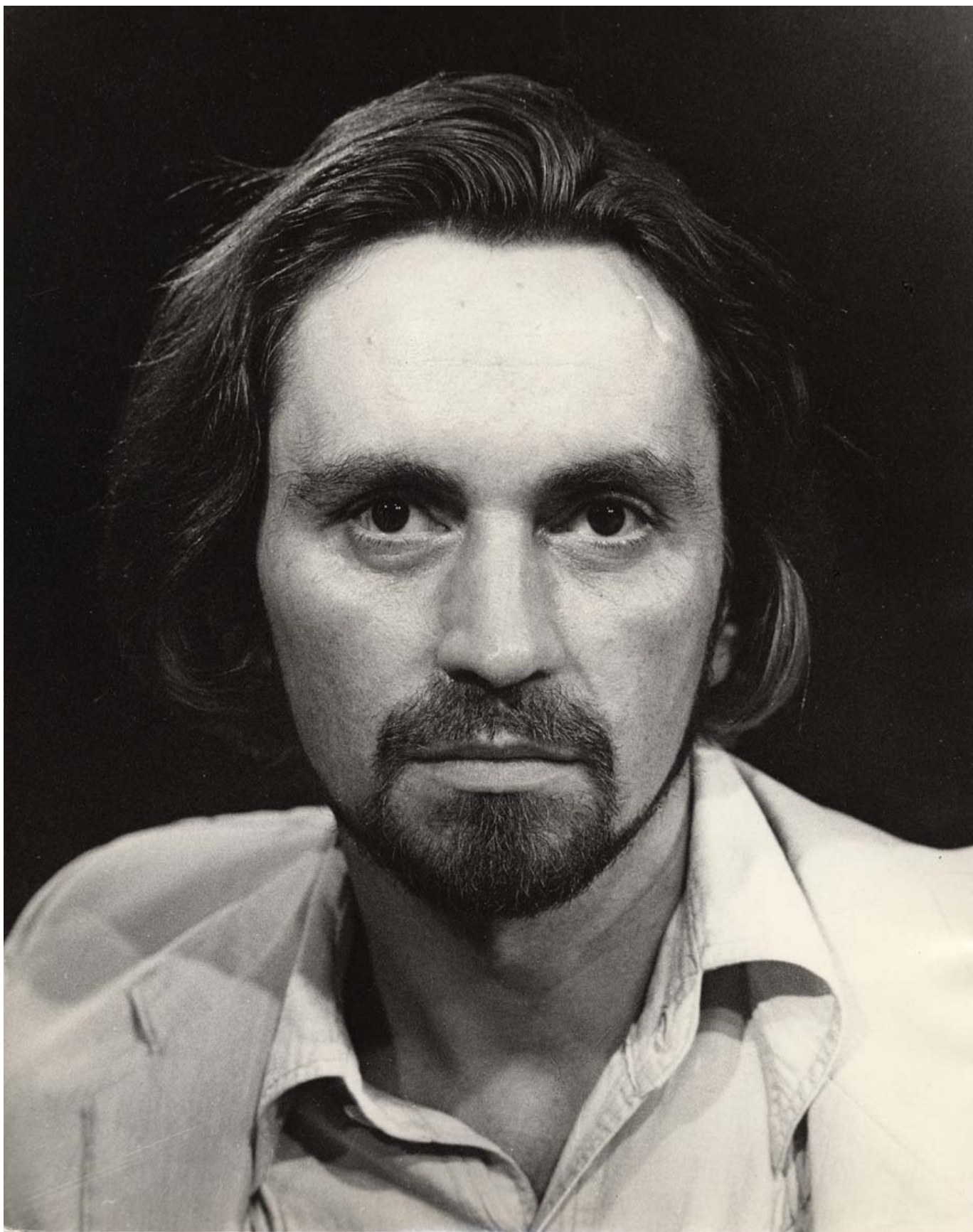
Az igazság az, hogy Bubik halálával a nemzeti konzervatív oldal holdudvarából kidőlt egy nagy és erős oszlop, egy jelfa. – Visszatérve a balesetre, az olyanfajta ember, mint ő, kihívja ám a sorsot: „lásd csak Úristen, mire megyünk mi ketten”. Az is rá nagyon jellemző szimptóma, hogy még mindig a bogárhátúval járt. Ő így volt hűséges mindenhez, a múltjához, önmagához. Miközben mindenki fogyasztói lesz, ő hűséges a bogárhoz, míg árulás, egymás el- és kihasználása folyik kapcsolatok terén, ő hűséges barát, szövetséges, társ. Például Funtek Fricivel is még fiatalon összetapadtak, s úgy maradtak, tisztelték, figyelték, használták egymást egy életen át. Az, hogy ő ilyen komolyan vette a barátságot, ez maga egy felmutatott értékmentés.

– *Ilyen vallásos, erkölcsös ember, és szembeszáll a Jóistennel?*

– Igen, mert önmegvalósító volt. Fel kellett mutatnia az Úrnak is a Bubikot. Ahhoz pedig ki kellett próbálnia magát. Még egy ilyen kaszkadőrserű örület is volt benne: sport, ló, és nem tudom még micsoda. Fölmutatni azt, aki, megfelelni, és a Mindenséggel mérni össze magát. Ez egy különleges, kicsit rátarti, de nagyon szimpatikus pozíció. Alattvalóként könnyű érvényesülni a mi szakmánkban, de az élet úgy nem lesz esemény. Bubik élete viszont esemény volt. Egy nagy alakról beszélünk, aki tanúsított valamit az életével. Magyar, kárpát-medencei, vallásos, tisztességes, ismeri a történelmet és a jelent, ismeri a nehézségeket, és mégis folyton-folyvást küszködik, és talán az élet a munkáit nem fogja jutalmazni semmivel, de mégis... Mindig azon a mezsgyén haladt egyenesen, amit jónak tartott, s eközben megmaradt érzelmileg telített embernek: barátok, szerelmek, nagy beszélgetések, s az ügyek. Voltak ügyei és voltak emlékei...

– Az egy minta, amit egy színész az alakításain és az életén keresztül föl tud mutatni, és tanúsítani tud: például a versek szeretete, a magyar kultúra koszorús alkotásai iránti szeretete és vonzalma. Szerintem Madách Ádámjának szerepében volt a legboldogabb és önazonos. Tulajdonképpen ő egy klasszikus értelemben vett nemzeti színházba való főszínész volt. Bárcsak a nemzet színészeként eljátszhatott volna több nagy magyar hőst!

És nagyon jó volt István királynak. Bár először Koppány szerepét szántam neki, rájöttem, ő István a király, az ország, a nép hőse. És ő elhitte magának a koronát. Rátették, és elhitte, és ő volt István király.

Kerényi Imre

„Minden szerepben ő volt Bubik, akárkit játszott...”
Interjú Götz Annával

– *Mikor és hol találkozott Istvánnal először?*

– 1981-ben kezdtem a Színművészeti Főiskolán, István osztálya pedig ugyanabban az évben végzett. Híres osztály volt az övék, s mint felvételtelre készülő diák, persze megnéztem a vizsgaelőadásukat. Már akkor nagyon megragadott az ő elementáris egyénisége. Még akkor nem tudtam, ki ez a „dúvad”, aki ilyen kirobbanó erővel akar közölni valamit, aki ilyen fantasztikus intenzitással játszik, énekel és mozog a színpadon. Ez volt az első benyomásom Istvánról. 1985-ben, amikor végeztem, Vámos László hívott a Nemzeti Színházhoz, és egy pillanatig sem haboztam, hiszen egy erős, fiatal csapat játszott ott, élükön Bubikkal. Úgy érzem, hogy ezzel a csapattal a közös munkák során annyira inspiráltuk egymást, annyit tudtunk tanulni egymástól, hogy nagyon fontos és emlékezetes maradt ez az időszak számomra. István „valamilyen” ember volt, aki mellett nem lehetett csak úgy elmenni. Még ha valaki nem is szerette őt, akkor is respektálta, elismerte, mert egy olyan átütő egyéniség volt, és egy olyan ritka fajtája azon embereknek, akik merik vállalni önmagukat, a vágyaikat, a céljaikat, hitüket, a férfi mivoltukat, hogy ez példaértékű lehet mindenki számára.

Egyelőre bennem is csak emlékforgácsok próbálnak összerakódni, és csak most kezdek egy kicsit ocsúdni ebből a megrázkódtatásból. Tegnap volt a temetés, és rettenetes traumát okozott mindkettőnk számára. Férjemmel, Döncivel (Rubold Ödönnel) tizenhét éve vagyunk együtt, a Fehér Anna előadása óta, amiben Bubikkal hárman játszottunk a főszerepet. Akkor lettünk szerelmesek, és azóta kitartunk egymás mellett. Azért is volt szoros a kapcsolat közöttünk, mert István és Dönci hosszú időn keresztül nagyon jó barátok voltak, és sok darabban partnerek is. Ők egy híres hármast alkottak egy évtizeden át: Bubik, Dönci, és Funtek Frici. Aztán az élet háromfelé vitte őket. De a barátság nem idő- és térfüggő, bármikor ugyanott tudtuk folytatni, ahol abbahagytuk, és távolról figyeltük egymás életét, szakmai fejlődését. Az utolsó kép bennem róla, ahogy táncol a három és fél éves kislányával.

– *Nagyon szép előadás volt a Fehér Anna, amit már említett is. Milyen más darabokban játszottak még együtt?*

– Az első, amiben együtt szerepeltünk, az a Nyolc évszázak tévésorozat volt, aminek én voltam a főszereplője, s az egyik szerelmemet Bubik alakította. Egy egész éven át forgattunk együtt, sok helyszínen, és az alatt jól megismertem Istvánt és közeli barátságba is kerültünk. Azzal pár-

huzamosan az István a királyban játszottunk, rengetegszer. Ő volt István, én Réka. Az Advent a Hargitán-ban Zetelaki Gábort alakította, míg én Bódi Máriát. Érdekes, hogy azt a férfiszerepet a három barát mind eljátszotta, egymás után.

– *Milyen volt a barátsága Istvánnal, hiszen férfi és nő között ez mindig más egy kicsit, mint ahogy férfiak barátok?*

– István soha nem volt olyan, akivel a büfében hátba veregetjük egymást és jópofizunk. Nem szerette a felszínes kapcsolatokat, a felszínes pillanatokat sem. Ahogy mindenben igényes volt, úgy ebben is. Tartásos ember volt.

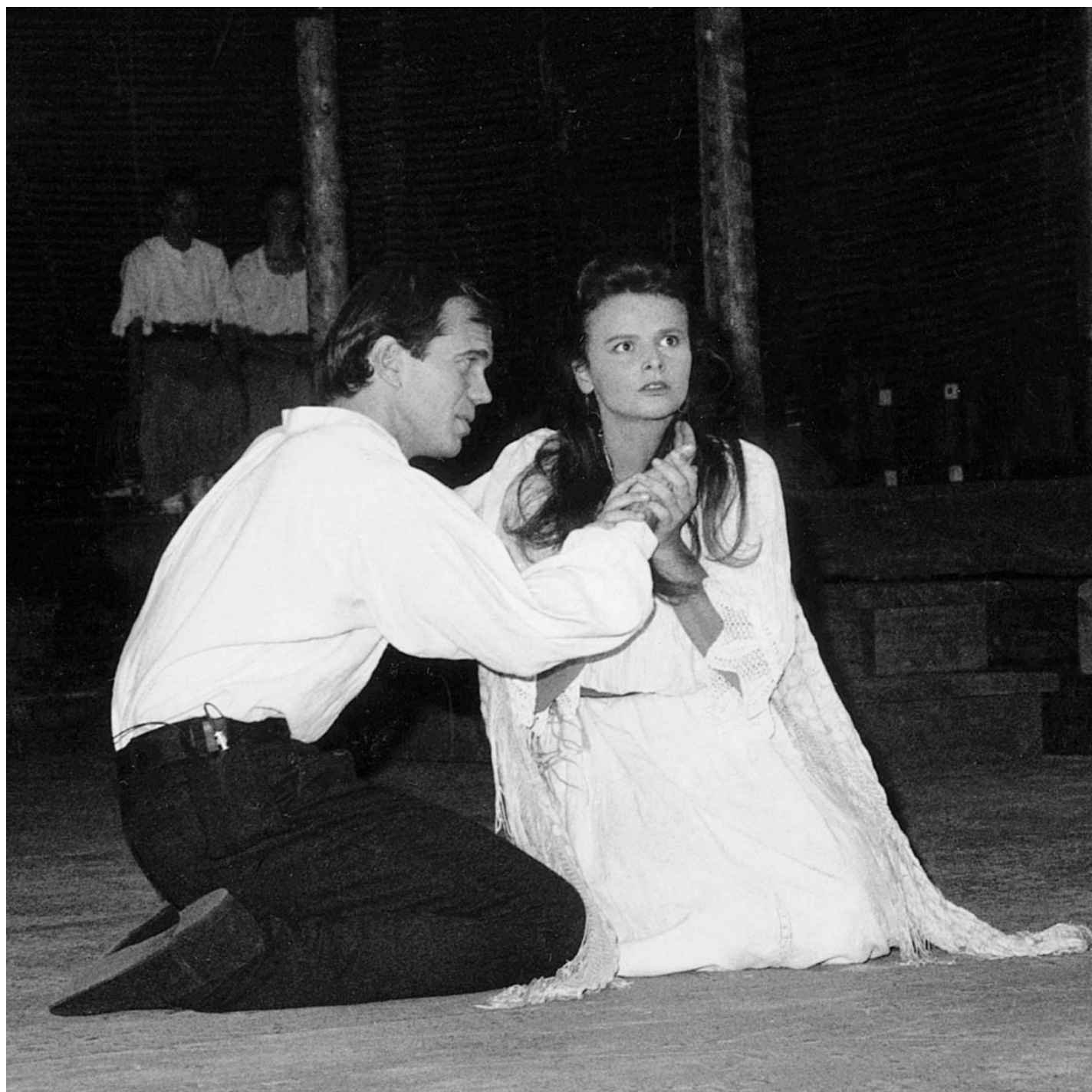
– *Mihez tartotta magát?*

– Az elveihez, a hitéhez, és nemcsak vallásos értelemben (bár meggyőződése, hogy mélyen hívő ember volt), hanem ahogy élt, ahogy gondolkodott dolgokról – egy szerepről, barátságról, szerelemről. István nem alkudott meg, sem a pályáján, sem emberileg, ami iszonyatosan becsülendő dolog. És nem úgy engedte közel magához az embereket, ahogy ez általában a színészek között szokás. Ahogy nekünk kellett idomulni hozzá, ugyanúgy a szerepei is hozzá idomultak, olyan erős egyéniség volt. Minden szerepben ő volt Bubik, akárkit játszott. Épp ezért úgy éreztem, hogy most kezdett magára találni a magyar költőink csodálatos műveinek közvetítésében. Nagyon kevesen tudnak annyira egyes szám első személyben verset mondani, mint ahogy ő. De ez a tragédia István sorsában benne volt. Szörnyű kimondani, de húsz évvel ezelőtt is megtörténhetett volna, mert kihívta a sorsot maga ellen. Lehet, hogy neki nem ebben a korban kellett volna születnie. Próbálgatta a saját határait, az erejét, és ebből a szempontból gyermek maradt. Sokszor ment fejjel a falnak.

Amúgy szeretnivaló gyermek volt. De az is biztos, hogy nehéz volt őt szeretni. Borzasztó nehéz ember, partner, barát volt. Pontosan azért, mert nem engedett a saját igazából, és ettől a rugalmatlanságtól folyamatosan konfliktusokba került. Ezen a pályán nehéz megmaradni rugalmasság nélkül. És tudni kell, miért érdemes harcolni, és felvállalni a konfliktusokat, és miért nem. Szerintem van, amit el kell tudni engedni, különben az ember beleroppan.

Attól gyönyörű az élet, és persze attól nehéz is, hogy mások vagyunk. A játék arról szól, hogy mennyire tudjuk elfogadni a másikat olyannak, amilyen. Azt hiszem ez a pálya is erről szól: az átélhető katarzisz által segíteni az embereknek, ha csak pillanatokban is, kicsi kapaszkodókat adni, hogy miként érdemes tovább élni.

Bubik Istvánt úgy kellett elfogadni, ahogy volt, nem volt mit hozzátenni, és nem volt mit elvenni belőle.

Fehér László Götz Annával, a Fehér Annában...

... és a *főszereplő* az István a királyban, Réka Götcz Anna

István, és Asztrik (Nagy Zoltán), Gizella, István felesége (Juhász Róza), Géza fejedelem (Ferenczy Csongor)

Réka Kubik Anna

Rubold Ödön: Barátom emlékére

Szeretem ezt a képet. 1988. augusztus 26-án, Szegeden készült, a Fehér Anna c. rockballada előadása után, az öltözőnkben. Egy kedves színházimádó barátnőnk látogatott meg bennünket, neki pózolunk. István fölöttem járt egygel a főiskolán. Közelebbi kapcsolatba 1980 őszén kerültünk, osztályának diplomamunkájában, a híressé vált *West Side Story*ban.

Miután én is a Nemzetibe kerültem, vonzódásunk és jó viszonyunk a *Romeo és Júlia* előadásai és főleg az igen intenzív víváspróbái alatt barátsággá mélyültek. Kiegészülve *Funtek Fricivel*, gyakorlatilag a képen látható időpontig éjjel-nappal együtt voltunk.

A színházi változások és magánéleti kacskaringóink szétziláltak bennünket.

Hozzáteszem, nekem kifejezetten szükségem volt barátaim igen erős hatása alól kivonnom magam, mert éreztem, más utakat kell bejárnom. A kapcsolatot az elmúlt 15 évben lazán tartottuk, de egymás fontos ügyeiről mindent tudtunk.

Nem lennék sem az az ember, se az a színész, aki vagyok, ha jó sorsom nem ajándékoz meg István barátságával. Tudom, sokan vannak így, hisz nagy hatású ember volt.

Páskándi Géza írja: „A kiválasztottat Isten segíti, az alkalmasnak önmagát kell segítenie.”

István kiválasztott volt, ezt ő is sejtette. Tragikus és váratlan halálával a Teremtő nyilván jelez valamit. Ha mást nem, hát azt, hogy mi élők mélyen elgondolkodjunk, miért?, miért?, miért?

Ehhez a kérdéshez talán egy-két támpontot tudok adni. Gyerekember volt, abban az értelemben, hogy mindig mindennek feszegette a határait, próbálta, provokálta emberek, kapcsolatok, lovak, ritmusok, szerelmek teherbírását. De a sajátját is sokszor a végsőkéig feszítette.

Ezt szerette! „*Apukám, ez kihívás!*” – mondta sokszor, kicsi és nagy ügyre egyaránt. Nem véletlen, hogy *Latinovits* volt többek között a példaképe, de rajongott *Őzéért* is.

Döbbenet, hogy egyikük sem érte meg az 50 évet, de a sors mutatójá az is, hogy István is 46 évesen ment el, mint a nagy versmondó példakép. Az ő lángoló, hősiességért élőhaló lelke is megtalálta fő kifejezési formának a verseket, ezt kiegészítve a dobolás adta ritmussal, egészen szokatlan, mellbevágó hatást ért el.

Utolsó találkozásunk is a barátság és a versmondás jegyében jött létre, váratlanul, hisz halála előtt pont három héttel meglepetésvendégekként találkoztunk össze Tápiószentmártonban, közös jó barátunk, *Palkó Laci* 50.

születésnapján. Ő *Réka* lányával, én párommal, *Götz Annával*, aki szintén nagyon szerette őt. Miután mindketten köszöntöttük barátunkat, István azonnal átült asztalunkhoz kislányával és persze egy pohár bor mellett hosszan „gyerekeztünk”. Majd a kis táncos lábú unszolására ropni mentek.

Már jó háromnegyed órája táncolt, karján a gyermekkel. Boldog volt, kiegyensúlyozott. Mi készülődtünk, másnap sok dolgunk lévén, ki akartuk kerülni a hosszas elkészítési ceremóniákat, hisz volt vagy 200 vendég, köztük 15 kolléga is.

Az ajtóban voltunk, mikor valami kis sugallatra visszafordultunk, hogy „a házigazdától”, meg „a Bubiktól” már csak elköszönünk! Így is lett, összecsóoltuk Palkó Lacit, István karján a gyerekkel ringatózott egy kicsit velünk, pusztit adtunk egymásnak és el.

Egész úton róla beszéltünk, jó érzésekkel telve. Hála Istennek!

Immár örökre így marad meg emlékezetünkben, ezt a képet látjuk róla, és nemcsak advent első vasárnapján, mikor az őt is jelentő első gyertyát meggyújtjuk. Remélem ezzel az élet hozta szimbólummal ő is elégedett lenne, hisz advent hajnalán ment el.

Utolsó interjújában azt is mondta: Figyeljünk a költőkre! Hát akkor figyeljük csak, hogy mit ír *Ady*, *Adja az Isten* című versében, és ezzel azt hiszem barátunk szellemében a versekhez fordulva igyekszem vigasztalást adni ehhez a hihetetlen és mindnyájunkat mélyen érintő történethez:

Adja meg az Isten
Sírásaink végét,
Lelkünknek teljességes,
S vágyott békeségét,
Adja meg az Isten.
Adja meg az Isten
Bár furcsa a világ,
Ne játsszak ölő, gyilkos,
Cudar komédiát,
Adja meg az Isten.

Adja meg az Isten,
Mit adni nem szokott,
Száz bús vasárnap helyett
Sok víg hétköznapot,
Adja meg az Isten.

Úgy legyen, Budapest, 2004. advent 3. vasárnapján.

Rubold Ödönnel

...,ha törik, ha szakad, én férfi vagyok”...

Cserhalmi György monológja

– Lett bennem egy szerkezeti sérülés Pista halálával. Megrogyantam, és nem tudom, hogy lesz ez kijavítva. De ez a legkisebb kérdés. Negyvenhat éves volt, ez a kirobbanó férfikor. Nem szabadott volna, hogy a Jóisten elvegye őt! Egyfolytában az jár a fejemben, hogy a Rékát ki neveli majd föl, és ki fogja ölelgetni Tündét olyan alaposan, mint a Pista, és hogy lesznek kifizetve a házrészletek. Ezek az alapvető kérdések.

Pista férfias halált képzelt el magának. Ez az volt? Én már abban is kételkedem, hogy Petőfié az volt. Vagy Latinovitsé, aki nekem írta az utolsó levelét. A levél még gyönyörű, formailag és tartalmilag egyaránt, de a borítékon a címzés már alig kivehető ákombákom. Egyébként ezek közt a halálok közt én nem tennék nagy különbséget. Persze Pista más, óriási életösztőn, életszeretet volt benne. Habzsolt. Egy ültő helyében meg tudott enni másfél kiló húst, s rá leöblíteni három liter bort. Benne terjedt az élet. Mennél több életet vett magához, annál több lett benne.

Sokat barátkoztunk egy időben, mert közös volt az érdeklődésünk a lovak, s a versek körül, még a színházi ízlésünk is hasonló volt. Ő makacs volt, de büszkén, ahogy illik. Olyan volt, mint a szomszédom, a Pista bácsi, aki kaszált reggel hattól, és délben állt meg. Megkérdeztem: „Na mi van öreg, elfáradtál?” Azt válaszolta: „A fenét, csak unja a vállam.” Pista is így élte az életét, nem elfáradt, csak néha valamije unta a dolgokat. Nem a világot akarta megváltani, hanem voltak eszményképei, és azokhoz akart felnőni. Például olyan akart lenni, mint a Latinovits, alább nem adta. Számomra ez nagy becsű, és hirdetendő dolog, hogy valaki nem adja alább, mint amit a legnagyobb tudott erről, mondjuk a mi szakmánkról. És Pista e szerint próbált élni. Például, amikor hazajött Londonból, látta, hogy milyen henyén élünk, és miként zabáljuk a szocializmus állami kegyeit. Megszidott. Azt nem tudta ő se, mi se, hogy kellene élni, mert nem volt tapasztalatunk másról, ebben a világban nőttünk föl. Pista megkapta a mi generációnktól már az elégedetlenséget (tíz évvel vagyok idősebb). Tudtuk, hogy már nem sokáig bírjuk, túrtük. Ő már a mi lázadásunkon nőtt, nem a belenyugváson, mint az én apám, aki úgy hitte, ez az ára, hogy felnevelhessen.

Pistának volt egy hármasság: vers, ló, nő. Mindhárom kimeríthetetlenül szép téma. Pista erre nem tudatosan talált rá, hanem ösztönösen. Remek ösztönei voltak. És amíg az ember ösztönei jól működnek, addig nagy baja nem lehet.

Cserhalmi György

De amikor egy társadalomban az úgynevezett szürkeálmomány veszi át a hatalmat, a mi fajtánk nem harap almába. És itt bejön a vidék képe, ahová én is visszavonultam élni, s amit Pista is úgy szeretett. Sokszor látogatott meg engem Kékkúton. S láttam, amikor felmentünk egy jó borospincébe a Badacsony-hegyre és onnan lenézett a tóra, hogy úgy elfutotta a vizes-kék szemét a könny, hogy maszatos lett. Azt mondta: „Ilyen nincsen, most értettem meg, mi az: Pannónia.” Akkor én elmondtam neki, hogy ez egy génuszi táj, nem csak azért, mert Hamvas Béla annak ítélte meg, hanem mert ilyen tájon született újra meg az a görögöktől ránk maradt gondolat, hogy jó lenne már nekünk, embereknek az Isten, a Teremtő elé járulnunk, és megtudni végre magunkról, kik vagyunk. S ha az ember szembeül egy ilyen reneszánsz tájjal, akkor tudja, hogy ebben a tájban jó élni, s abban a pillanatban tudja a dolgát is. Egy tájban, amiben nem jó élni az ember nem tudja a dolgát sem, és butaságokat művel. Mint a fővárosban élők. Budapestnek kéne lépni egyet a harmadik évezred felé. Mert a huszadik század nem fog véget érni magától, csak ha véget vetünk neki, mert már elégünk lesz a sok iszonyatból. Ha nem így lesz, akkor ez a század nyomul tovább, agyonnyom minket, és nem fogunk tudni mit kezdeni azzal a rengeteg felhalmozott tudással és energiával, ami még mindig van bennünk.

Visszatérve Bubikra, mi a fenét kezdett volna egy célját vesztett városban a színészi képességeivel? Áthelyezte egy

másik területre, átkerült egy másik stációba: lépett a politika irányába. S akkor én egy beszélgetésben azt mondtam neki, hogy nem lesznek szép évei, és emlékeztettem Csengey Dénes tragédiájára, valamint a hasonlóságra kettejük pályája között. Én nem mondom, hogy ezek a dolgok meg vannak írva. De nekem akár tettelegességgel kellett volna meggyőzőnöm Pistát (tőlem eltúrta volna azt is) képletesen arról, hogy ne lovagoljon, ne húzzon csizmát, ne hordjon mentét, hanem tanuljon áramvonalasságot, hogy gondolkodjon okosabban ezeknél, hogy lássa mi a dolgunk az elkövetkezendő tíz évben színészként. Mert bizony a legkisebb képesség színésznek lenni, s mi ennyit kaptunk a Jóistentől. Nekünk minden este három óránk van a színházban, hogy elmondjuk, amit akarunk. Nehéz arról beszélni, hogy egy színésznek mi a legfontosabb feladata. Fiatalkoromban ezt írtam sírversemnek: „Sokszor meghaltam már, de ennyire még soha, alattam lefelé Magyarország lova.” Később rájöttem, hogy ez milyen bődületes ostobaság: halált kihívóan élni. Pista bár nem a halált hívta ki, de kereste, mi az, amit még próbára tehetne. Én nem lépek ki a saját területemről, mert ahol én nem vagyok otthon, ott elveszek, ott kicsinálnak. De van kijelölt terület, még az állatvilágban is, amit meg lehet védeni. Azon kívül azonban polgárháború folyik, és ott meg fognak ölni, teljes joggal. Nem tehetjük ki a lábunkat más területre. Ez így működik. Aki nem politikusnak született, az ne politizáljon, mert nem bírja végigcsinálni. Egy Petőfi, egy Ady is alulmaradt a politikai életben. A költők szerepe mindig is az volt, hogy sorsdöntő helyzetekben irányítsák a népet. Mert a költőknek van szemük, antennájuk a jelenre és a jövőre. És a jövő nagyon fontos. „Úgy kell a múltba nézni, hogy a jövőt lásd.” Tele vagyok kétellyel és féltéssel, amikor azt látom, hogy egy színész beáll hadakozni a politikába, mert a színész védtelen. Vannak határok, és azokat ismerni kell. Erre hívtam fel Pista figyelmét azon a beszélgetésen, és a saját esetemből tanultva még attól is óvtam, hogy nyilvánosságra hozza az elkötelezettségét, mert az úgyis kiderül. Nagyon magába forduló is volt néha Pista, a mélységes depresszióig, s olyan sűrű lett a vére, hogy már lépni sem tudott. Ettől is próbáltam megvédeni, mert talán több tapasztalatom van az életről, az élethez. Leegyszerűsítve két feladata lett volna. Nappal nevelje a gyereket, este pedig abban a három színpadi órában mutassa meg, hogy ő, Bubik István miként látja a világ dolgait, mit akar, és mit tud. Szerintem ebben van olyan harmónia és egység, ami követendő. Egyre inkább azt látom, ha mindenki csak a dolgát csinálná, akkor rend lenne a világban.

Ha nem akarna mindenhez érteni az ember, ha nem akarna „nagy tetteket”. Nincsenek nagy tettek a történelemben, mert az idő mindent kisimít. De közben lehet élni még egy kicsit, amíg megint történik egy szép és fölemelő dolog, ami nagyon fontos sok embernek. Mert csak az fontos másoknak, amihez mi értünk. Aki nem ért ahhoz, amit csinál, az fogadatlan prókátorrá lesz vagy pojácává.

Ez után a beszélgetésünk után nem keresett fel többé. Liberálisnak tartott, amiért azt mondtam neki, nem biztos, hogy az az ő útja. Pistának még el kellett volna játszani sok nagy szerepet. De nem véletlenül menekült a versekbe, mert a színház kollektív világa kezd szétesni attól, hogy mindenki a maga hasznát keresi. Ő ezt jól látta, és erre érzékeny volt. Ezért nem akart ebben részt venni. És ez igenis erkölcsi kérdés. Ő az önálló estjén sűrűbben tudta átadni, amit tudott, és amiről azt akarta, mások is tudjanak. Mellesleg ez egy feladat. Ma verset mondani: páratlan bátorság. Na az férfias tett. Így irányítani az emberek figyelmét arra, amit ő tartott fontosnak – az igen, az a szememben egy nagyon komoly és méltó tett. A többi kevésbé. De meggyőződésem, hogy ő is ezt mondta volna tíz év múlva. Az volt köztünk az alapvető különbség, hogy ő még hitt abban, hogy a főutcán kell menni férfiasan emelt fővel, fényes csizmával, kalapban a templomba, utána pedig a kocsmába. Én már nem hiszem. És erre is gondoltam, amikor azt mondtam, hogy véget kell vetni a huszadik századnak, különben bele fogunk halni mindnyájan – ki így, ki úgy. Én oda jutottam, hogy ki kell szolgálnom azt, ami számomra a legfontosabb: a családot. Föl kéne nevelnünk egy egészséges, jól gondolkodó nemzedéket. Mert ők tudják csak befejezni, amit mi elkezdünk. Igazán azzal tehetjük a legjobbat, ha jó, ha értékátadó és támogató szülők és nagyszülők leszünk. Vannak eszmék, amiket meg kell őrizni. Petőfi, talán ezért is, számomra egyre zseniálisabb. A „szabadság, szerelem” olyan, mint egy bomba. A hazámnak szerencsére egyenlőre nincs szüksége arra, hogy az életemet ajánljam fel. Amit fel tudok ajánlani, az a szakértelmem, de az nemcsak a hazának szól, hanem mindenkinek. Ezért is vonultam vissza a saját birodalmamba: Kékkútra és a színpadra.

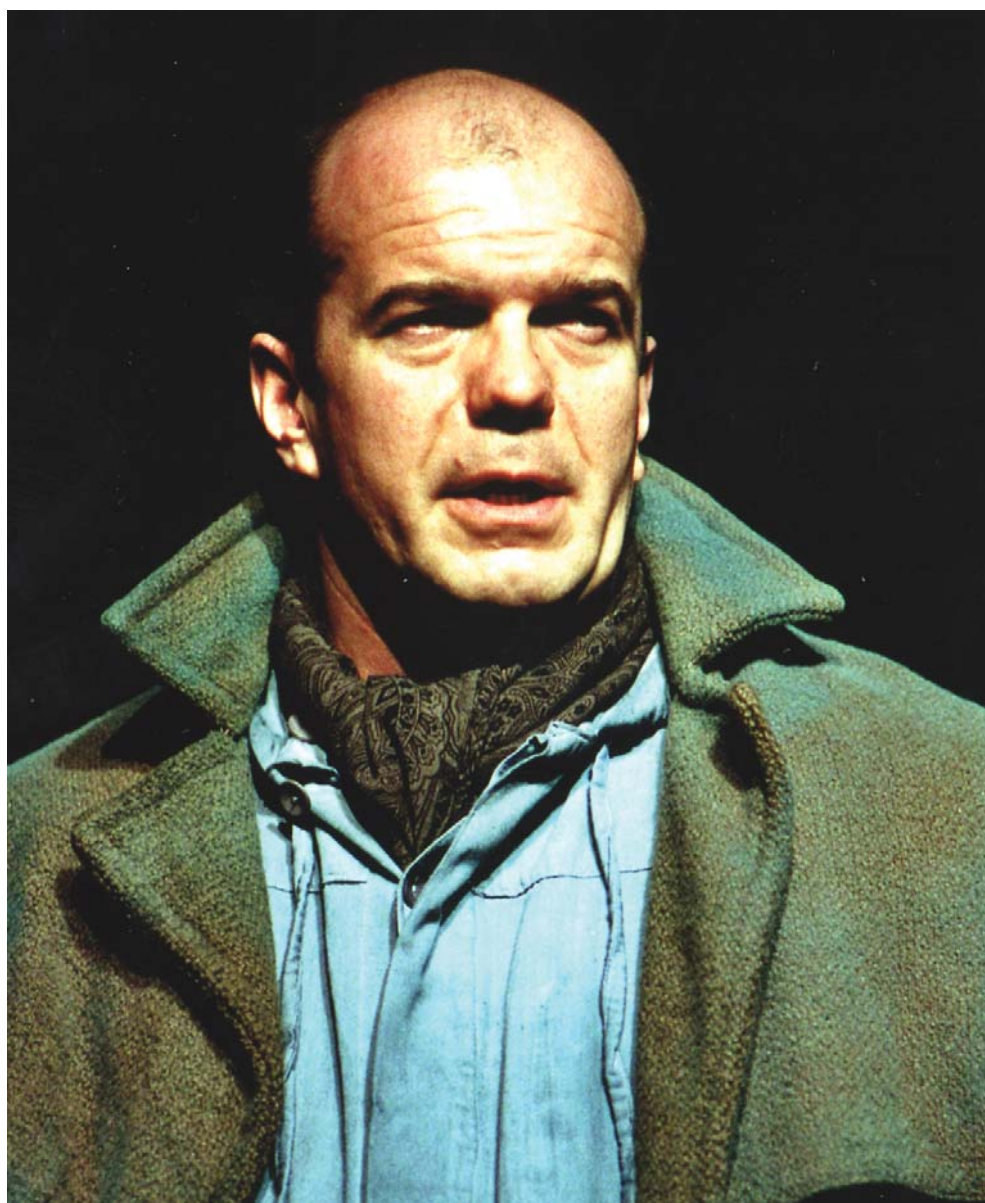
Nagyon nehéz megtalálni az ép testben az ép lelket, és még kellene egy szellem is hozzá. Pistában volt egy olyan „ha török, ha szakad, én férfi vagyok”, amivel nem mindig tudtam egyetérteni. Azt persze nem tudhatom, hogy ez építőanyag vagy mankó volt neki. Talán nem indul el, ha nem képzei azt, hogy végig tud jönni azon az úton. Erre gondolok. Még ha ilyen is volt a karaktere, ezt túl kell tudni

élni. Mert ez egy fontos üzenet másoknak. Nemcsak a pozitívumok a jó példák egy ember életéből, a negatívumok is azok. De azt inkább elhallgatják, hogy istenségeket csináljanak, de ezzel teszik a legrosszabbat. Kár eltitkolni bizonyos dolgokat, mert nyilvánvalóak. Én is negyvenévesen végigmentem gyalog azon a Magyarországon, ahol csak tankok bírtak járni, mert olyan fagy volt. Majdnem ottmaradtam, s azután elgondolkodtam azon, hogy valóban ilyen fontos férfinak lenni? Négyéves volt a lányom. Csak engem valahogy a Jóisten megkímélt, és megérkeztem. Ilyenekre gondolok, amikor azt mondom, hogy lovon éljük meg az időnket. Elindultunk ugye, és nem lehetett leszállni, mert nem várt meg az ezred. El kellett intézni mindent,

be a gatyába. És közben mi volt az ember fejében... Borzalmas.

Pista kapcsán most mindig az a szó jut eszembe, hogy illúzió. Én már illúziót veszített ember vagyok. Én már föl nem ülök légvárakra. Nekem az árvalányhaj az, ami. Csak nevén tudom nevezni a dolgokat.

Miközben hangosan gondolkodunk róla, tudom, hogy senki nem mondhatja meg, hogy miként éljen, azt ő dönti el. Írtam a minap egy levelet neki, haragosat, s azt írtam: „bár ne kéne gondolnom rád, mint ahogy nem kellett rád gondolnom az elmúlt pár héten. Mert az azt jelentette, hogy minden rendben van veled”. Mindenki mélyen megrendült. Sokunk alatt mintha megcsúszott volna a föld.

Andrej Mitrics Klescs az Éjjeli menedékhelyben

*D'Orsigni márk*i az Álszentek összeesküvésében, Eperjes Károllyal

...mint egy szamuráj, úgy készült minden próbára, minden előadásra...

Interjú Balikó Tamással

– Régtől fogva ismerte Bubik Istvánt. Mi kötötte önöket össze?

– Előfelvételiként együtt voltunk katonák, akkor találkoztunk először, sráckorunkban. Egy év katonaság, aztán a főiskola, ahol évfolyamtársak voltunk. Együtt alapítottuk a Színészzenekart 1981-ben, akkor kaptunk diplomát is. Ő volt nálunk nyaralni, és én is mentem Orosházára, a nagyszüleimhez, ismertem a szüleit, az öccsével is sokszor összefutottunk itt-ott. Szóval sok mindent csináltunk együtt. Aztán évekig elkerültük egymást, mert máshol volt ő is, én is. Több mint tizenegy éve rendeztem őt az Egerek és emberekben, aztán már Pécssett színházigazgatóként a Furcsa párban, majd szintén ugyanott játszottam vele Szikora rendezésében a Pillantás a hídról című darabban. Ő ezért kapott díjat a legjobb férfi alakítás kategóriában (Eddie Carbone) úgy három éve.

Igazából szoros barátság nem volt köztünk, persze amikor együtt dolgoztunk, mindig intenzívebb lett a kapcsolatunk, de amikor nem, akkor nem nagyon jártunk össze. Közel voltunk egymáshoz, de nem volt ennek folyamatos kapcsolattartó formája.

– Úgy érzem, hogy az ő tragédiája, mint egy görög dráma, példáz egy olyan létformát, ami több mint az ő személyes története. Ez az életforma, amit mi élünk, az ilyen veszélyes, és ennyire törékeny. Kialakult bennem valamiféle intimtása a veszteségnek, a gyásznak, a döbbenetnek, de magáról az eseményről nagyon rossz véleményem van. Nem szeretem az álszent farizeusokat, és nem is akarok hasonlítani rájuk semmiben, mert én is vezettem részegen nagyon sokat, és csoda, hogy még életben vagyok. Tudja, minden színészgenerációnak vannak köreik. Mi, az egymáshoz hasonlítóak: az ivós, nagy természetű, lovaglós, magukat átlagon felülinek tartó hősködők egy bandában voltunk. Ide tartozott Cserhalmi, Bubik, és még sokan. Aki nem volt ilyenfajta, az utált bennünket, vagy szeretett volna ilyen lenni. Mi pedig kicsit irigyeltük a simulékony, jól nevelt, másfajta attitűdből önkifejező színészeket. Van, aki megfelelni, van, aki prédikálni, van, aki kényszeríteni akar. A hasonlóak csoportokat alkotnak, mondhatni rasszokat. És mi egy körbe tartoztunk Pistával, a balhésok körébe, és ez fontos abból a szempontból, amit mondani akarok. Negyvenhat évesen, családdal nem lehet ugyanúgy brahizni. Kinőttünk már belőle. Nekem is kislányom van, mint

Balikó Tamás

Pistának, talán ezért is mélyen átérzem annak a súlyát, ami történt. Számomra kamasz mutáns jellege van ennek az egésznek, ami idegesítő, ami nagyon zavar. Baromság negyvenhat évesen egy kislány édesapjaként tükörsima nyári gumival, papírmasé, muzeális, kirakatba való vacakkal elindulni, nemalvás és borok után. Haragszom. Haragszom, mert meghalt, és haragszom, hogy ilyen idiótán és „szellemképesen” halt meg. Szeretnék övig kigombolt ingben a lobogó szélben, átlótt mellkassal lefordulni a lovunkról a túlőrrel szemben – az más hősködés, mint a negyvenéves bogárhátúval hajnalban... Nekem ez nem stimmel.

– *Beszélgünk kevésbé komoly dologról. Milyen volt a katonáévük?*

– Az biztos, hogy egy különleges fickó volt, ez már a felvételin látszott. Tizennyolc évesen vittek el minket katonának, miután felvettek a főiskolára. Jánosfalvára kerülünk egy brancsba, mi hatan, előfelvételsek. Nem jó tizennyolc évesen katonának lenni egy éven keresztül, egyforma zöld ruhában, üvöltözve ágyat vetni, vigyázzba állni, hatkor reggeli tornára menni. Elkényeztetett úri fiúk voltunk egyrészt, másrészt azonban mind sportoltunk, és volt bennünk keménység, de egy év sok a rács mögött. Volt, amikor elkámpicsorodtunk, és Pista hihetetlenül tudott ilyenkor lelket önteni belénk. Azzal a magatartásával, ami ezen túlmutatott, nem pedig verbálisan, valamiféle púder-terapeuta dumával. Azzal a zabolázhatatlan szuverén létezésével, ami tele volt vagánysággal, húzóerőként vitt minket magá-

val, és elfeledtette, hogy milyen rossz ott bent, vagy hogy nem mehetünk haza karácsonyra. Örületes sztorijaink voltak, állandóan büntettek bennünket. Légvédelmi tűzerek voltunk, és amikor az ütegparancsnoki irodát takarítottuk, megtaláltunk egy füzetet, benne a katonák nevével, s a nevek mellett színes jelekkel. Amikor megláttam, hogy az én nevem mellett egy ábra sincs, ijedtemben odarajzoltam minden lehetséges emblémát, ami a füzetben szerepelt. Így lettem ezredtűzoltó, mozgósítást végrehajtó csoporttag, vegyvédelmi felelős. Átlag tízpercenként riadóztattak aztán. Azt hittem, megtébolyodom. Három nap múlva karikás szemekkel botorkáltam egy poroltóval, és mindenki engem keresett egyszerre. Persze hamarosan bekerültem a fogdába, elvették a cipőfüzőmet, a derékszíjamat, hogy ne akasszam föl magam. Az őrszolgálatban volt Bubik, így ő vigyázott rám, nehogy megszökjek. Ott üldögtünk szépen a vigyorgóban, éppen a látogatási napon. Állati jó csajok jöttek miniszoknyában, ellepték kint a padokat. Engem munkára rendelték, és az utunk oda ezen a nagy placcon keresztül vezetett. Bubik el akarta venni a családok kedvét a katonásdítól. Összekötözte hátul a kezemet, vágott egy irgalmatlan husángot valami bokorról, és géppisztollyal a kezében, üvöltve, verve végighajszolt engem a gyöngykvicsos sétányon, ami elvezetett a több ezer ember között. Én meg térdre esve, hörögve vonszoltam magam, túrtam a gyöngykvicsot szinte halálra váltan. Néma csönd lett. Utána két napig úgy röhögtünk ezen, nem tudtunk levegőt venni. Szóval hülyültünk, mert ő kedvet csinált a hülyüléshez, borzasztó erő volt benne. Öntörvényű ember volt, aki nehezen tűrte a zabolázást.

– *Őn is hasonló karakter. Nem két dudás volt egy csárdában?*

– Volt közöttünk rivalizálás. Kerestük egymás társaságát, és bár ritka, de mély találkozásink voltak. Például, amikor Londonban vezekelt, ott voltam nála, az utcán bók-lásztunk, pirogot ettünk, nagyon jó volt. Eseménynek számított az életünkben, amikor találkoztunk. Utoljára két éve. Valószínűleg a hasonló alkatunk miatt volt ez így. Hasonló volt a családi miliő, a háttér, a neveltetés. Az édesapám evangélikus lelkész volt.

– *Őn most az új Nemzeti Színház művészeti vezetője. István miért nem játszott itt?*

– Neki szerelme volt a Nemzeti Színház, ahol nagy szerepeket játszott a „nagy öregekkel”, akik őt befogadták, tanították. Ott nőtte ki magát tulajdonképpen férfi szí-nésszé. És nem érttem, hogy az új Nemzeti őt miért nem hívta. A munkában ugyanis ő nem volt balhész, rettenetesen fegyelmezett volt. Elképesztő volt a felkészültsége, és nem

a szövegtanulást értem ezen. Mint egy szamuráj, úgy készült minden próbára, minden előadásra. Neki ez volt az élete, és nagyon komolyan vette. Ilyen szempontból biztosan példaértékű ember volt, és talán nehéz volt ezt elviselni azoknak, akik lazábban vették a belső fegyelem kérdését. Sok konfliktusa lehetett ebből. Mi akárhányszor együtt dolgoztunk, az mindig szólt valamiről, és nagyon jó volt. Ezt úgy értem, hogy a vállalatunknak mindig volt valami magva. Ő csak azért nem próbált, vagy nem tanult meg egy szöveget, hogy az meglegyen. Csak azt vállalta, amiben érzett valami olyan tartalmat, amit ő képviselni, közvetíteni, elhinni, magában hordozni, felmutatni tudott. Ennek belülről kell jönnie, és Pistában ez benne volt. És mindig lehetett rá számítani, támaszkodni a munkában. Nagyon fegyelmezett, felkészült, szerény és különleges minőségű ember volt a színitársadalomban. És érdekes, hogy bár általában nem tudta a jármot, a zabolát elviselni, két dologban kifejezetten igényelte, és kikövetelte a felülről jövő utasítást. Mindkettőt átéltem vele. Az egyik a munka volt: kikényszerítette, hogy kínozzam, gyötörjem őt a színpadon, hogy még jobb lehessen. Szinte mazohista módon hajtotta magát. Olyan nehezen győztem meg bizonyos esetekben arról, hogy a mennyiség nem szükségszerűen csap át minőségbe a színpadon, hogy ez nem hasonlatos teljes mértékben a sportteljesítményre, ahol az edzésadag határozza meg a végeredményt, mert van, amikor egy megszentelt pillanat vagy egy felismerés többet jelent, mint tizenöt átrágcsált próba.

A másik ilyen vonatkozás a lovaglás volt. Lóimádó, illetve lótartó ember vagyok én is, öttusáztam nagyon sokáig és kaszkadőrkedtem. Azt mondhatom, elképesztő volt, amilyen elszántsággal gyakorolta Pista a lovaglást, és ahogy nyüstöltette magát abban is.

– *Mi volt az életpályájukban közös?*

– Az életünk döntései, az események, amik történtek velünk (nősülés, gyerek, szerződések, ismertség, valahova tartozás) sok hasonlóságot mutat, hasonlóan építettük az életünket. És egyikünk sem ment bele abba a színész-szakmai lobbyba, ahol simulékonysággal kontraszelektált módon lehet olcsó sikereket vásárolni. Szóval nem adtuk el a lelkünket az ördögnek. Továbbá, aki így el van kötelezve a szakmájának, mint például ő, vagy én, biztosan nem tud hosszú ideig boldog, harmonikus családi életet élni, mert nem lehet. Az életben bevétel és kiadás van, és az egyenleg mindig nulla. Zéróösszegű játszmák vannak csak. Ha nyer az ember, akkor valahol mindenképpen fizetni kell. Amúgy sok hasonló sorsot látok férfiaknál,

mint amilyen a mienk. Van valami magárahagyatottság a mi generációnkban, valami legendanélküliség.

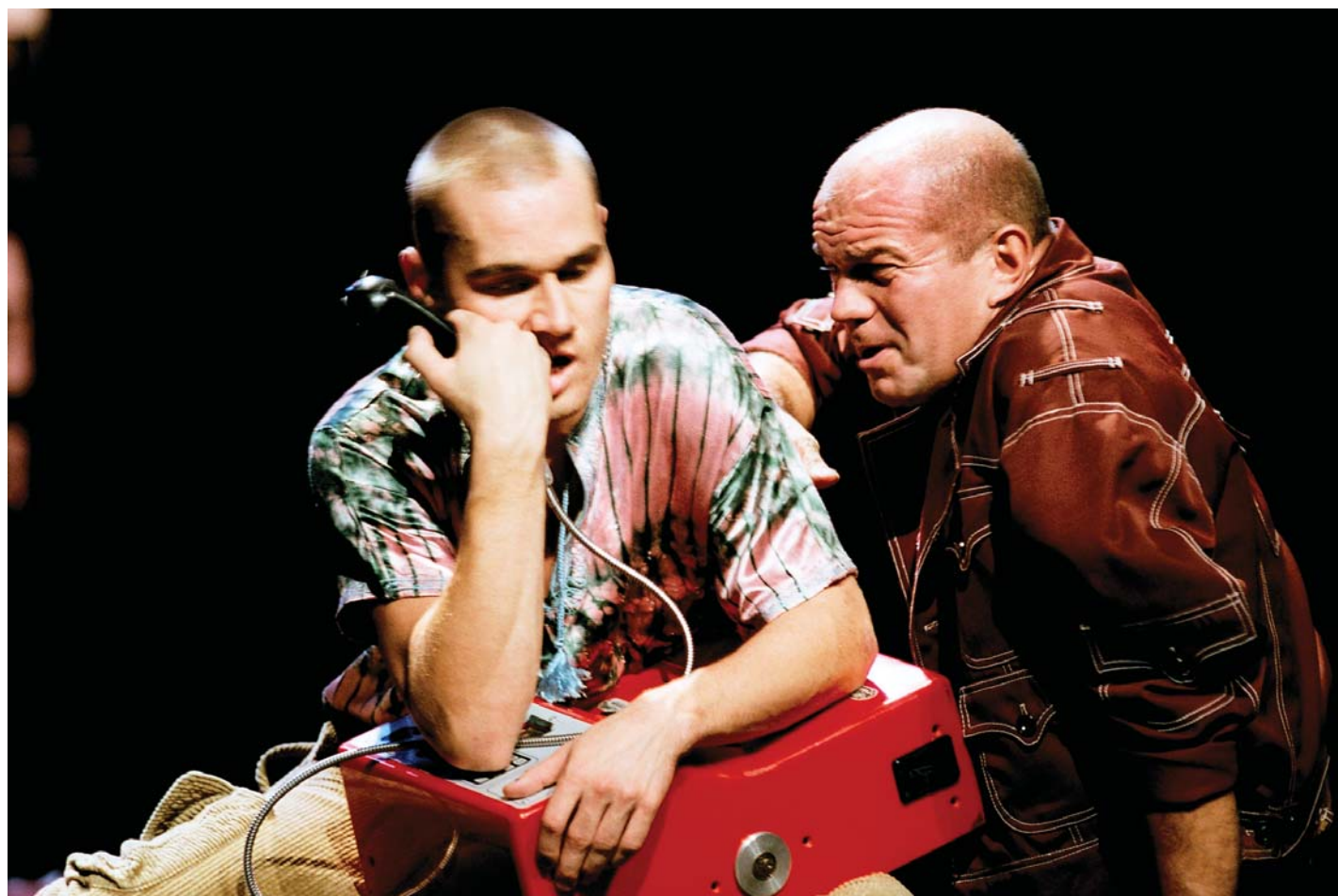
– *És mi volt nagyon más?*

– Én el mertem magam engedni teljesen, mert nem érdekelt, ha megszóltak azért, hogy szeretem az életet, a nőket, a bort, a mulatozást. Ő folyamatos kontrollal és büntudattal élte ugyanezt. A neveltetéséből adódóan szem előtt tartotta az aszkézist, a puritán életmód, a lemondás volt az idol, ugyanakkor hihetetlenül szeretett élni. E kettősség miatt, ha elengedte magát, utána úgy érezte, vezekelnie kell. Akkor nem maradt egy percig sem a büfében, összehúzta a kabátját, és minden csábításnak ellenállt, bezárkóz-

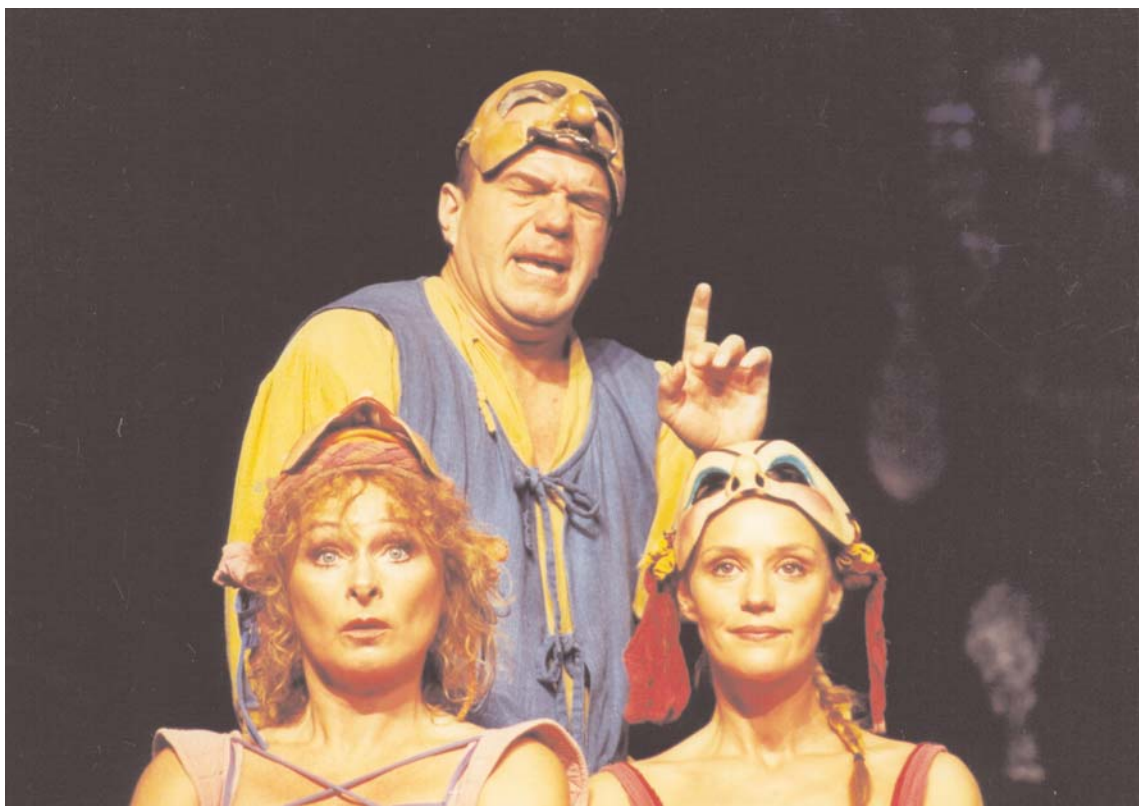
zott. Mindkettő igazából ő volt. Morál és etika, szokásjog és öntörvény küzd, nem csak benne, mindannyiunkban.

– *Egyetlen mondatban hogyan foglalná össze, ki volt Bubik?*

– Irodalmi megfeleltetésben ő volt a Tizennégy karátos autóból Gorcsev Iván: zabolázatlan csikó, kedves, sármos, vagány, szabályokat nem ismerő, életimádó gengszter. Az volt fiatalkorában, és az a baj, hogy úgy maradt. Nem tudott megöregedni. Mindig benne volt a játék. Nem tudom... ha egy mondattal meg lehetne határozni... akkor talán nem is lett volna olyan nagy jelentőségű ember, mint amilyen volt, szerintem. Átlagon felüli pacák volt, az biztos.

a *Nehézfiú* a Roberto Zuccoban, Trill Zsolttal

Beppe a Chioggiai csetepatében

Rudi Storm a Vedd könnyenben Bálint Andrással

Timót Pál az Ingyenélőkben László Zsolttal

Ingyenélők

...mindig hozott valami kis ajándékot nekem...

Interjú Gáspár Sándorral

Az Új Színház 6-os öltözőjében vagyunk, ahol Bubik István és Gáspár Sándor hét éven keresztül „lakótársak” voltak. A falak gyönyörű lovakkal vannak kitapétázva, de ott van Ady és Sinkovits képe is, valamint családi fotók. Szerepek jelmezei és egy nagy dob díszítik még a piciny szobát.

– *Ez a sokszínű dekoráció közös munkájuk, vagy István rendezése?*

– Ő tette ide. Ő így berendezte magának ezt az öltözősarkot, mint egy második otthonát. Gyakran járt be, írogatott, olvasgatott, válaszolt a levelekre. Én sokkal izgágabb vagyok, de ő órákig képes volt itt lenni, és elfoglalni magát. Ő itt dolgozott. Nálam egyetlen kép van, a lányomé, Katáé. Minden más itt Istváné. Azt kértem a színház igazgatóságától, hogy évad végéig lehetőség szerint ne nyúljanak az öltözőhöz, mert engem ez megnyugtat. Ez a melegség továbbra is jól jön.

– *El lehet választani a kettőt, hogy színészként partnerek, a magánéletben pedig barátok voltak Istvánnal?*

– Nem lehet elválasztani, mert a kettő együtt működött. Régóta szerettük, tiszteltük egymást. A színművészetin ismertem meg, de nem voltunk osztálytársak, mert két évvel idősebb vagyok nála, így fölötte jártam. Nem volt véletlen, hogy a Művész Színház első gondolatánál ő volt az, akit felhívtunk. Akkor még Londonban volt, de hazajött, és alapító tagként velünk kezdett. Onnantól kezdve szoros lett a munkakapcsolatunk, és nyilván ezáltal az emberi viszonyunk is mélyült, hiszen a problémáink, az életünk eléggé nyitott volt egymás számára. Az egyik legnagyobb bizonyítéka a bizalmának felém az volt, amikor az Egerek és emberek próbálták ők a Művész Színházban, és valamilyen belső színházi probléma révén egy héttel a bemutató előtt veszélybe került a premier, Pista akkor azt mondta, lesz egy hét múlva premier, ha Gáspár Sándor beugrik George szerepébe. Ez megtörtént, és óriási sikerrel játszottuk a darabot. Egy egész életre útravaló lett számomra az az összefogás, amit a társulat a premier érdekében tett. Ez a történet jól példázza, miért nem lehet elválasztani a munkánkat és a barátságunkat. Egy kolléga nem tett volna ilyet kollégának, István viszont megtisztelt és kitüntetett engem a bizalmával.

Aztán a Rédl ezredesben játszottunk együtt, azt is nagyon szerettük. Rendkívüli módon élveztük a próbát. Olyannyira, hogy próba közepén ő kórházba került, a lábával volt probléma (egyébként igen gyakran), és bementem hozzá látogatóba. Legnagyobb meglepetésemre nevetve várt a

főnővér, és elkallauzolt engem egy szobába, amit Pista berendezett addigra próbateremnek.

– *Ez jellemző volt rá?*

– Igen. Sokszor volt alkalmam az évek során így meglátogatni különféle kórházakban, és mindig hihetetlenül szerették a szobatársai. Szórakoztatta őket, anekdotáztak, és teljesen belakta a kórtermet. Mindenütt otthon volt. És ő például nem rettegett a kórháztól. Közösségben volt, és egyből vitte a prímet.

– *Retteget egyáltalán valamitől? Mert nehéz róla elképzelni, hogy igen.*

– Szerintem ő is, mint mindenki más, esendő ember, tehát a félelmet magunkba hordozzuk, ki így, ki úgy. Azt többször el is mondta, hogy rettegett „ágyban párnák közt halni meg”. A kiszolgáltatottságot és tehetetlenséget nem akarta. Szerette kézben tartani a dolgokat, azzal együtt, hogy nagyon tisztelte a rendezőt. Ha ő egy színház tagjaként szerződésében vállalta a színház vezetősége által rá kiosztott szerepeket, akkor úgy érezte, hogy ő azon a hajón utazik és dolgozik. Hihetetlen fegyelmezett volt. Jellemző volt rá, hogy megbeszéléseken nagy figyelemmel hallgatta, hogy miről folyik a vita, és jelentkezett, hogy szót kérjen. Bájos volt, ahogy a társaságban ez a nagy és erős ember jelentkezik, mint egy kisdíák, hogy szót kapjon.

– *Érdekes, amit mesélt, mert úgy mondták nekem, hogy István „rendezhetetlen” volt, mert nagyon szigorú elképzelése volt egy-egy szerepét illetően, aminek igazáért a rendezőkkel is vitába szállt.*

– Amióta én dolgozom vele, nem így van. Igaz, addigra már túl volt a kezdeti színészeveken. Valószínűleg Taub János személye megreformálta a színházról, a színészeiről, a próbáról való nézeteinket. Taub János volt az a rendező, aki az első hazai darabját a Játékszínen Bubik István és Balkai Géza közreműködésével vitte színre. Akkor azt nyilatkozta, teljes egyetértésünkre, hogy Bubik István a világ bármelyik nemzeti színházában az első színész lenne. Amikor Pista megismerte Taubot, kinyílt számára egy új világ, és az nem azt jelentette, hogy a saját elképzeléseiről lemondott volna, hanem azt, hogy nagyon figyelt. Érdekes volt látni, hogy a Szerelem a Krímben ősbemutatójára hogyan próbált, mennyire kíváncsi volt arra, hogy János mit akar. Amikor megfejtette, rájött – mert nagyon sokat küszködött a szereppel, mint ahogy mindannyian –, akkor egyszerűen csodálatos volt. Ugyanígy, most a legutóbbi darabjában, a Szentivánéji álomban, vagy előtte az Úrhatnám polgárban, fantasztikus volt, ahogy az orosz rendezővel dolgoztak. Pedig a rendező más kultúrából jött ember, akivel tolmácson keresztül folyt a kommunikáció. Nehéz volt. De olyan érdekes, hogy Pista egyből törekedett

emberi kapcsolatra is. Meghívta őt beszélgetni, mert tudta, hogy ebben a nagyvárosban magányos, sétált vele, próbált neki programot szervezni. Megtisztelte ezt a vendégembert, jó magyar szokás szerint, és odafigyelt rá. Mindig rendkívül figyelmes és udvarias volt.

– *Visszatérve a nyitó kérdésünkhöz, mi tette Istvánt jó barátta?*

– Nehéz erre válaszolni. Ez olyan, mintha megkérdeznék, hogy mitől vagyunk jó testvérek az öcsémrel. Nekem ez olyan természetes, ahogy van. A barátságunk olyan magától értetődő volt minden nagy és kis dologban. Nagyon jellemző volt rá, hogy szinte mindig hozott valami kis ajándékot nekem. Igaz sok mindenkit itt a színházban – főleg a hölgyeket – meglepett váratlanul ezzel-azzal, virágocskával, csokikával. Tényleg nagyon figyelmes volt. De igényelte is, hogy akivel ő figyelmes, az is tisztelje őt meg a figyelmével.

Emlékszem, hogy amikor idejöttünk, a stúdiósok a lábukat az asztalra föltéve dohányoztak, és hányaveti módon viselkedtek, talán azt gondolták, ilyen a színházi élet. Bubik Pistával bejöttünk, és köszöntünk, hogy „Jó napot kívánok”. Ímmel-ámmal köszöntek vissza. A harmadik alkalommal már levették az asztalról a lábukat, negyedszerre már előre köszöntek. És ehhez nem kellett úgymond kioktatni őket. Vagy például mesélte nekem, hogy leadta az autóját javíttatni, és kényszerűségből metróon utazott. Nagyon méltatlannak tartotta, hogy nem adják át a hölgyeknek és az időseknek a helyet. Volt is konfliktusa ebből, amikor számon kérte egy fiatalembertől, hogy miért beszél alpári módon, és miért nem adja át a helyét egy hölgynek. Erre öten körbeállták. Végül jól oldódott meg a dolog, de ezek a napi atrocitások hihetetlenül bosszantották. Nem véletlen, hogy ő tanított színészmesterséget, mert nagyon érdekelte az ifjúság sorsa.

– *Mi kell ahhoz, hogy az ember feltétlenül, vakon bizzon a másokban? Ez ráérzés vagy tapasztalat?*

– Valószínűleg ezek mélyen zsigeri dolgok. Nem egy folyamat eredménye, hanem adottság volt ez a bizalom. Egyébként azért őt naivnak is tartották, hogy ha ő valamit megbeszél, akkor az adott szó hitelével kezelte a későbbieket. És meglepődött, hogy sokan nem tartják magukat a szavukhoz. Ezeket az embereket egyébként ki is húzta a noteszából.

– *Őn féltette őt az életmódja, a ritmusa miatt?*

– Nem féltettem jobban, mint mondjuk az öcsémet. Tudomásul kell venni, hogy aki ezzel foglalkozik ezen a szinten, az folyamatosan úton van, és nemcsak fizikai, hanem lelki értelemben is. Ez egy olyan kifeszített állapot, ami önmagában hordozza a veszélyt. De hát nincs mit tenni, ugye, mert éppen ez a hihetetlen ambíció hajtotta őt.

Hogy azt, amit a világnak el kell mondania, azt elmondja. Sokszor semmi gázsit nem kért. Volt úgy gyakran, hogy egy üveg borral jött vissza a világ végéről büszkén, hogy szeretettel várták.

– *És mit akart ő elmondani?*

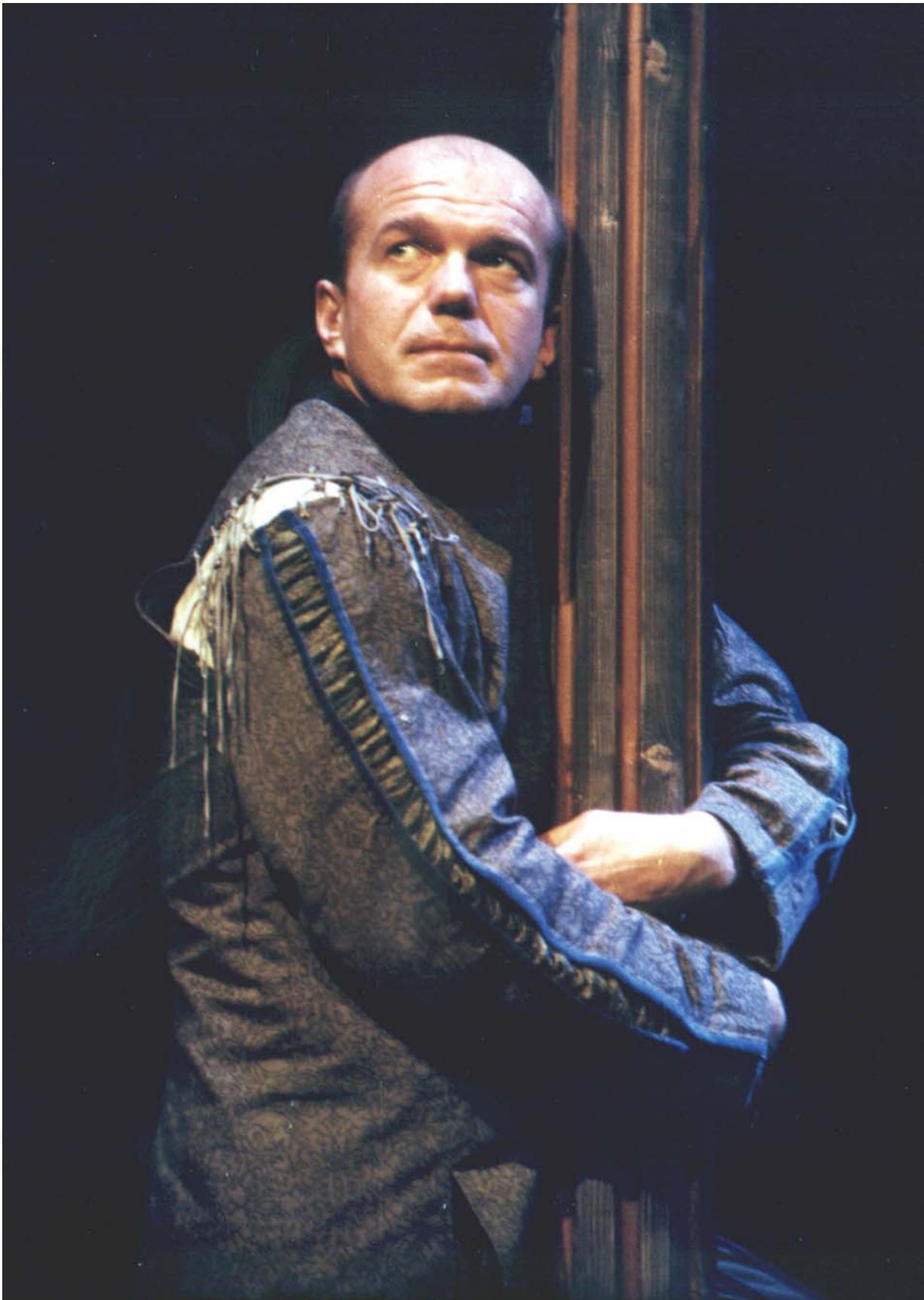
– Például azt, hogy ebben a csúnya és zord világban érdemes jobban egymásra figyelni. Érdemes jobban észrevenni az értékeinket a kultúránkban, az emberi kapcsolatainkban. Hiszen erről szóltak a versei. Az például, hogy nagyon fontos a fiatalságnak, tudják, ki volt Ady Endre. Hogy igenis van egy nagyon komoly magyar költészet, művészet, néptánc, és vannak hagyományaink. Úgy érezte, hogy mindez, ami egy társadalmat lényegileg össze kellene, hogy tartson, a hétköznapiakban nem jól szivárog a gyerekeink szívébe, agyába, hanem teljesen hamis csatornákon. Ő azt gondolta magáról, hogy ő ebben az ügyben hitelesen tud közvetíteni. Ezért rojtosra olvasta a Színész Chartát, illetve Latinovits Verset mondok című könyvét. Ez itt van, meg is mutatom önnek. Gyakran beszélgettünk róla, idézett belőle, széljegyzeteket készített. Mindig új és új részleteket fedezett fel, nyilván ahogy az ő élete is egyre gazdagabb lett. Szóval fantasztikus.

– *Miért rajongott ennyire Latinovitsért?*

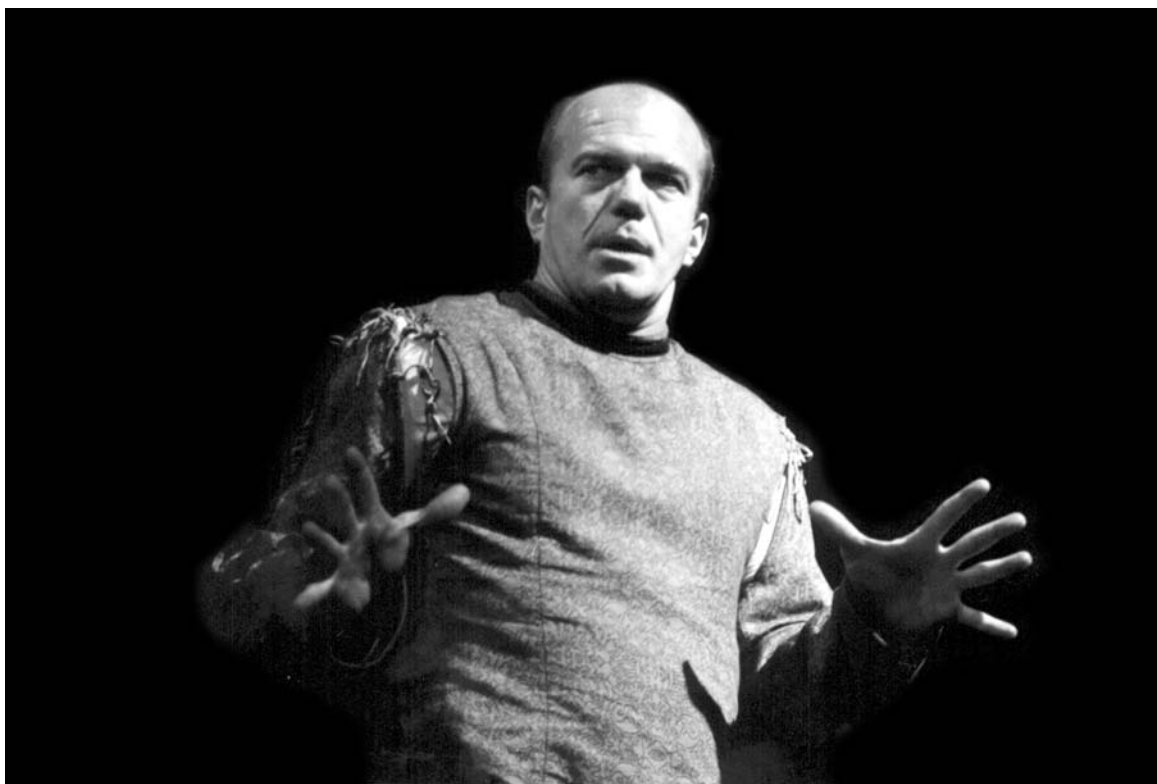
– Nem kevésbé rajongott ő Sinkovits Imréért sem, akivel dolgozott is sokat. Latinovitsot nemigen ismerhette személyesen, de mindaz, amit az előadó-művészetről igazából tudni lehet, azt hitelesen a könyvéből az ember megkaphatja. És azt is, hogy ezek rendkívül személyes dolgok. Egy színész egy verssel csak akkor álljon ki, ha van mondandója, közlendője. Nyilván Pista így találta meg réges-régen már ezt a könyvet, és szépen lassan, oldalról oldalra, szóról szóra elemezte ki. És ahogy ő érett, úgy vált ez a dolog benne egyre ismerősebbé. Rajongása tehát nemcsak Latinovits színészi géniusának szólt, hanem ennek a könyvnek is. Igaza is volt ebben, mert a vers a leglényegibb, legtömörebb kifejezési lehetősége a színésznek. Ezért is készült évekig az önálló estjére, a Ritka (a) magyarra. Latinovits egy jelentős útravalót adott, hogy a versekhez miként lehet hozzányúlni, és miként válogasson az ember. Mindaz, amit a világról gondolt – szerelemről, családról, nőkről, hazáról – az ebben benne van. És Pista ezt magáénak vallotta.

– *Az egyik legjobb barátja volt Istvánnak. Mit becsült benne?*

– Az egyenességét, azt hiszem. Elég összetett és bonyolult egy színházi társulat viszonylatrendszer, nem is beszélve a társadalmáról. Ő ebben a kesze-kusza világban olyan egyenesen járt, hogy szétnyíltak előtte a kuszaságok, kifésülte a terepet. Ez egyszerűen a lényéből sugárzott. Az a legjobb szó rá, hogy egyenes ember volt.

Jágó az Othelloban

Othello: Gáspár Sándor

Élni, bátran

Interjú O. Szabó Istvánnal

– A pályánkon volt egy kis aszinkronitás, mert én hamarabb indultam, Pista egy kicsivel később. Egy film forgatásán találkoztunk először, s furcsán keresgeltük egymást, hogy a másik ki lehet, milyen lehet. Volt köztünk valami kimondhatatlan vonzódás, amiről férfiember nem szokott beszélni, s hát tartásos, kemény magyar gyerekek voltunk. Onnantól én is mindig figyeltem őt, és ő is engem, miként ez kiderült a későbbi beszélgetéseinkből.

Sokfélék vagyunk, s mindenki küzd a maga boldogulásáért, s főleg önmagával való harmóniát keres, hiszen arra vagyunk ítélve, hogy visszatérjünk oda, ahol béke van és nyugalom. Azért vagyunk itt, hogy ezt tegyük, s ebben egymást rendkívüli módon befolyásoljuk, hatunk egymásra, tanítjuk egymást.

Pista színészi pályája jól és nagy közismertséggel zajlott. Ez részben előny, részben hátrány persze. Előny, mert ad egyfajta biztonságot, erőt, tartást, s hátrány, mert megfelelési kényszereket ébreszt az emberben. Bár mindannyian vélt vagy valós elvárásoknak próbálunk megfelelni, a színészi pályán ez fokozottan így van. De Pistáról azt éreztem, hogy ő határozottan bátor, s amennyire őt az első színészi periódusában láttam, a sikereit is ennek a bátorságának köszönhetette. Ahogy értelmezett egy szerepet, ahogy megformálta, ahogy részt vett benne, ahogy odaadta magát neki – ez elvárásmentes volt. Csodálatos, amikor egy szerepben bátor lelkű embert látunk, hiszen nem a szavak jutnak el hozzánk, hanem az áhítat, a lelkesültség. Az első szerepein ez az egészséges magabiztosság, erő, bátorság sugárzott át. Pista tehát szakmai karrierjét tekintve jó helyzetben volt, én mégis akkor találkoztam vele egy szerep kapcsán, amikor ennek ellenére belsőleg vívódott. Színészek, ha hasonló személyes emberi gondokkal küzdenek, akkor erre nagyon érzékenyek. A színpadon ugyanis nem tud hazudni az ember, az úgyis látszik, mert ott kitérül, akkor is, ha el akarná rejteti az igazságot. Éppen a Híd című darabot próbáltuk, amiben ő Széchenyit játszotta, én pedig Kossuthot. Sokat vívódtunk, vergődtünk együtt a darab kapcsán, és akkor derült ki, hogy éppen egy válsághelyzetből próbál kilábalni. Én magam is sok válságot megéltem, mert én is ösztönöktől vezérelve robbantam be a szakmába, de egy idő után elvesztettem a hímporomat, elvesztettem a magabiztosságomat.

A színész, amíg egy természetes, nyers, ösztönös erőből, lelki biztonsággal, önmaga azonosságával játszik, mint egy gyermek, az csodálatos. De ez elmúlik, mert el kell múlnia ahhoz, hogy továbbléphessen az ember. Ezek az

élet-halál periódusok: miután valami kiteljesedik, elporlik, hogy valami újnak adjon életet. Így a mi pályánkon az egyik leghálásabb dolog, és persze a legkeservesebb, az egyik válságból a másikba esni. Ez az önkeresés folyamata – a szerepeken keresztül. Ki vagyok én? Miért élek? Mit kell tennem? Jól teszem-e, amit tennem kell? Mindennap a lét értelmével küzdünk.

A színháznak, a kellékeknek, a szerepeknek önmagában nincs semmi értelme. Az értelmét az adhatja, hogy ott emberek találkoznak, és lélek szerint tudnak üzenni egymásnak valamit. Itt nem direkt eszmei tanulságokról van persze szó, hanem a megélhetőségek lehetséges formáiról. A legritkább esetben fogalmazható ez meg szavakkal, hanem inkább a lélek eszközeivel, hangjaival.

Annyi mindent kellene átlátni Pista kapcsán, de mire a végére jutnánk, átesünk egy spekulációba, racionalizálásba, s onnantól kezdve megöljük a valóságot. Hiába tervezi az ember az életét a halott logikával, az soha azzal nem lesz megoldva. A feladat az lenne, hogy el tudjuk érni azt a fajta tudatosságot, hogy meg is maradjon az ártatlanság, a tisztaság, a teremtő impulzus, az ihletettség, a kegyelmi állapot, s a hétköznapiaknak ez legyen a foglalatja. Ebben kellene munkálni, s tevékenynek lenni. De sajnos nem vagyunk tudatosak, csak hiszzük, hogy azok vagyunk, hiszen milyen sok momentumát nem tudjuk felidézni akár egyetlen napunknak. És sajnos nem vagyunk urai önmagunknak, csak hiszzük. Hányszor fogadunk meg valamit, hogy tesszük, vagy éppen nem tesszük, de nem vagyunk képesek véghezvinni. Mégis a színészeti alkotás, amiben az ember teste, lelke, tehát önmaga az anyag és a létrehozott forma valamit igényel a tudatosságból és az önuralomból. Azt mondhatom, hogy egyszerre vagyunk ugyanazon dolognak az ellentétei: nagyok és kicsik, emberfelettiek és leragadottak, teremtők és esendők. Már ennek a belátásához is rengeteg bátorság kell. Pistával mindketten nagyon szerettük a költészetet, mert a költők bátrak voltak, s köztük is talán a legbátrabb Ady, az egész életével. Tudván tudni, hogy égeti magát ezer ágon, s ez milyen romlásba viszi, s mégis megélni az életet, ami fölperzseli az embert. Megélni azt a részét is bátran az életnek, ami rongál, és roncsol, és szétszaggat. Ezt tudva és mégis merve tenni, szerintem ez a szép, mert ez a teljességgel vállalt élet. De ez csak arra az emberre érvényes, aki tudja is, hogy ezt teszi. Aki csak menekülésből, a gondoktól való elfutásból iszik például, az nem ugyanaz. S ha ezt rávetítem Pistára, ő a színészek között a ritka bátrak közé tartozik. Persze az rogytan meg néha, aki teljes erőből fut, de azután föláll újra, nem pedig elgyávul és leül. Sokat tanultam Pistától, abból, ahogy élt, és hálás

vagyok neki ezért. Azt a fajta ösztönzést kaptam például tőle, hogy az ember, amikor lehervadna, lekonyulna, hagyja magát egy ösztönösen bátrabb magatartástól vezérelni. Pista megy. Nem áll meg, továbblép.

Sokat beszélgettünk arról, hogy milyen is a világ, hogy mi mozgatja a világot, és mi mozgat bennünket. A félelem mozgat mindent. „Fortélyos félelem igazgat minket, nem csalóka remény.” De az ellenpólusban ott a bátorság, vagyis a szeretet, nem a szó elcsépett emocionális értelmében. Mert úgy látom, mi emberek nem szeretjük egymást, hanem lelki zsarolásokkal próbáljuk függőségünkben tartani a másikat, ami számunkra megnyugvást ad és önbecsülést. Ez a pokol, amit leöntünk naponta a szeretet szavával. „A pokolba vezető út jó szándékkal van kikövezve.” Ezért jobb, ha nem avatkozunk be, hanem magunkat próbáljuk kiteljesíteni, s megmutatni magunkból a lehetséges legjobbat: íme itt van, s akinek szeme van, az lássa. S minden ember lelkének ezer szeme van, és lát. Ha van írástudó felelőssége (miden írott szót beleírta), nem az, hogy okosakat mondjon, hanem az egész jelenlétével mutassa fel a bátor embert, akit nem a félelem, hanem a szeretet vezérel. Az pedig nem akarja meggyőzni a másikat, nem akarja befolyásolni, még jót sem akar neki, hanem csak önmagát sugározza, és így mindenki, aki látja, kialakíthatja a hozzá való viszonyulását. Ez lenne a célja a színészetnek is. Vannak olyanok közöttünk, akik ennek megvalósítására törekednek, és Pista is ezt tette, ő is efelé araszolt, akár megfogalmazta magában, akár nem. Valahol persze mind erre törekszünk, csak éppen máshol tartunk, de ez így van rendjén. Nem mérhető ember emberrel, mindenki csak önmagával mérhető. S ezért nemes Pista küzdelme, mert ő önmagával mérte magát, s nem mások elvárása volt a mércéje. Csak az önmagával való szembesülésben maradt alul, szégyenült meg. Ehhez kell aztán bátorság, s önmagunk szeretete! S nagy akadály, ha nincs. Addig mást sem lehet szeretni, addig másnak sem lehet megbocsátani. Tele vagyunk gőggel, sértődéssel, büszkeséggel, kivagyisággal, önsajnálattal, s nem hajlandó a kis mocskos ego megbocsátani, mert ő ezekből épített magának várat, s abban uralkodik fölöttünk. De ez is mi vagyunk.

Valóban olyanná kellene lennünk, mint a víz, amely szép lassan elmosza az akadályokat. Így kellene leaprózni a problémáinkat, akadályainkat, melyeket egytől egyig mi magunk hoztunk létre, tudattalanul. Valóban újra olyannak kellene lenni, mint a játszó gyermek. A gyermeknek nincs célja és elvárása a játékkal, benne tud lenni a pillanatban, és a legnagyobb szabadsággal megéli azt. Hol vagyunk mi

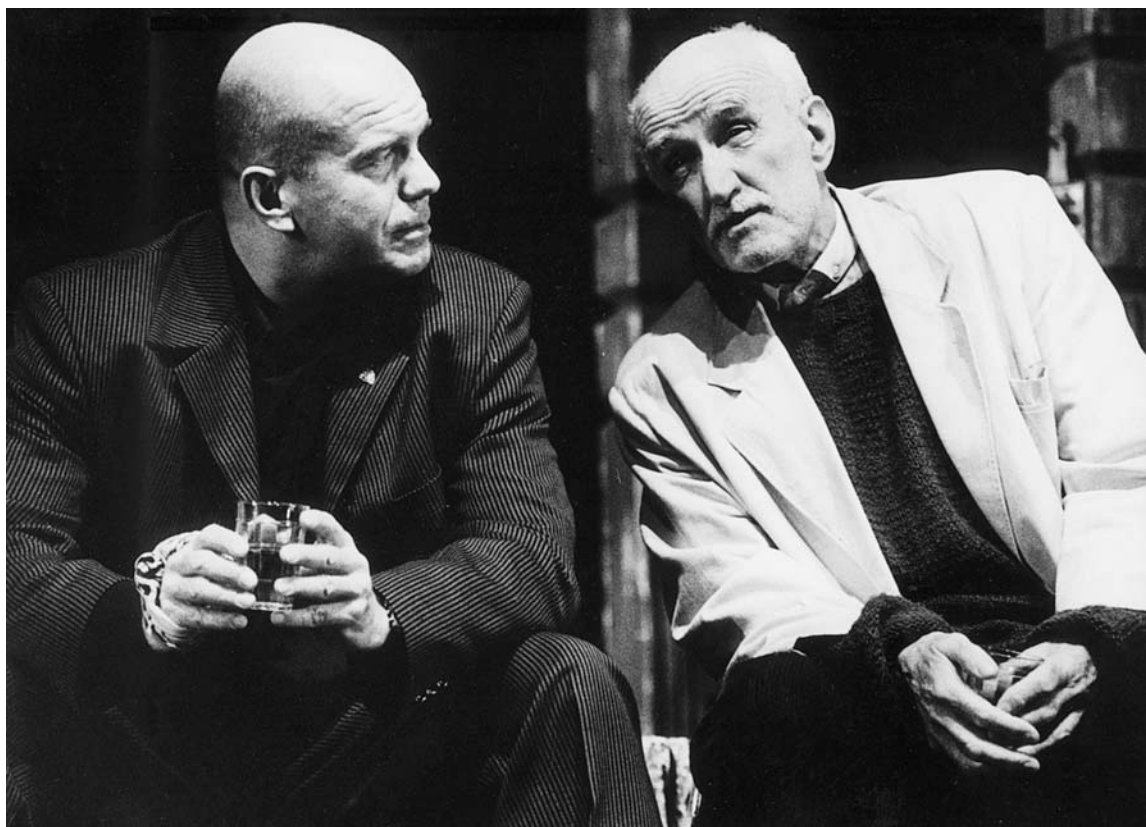
ettől a szabadságtól? S a művész onnantól művész, ha már tudatosan képes magát olyan állapotba hozni, mely bár küzdelmek eredménye, mégis ártatlan, mert gyermekien tiszta. Persze ezek nehéz dolgok, de mi más értelme lenne ennek az életnek nevezett játéknak, ha nem ilyen célok? S ebben a Pista bátorsága engem nagyon sokszor inspirált, megtermékenyítette a lelkemet. Így kéne működnie a színpadról is az üzenetnek, hogy itt voltam, jelen voltam, s látott, akinek szeme volt. Egyetlen dolgod van: „légy jó mindhalálig”. No de hát hogyan? Ezt kell keresgelnünk. S bizony a kudarcok a legjobbak, mert azok gyógyítanak. A legnagyobb áldás a világon, hogy van betegség, kudarc, megcségyenülés, hogy van halál (amit mi annak hívunk). Különben a rosszat addig elvinné az ember, ahonnan már javíthatatlan. Sározódnunk, roncsolódunk, de egyszer le kell tennünk a lantot, hogy azután egy új minőségben folytathassuk a létet.

Az ember élete sem véletlen, a halála pedig végképp nem. Pista döntése nagyon bátor volt, hogy egy ilyen idő előtti, váratlan, drasztikus pillanatot teremtett, nyilván komoly üzenetértékkel azoknak, akik ismerték őt. Valószínűleg nagy szeretettel kell közelíteni ahhoz, hogy kiderüljön belőle, mi az. Emellett nem lehet elmenni, ez mindenképpen megérint, ébreszt, ösztökél. Amióta meghallottam, hogy Pista meghalt, azóta motoszkál bennem, hogy miért. Miért választotta, hogy ilyen körülmények között, és most menjen el? Ennek meg kellett történnie, mert Pista ezt így akarta a lélek szintjén. Ez egy óriási alakítás, amely itt marad nekünk, mert töprengünk ezen, és mert befolyásolja a holnapjainkat, amikor lépünk, választunk, döntünk, s akár észrevevesszük, akár nem, benne lesz ő is. Most így gondolom, s akkor így is van, mert a dolgok attól vannak úgy, hogy annak látjuk őket. S ha mi szépnak, nemesnek, emberhez méltó küzdelemnek látjuk azt, amit Pista tett, amint élt és halt, akkor az úgy is van. S ha ez így van, akkor ennél többet ember nem tehet. Az életünkben Pista ott van, hat és teszi a dolgát, ahogy ezt akkor is tette, amikor köztünk volt.

Én nem érzem ezt tragédiának, holott persze az, és meg-rázó, és borzalmas, de a létezés teljességéből tekintve most ő egy magasabb fokozatra kapcsolva rengeteg mindent üzen, küld, sugall nekünk. Ő nem vészett el, itt van velünk, köztünk van. S aki mer elcsendesedni, a téboly zaját kizárva a szellem, a lélek szárnyán vele kontaktust keresni, az talál is. Lehet kommunikálni a gondolatok, az érzések szintjén, hiszen a lelkünk nem szavakból áll. Most egy fal választ el minket, amin keresztül nem foghatjuk meg egymás kezét, de tudjuk, hogy ott vagyunk a fal két oldalán.

O. Szabó Istvánnal: Széchenyi és Kossuth

Zoltán, Koltai Jánossal az Elveszett paradicsomban

Tele volt a színházzal, és a színház tele övele

Interjú Taub Jánossal

– „A harmadik mesterem Taub János volt, aki egész más világot hozott magával Erdélyből. A magyar realista színjátszással ellentétben a román stilizált stílust képviselte, ami feszes komponáltságot jelent, hadat üzenve minden esetleges megoldásnak. Az ő, olykor idegtépő, aprólékos, részletező, ézerszer ismétlő munkamódszere rávezetett arra, hogy minden hangsúllynak, mozdulatnak jelentősége van, és nagy önfegyelemmel kell gazdálkodnunk velük, gyakran megerőszakolva és felülbírálv a fizikumunk ösztönös kényelemszeretét.” – mondta nekem István. Miként dolgoztak együtt?

– Akkor kerültem vele össze, amikor vendégként rendeztem Pesten a Játékszínen egy Páskándi darabot. A szereposztáshoz jártam a színházakat, és aszerint válogattam a színészeket, hogy ki tetszett. Így választottam ki Bubikot az egyik főszerepre. Kitűnő előadás volt, a színészeknek köszönhetően.

Ő minden előadásomban játszott, amit itt rendeztem. Ragaszkodtam hozzá, mint komoly, munkaszerető, profi színészhez, és privát is. Nagyon szerettem Bubikot. Kedves, őszinte, lenyűgöző fiú volt, akivel öröm és élmény volt egy társaságban lenni. Ő hajlamos volt a barátságra, és jó ösztönnel bánt az emberekkel. Talán több volt köztünk, mint általában szokott rendező és színész között: egy stabil privát, illetve munkakapcsolatunk volt. Sokra tartottam őt. Érdekes, hogy mindig fel volt spannolva, és semmilyen munka nem volt neki sok. Nagyon jól játszott.

– Miben rejlett az ő nagyon jó játéka?

– Ő maga roppant játékos természet volt. A színészet olyan szakma, amiben a játékoság – a legnemesebb értelemben véve – száz százalékban szükségeltetik.

A színjátszás: állapotok sorozata. A színész attól kezdve, hogy bemegy a színpadra, különböző állapotokba helyezi magát, aszerint, hogy a szerep mit kíván. Komoly koncentrációkészség szükséges ahhoz, hogy a színész a mozgás és a szöveg mögé tudja helyezni a szükséges lelkiállapotokat. Így válik a kettő egységgé és életerőssé. És ehhez Bubiknak nagy adottsága volt.

– Ön szerint miben volt példaértékű István?

– Ő egy nagyon öntudatos, és a szakmáját rendkívüli módon szerető ember volt. Az, amit csinált a színpadon, az nem magától jött, hanem szülte, a szemem láttára. Jól tudott azonosulni a követelményekkel, és volt hozzá szellemi ereje és fizikai ereje is. Ő rátette az életét erre a szakmára. Tele volt a színházzal, és a színház tele övele.

– Ön mire tanította őt?

– A színészet két dologból tevődik össze. Az egyikkel születik az ember. Ez a fantázia és a humor. Ezt nem lehet megtanulni, vagy van, vagy nincs. És vannak ugyanennek a szakmának olyan dolgai, amit meg lehet, sőt, meg is kell tanulni. A kettőnek együtt kell megadni az egységet. A jó színész mindig „állapot-kész”, vagyis könnyedén bele tud lépni egyik állapotból a másikba. Ez egy roppant fontos, nagy adottság. S hogy milyen állapotokat kell egy szerep mögé tenni? Ezt főként a rendező alakítja ki, természetesen mindig a szerző szolgálatában. A színésznek először azt kell megtanulnia, hogy ez van. Meg kell tanulnia, hogyan lehet konkrétummá tenni a színpadon a megfoghatatlant. Meg kell tudni töltődni azzal a minőséggel, amivel meg van töltve a szerző által megírt figura. És ezt kevesen tudják. Volt egy színészgárda, köztük Bubik, akivel én ezt gyakoroltam, és úgy láttam, hogy ő szívesen csinálta, mert megértette a folyamat lényegét.

– Melyik darabjában volt a legjobb István?

– Ehhez nekem nincs mércém, és nem is lehet garantálni, hogy egy darab minden előadásánál sikerül a színésznek ugyanazt a töltetet beletenni. István nem karakterszínész volt, aki ugyanazt a töltetet adja szinte szereptől függetlenül, hanem olyan, mint egy üres üveg, amit mindig azzal az anyaggal, azzal a minőséggel töltött meg, amire éppen szükség volt. Istvánnak is volt persze karaktere, de bármit jól el tudott játszani

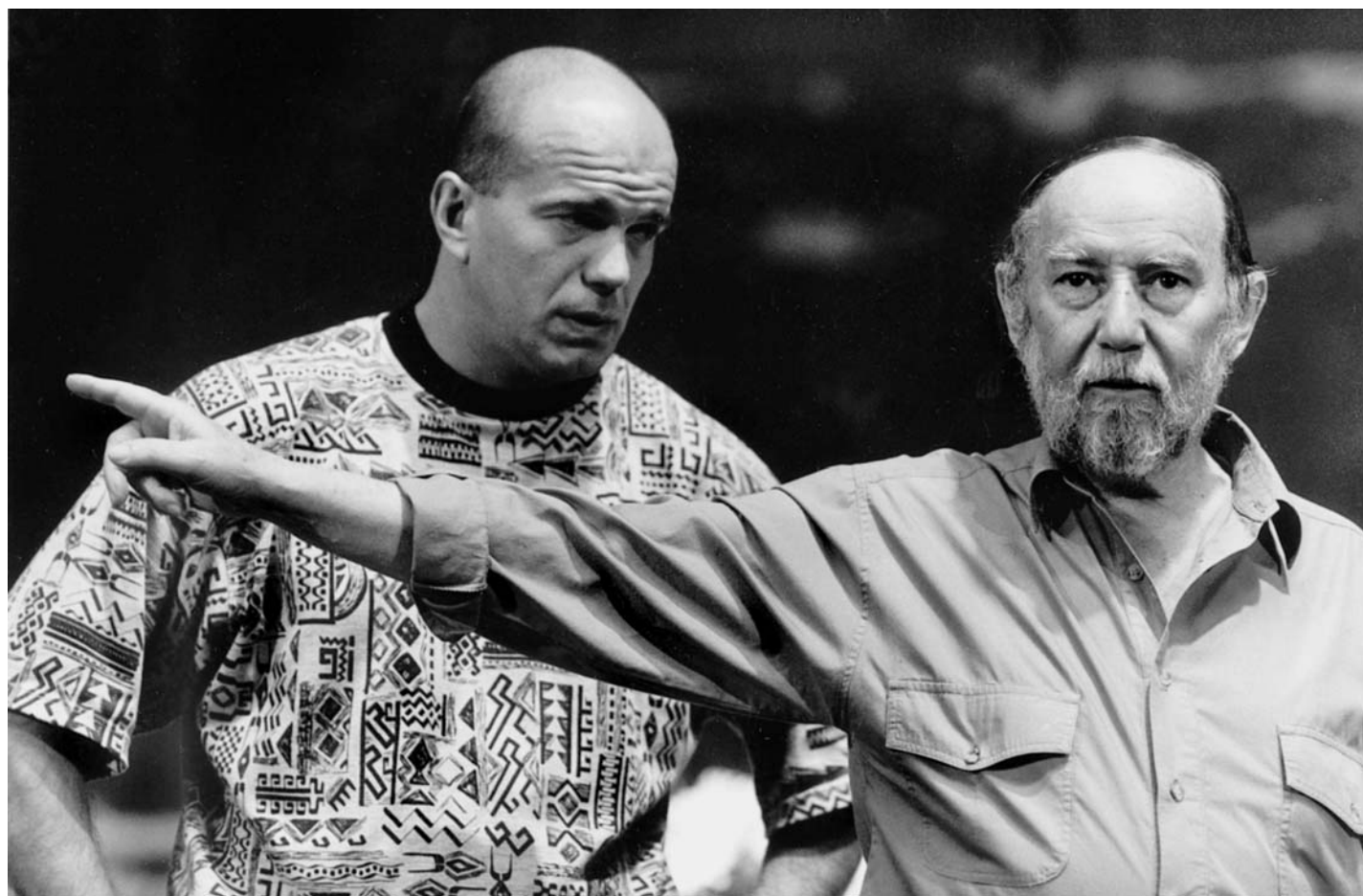
– Valami elveszett vele, ami pótolhatatlan?

– Összetéveszthetetlen figura volt. Lelkes volt mindenben, a szó jó értelmében véve. Imádta a sportot, megérezte, hogy ezek rokon szakmák. Nagyon szeretetre méltó volt a naivitása, mert hitte, amit mondott és csinált. Úgy gondolta, hogy amit hisz, az igaz, és meg kell mondania másnak is, hogy az is tudja. Ellentmondásos ember volt egyébként: volt benne egy polgári jólneveltség, de egy hangsúlyos berzenkedési hajlam is, amit nem tartott meg magában. Megmondta, amit akart, és ösztönösen jól szólt hozzá a dolgokhoz. Olyan férfias vonás volt ez nála. És jó barát volt, lehetett rá számítani a konvencionális kötelességeken túl.

– Mit mondana neki, ha még találkozna vele?

– Ne így! Ez a legnagyobb magyar átok. Sokkal rosszabb, mint azt sokan gondolják.

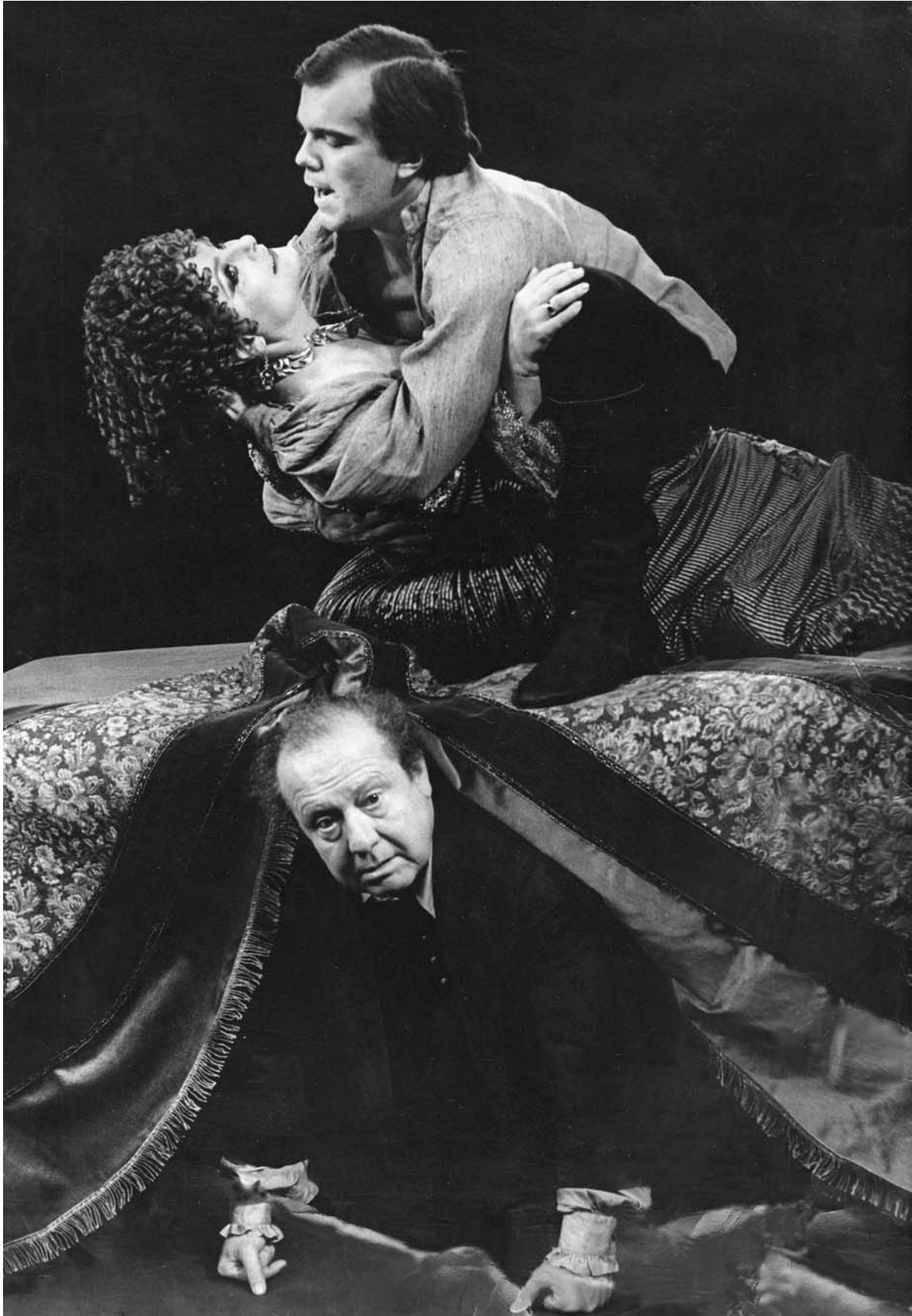
...Nagy csapás ért bennünket István elvesztésével, nagyon nagy kár. Nem tudom, hogy ki intézi a színészek sorsát odafenn, de nagyon melléfogott. Bubikot nem lett volna szabad bántani, még ha voltak is emberi gyatraságai (mert kinek nincs?), akkor is elnézőbbnek kellett volna lenni. Én egyébként az állítólagos hibáit sem láttam, valahogy mindig a jobb részeink jutottak el egymáshoz. Nagy úrt hagyott maga után.

Bicska Maxi, Taub Jánossal a Koldusopera próbáján

Tartuffe – Béres Ilonával

Tartuffe – Béres Ilonával és Kállai Ferencsel

... hová fohászkodjak, vagy hova szórjam az átkaimat...

Interjú Udvaros Dorottyaival

– *Taub János mesélte, hogy egyik általa rendezett darabban játszott ön együtt Bubik Istvánnal.*

– Nem ott dolgoztunk először, hanem amikor István elsőéves színész volt a Nemzeteiben. Akkor szerződtek le engem is oda Szolnokról.

Az első közös munkánk *Bródy Sándor Medikusa* volt, amelyben ő volt a Medikus, én pedig Rita, a gazdag, büszke, santa lány, aki nagyon szerelmes a medikusba. Egyébként parádés volt a szereposztás, mert játszott Szirtes Ágitól Eperjes Karcsiig, Dörner Györgyig az összes fiatal, aki akkor a főiskoláról kijött. Székely és Zsámbéki mindenkit leszerződtetett, aki csak jó volt.

A próbán nehezen jöttünk össze Pistával. Nem volt közöttünk ellenszenv, vagy ilyesmi, de nem mondanám, hogy eufórikus, boldog próbaidőszak volt. Ő nagyon sokat kínlódott a szerepével, én is, mert nem volt teljes rendezői segítség.

Mindez annak ellenére alakult így, hogy nagy várakozással tekintettem a próbaidőszak elé, mert amikor őt először láttam életemben a főiskolai vizsgaelőadásán, a West Side Storyban, olyan elementárisan tetszett nekem, hogy azóta is pontosan emlékszem momentumokra és pillanatokra. Szenvedéllyel játszott, fölmászott mindre, és mindenhol leugrott, hihetetlenül ügyes volt. Azt gondoltam magamban, hogy édes Istenem, egy prózai szakról kijön egy olyan zenés színész, amilyen nagyon régen volt a magyar zenei színpadokon. Mert elképesztően jól énekelt. Mindezen túl egy igazi férfi volt a színpadon, tele erővel és tűzzel. Nagyon jól nézett ki, még nagy haja volt, szőke... De a Medikusban nehezen alakultunk. Aztán valahogy átbillentünk egy holtpontra, és az előadásokat már nagyon élveztem.

A következő közös munkánk a *Mirandolina* volt. Ez akkor történt, amikor a Katona megalakult és Zsámbéki meg Székely a Nemzeti Színházból elhívott sok embert. De Pista nem jött át a Katonába. Én nem értettem, hogy miért nem, pedig hívták őt is. Meg is kérdeztem tőle: „hogyan lehet, hogy nem jössz át, mert úgy néz ki, hogy a legjobb színház lesz, ami csak létezik”. Azt mondta, valami vonzza őt, hogy a Nemzeti Színházban maradjon, ahol a következő évadban Tragédiát adnak elő, amiben ő játssza majd Ádámot. Egyébként én lettem volna Éva, ha ottmaradok. Szóval ő maradt, és emlékszem, nagyon fájt a szívem utána.

Mikor átmertünk a Katonába, még ott is játszottunk a *Mirandolinát*, egészen addig, amíg nem mentem el szülni. Pista szerepét Gáspár Sanyi alakította. Sanyit nagyon

szerettem, de mégis mindig úgy hiányzott, hogy nem Pista jött be a színpadra... Borzasztóan sajnáltam, hogy nem jött velünk.

– *Miért?*

– Nagyon megszerettem őt azután, hogy túlestünk a Medikus-féle katarzison, ami tényleg nehéz darab volt.

Taubbal egyébként – először és utoljára – egy Páskándi-darabban dolgoztam életemben. Egy szolgálólányt játszottam, egy fura kis állatkát.

Utána jött a Néma levente, amit szintén a Játékszínben adtunk elő. Valószínűleg az akkori igazgatónak, Berényi Gábornak a mi arcunk valahogy szöveget üthetett a fejébe, mert velünk hozta ki a Néma leventét, ahol Agárdi Péter Pista volt. Nagyon nagy sikerrel ment az előadás. De Pista annyit játszott a Nemzetiben, hogy nagyon nehéz volt minket egyeztetni, és Berényi azt mondta, hogy egyszerűen nem tud mit csinálni, le kell kettőznie Pistát.

Egy darabig ment az, hogy este a Játékszínben a próbatáblán tudtam meg, ki lesz aznap nekem Agárdi Péter, de aztán azt mondtam Berényinek, hogy ezt én így nem tudom csinálni: nekem Agárdi Péter az Pista, és senki más. Hiába ugrik be valaki, és nagyszerűen játssza ezt a szerepet, vagy nem nagyszerűen, tök mindegy. Én csak a Pistába tudok szerelmes lenni, és kész. Ezt a szerepet amúgy nagyon nehéz eljátszani, de Pista maga volt a született Agárdi Péter. Volt anno a legendás Ruttkai-Bitskey Tibor-féle előadás, és szerintem azóta nem született olyan. Viszont Pista olyan végtelen hittel képviselte a borzasztóan primitív helyzetet, amit ez a szerep kínált, hogy ettől elképesztően jó volt, és nem lehetett mással játszani, csak vele. Ezért azt mondtam, hogy nem játszom tovább a Néma leventében. Nagyon nagy zavar lett belőle, de végül is tudomásul vette Berényi, és a helyemre hozott két másik nagyszerű színésznőt.

És egy idő után hallottam, hogy Pista sem játssza már a Néma leventét. Összetalálkoztunk, kérdeztem tőle, hogy mi van, és az ő kerekperec modorával azt mondta, hogy „figyeld Dorottya, én veled szeretek csókolózni, mással meg nem szeretek csókolózni, úgyhogy én is visszaadtam.” Ugyanis volt egy csókunk a darabban. És tulajdonképpen itt véget ért a mi közös pályafutásunk.

– *Nem filmeztetek együtt?*

– Nem, képzelje el, hogy soha nem. Én sokáig a Katonában voltam, ő a Nemzetiben, és az élet soha többet nem hozott vele össze munkában.

Viszont dolgozott apámnál, aki egyedül vezeti az Evangélium Színházat. Apu rendezett egy produkciót, amiben Pista volt a főszereplő, és nagyon megszerették egymást. Apu aztán Galileit is minden áron Pistával akarta eljátszani, de ő éjjel-nappal próbált az Új Színházban, nem tudta

elvállalni. Apám nagyon boldogtalan volt emiatt, mert imádta Pistát. Az az igazság, hogy nem ismerek olyan embert, aki ne szeretne volna őt.

– *Ez érdekes amit mond, mert eddig akivel beszéltem tényleg mélyen ragaszkodóan szerette őt...*

– Borzasztóan tiszta ember volt. Egy hazugságmentesen tiszta ember. És ez nagyon ritka dolog. Mert vannak tehetséges színészek, vannak klassz férfiak, vannak sármos fickók, és különös módon benne ezek ötvöződtek. Istenáldotta tehetségű színész volt, egy őszerejű férfi, mert kivételes erő volt benne: a színházi szerepeiben, ahogy játszott és ahogy próbált egyaránt. Ő ezerrel dolgozó ember volt. Soha életemben nem láttam, hogy valamit unottam vagy félvállról csinált volna.

Édesapám 77. születésnapjára szerveztek egy nagy estét, ahová meghívtak sok embert, és persze Pistát is, aki jött boldogan, és dobolt és énekelt... Az is olyan elementáris volt, nagyon szerettem. Még amikor közel voltunk a főiskolához mind a ketten, akkor gyakrabban előfordult, hogy láttam koncerteken, bulikon, összejöveteleken, ahogy dobolt. Aztán később szétszórta minket az élet, az ilyen alkalmak ritkultak, aztán el is maradtak. De halálosan emlékszem, úgy dobolt, kész extázisban. Ritmus és erő. Fantasztikus volt.

Az az igazság, hogy ritka férfi volt. De ez a kor nem kedvez az ilyen típusú férfiak kivirágzásának. Nem ezek a fajta férfiak vannak most reflektorfényben, valahogy mást kíván ma a férfiktól a világ. Feminizálódik a férfitársadalom.

És ez azért különös, mert ez a férfi, akiben őserő volt, mégis egy rendkívül érzékeny, hihetetlen gyöngéd ember volt. Pista nem volt macho. Annyira figyelmes volt, hogy mindig megérezte, ha valakinek baja volt. Egyszerűen megvoltak a szenzorai, amikkel vette az adásokat. Végtelenül tisztelte természetesen a női nemet, ez alapkérdés volt nála, mint ahogy minden igazi férfinál így van ez. Nem terem ilyen minden bokrban.

Tulajdonképpen ennyi, ami nekem belőle maradt.

Ezek a közös élményeim vele...

És nem is tudom, hová fohászkodjak, vagy hova szórjam az átkaimat, amikor azt mondom, hogy nem lehet egy ilyen embert elvenni.

Egyszerűen nem tudom megbocsátani a világmindenségnek, hogy a kisgyereke az apja nélkül fog felnőni. Az ember persze ilyenkor mindig magyarázatokat keres, hogy a világmindenségben mindennek oka van, de mégis azt mondom, hogy egy ilyen apát nem lehet elvenni egy gyerektől.

És nem tudom a dühömet visszaszanyomni, amikor eszembe jut, hogy mi a bánatért gondolta ő azon a hajnalon, hogy van annyi fizikai és szellemi ereje, hogy vezethet egy át

nem aludt éjszaka után – engem az nem érdekel, hogy ő ivott vagy nem ivott, engem az érdekel, hogy nem aludt semmit.

És hogy nem volt benne félelem, hogy a bátorság és a vakmerőség hajtotta, amikor az ember azt gondolja, ha valamit nagyon szeretne, az biztos úgy lesz. És egy csomó esetben persze úgy is lesz. De egyszer csak történik valami pici hiba, amikor az derül ki, hogy mégsem biztos, hogy minden úgy van, ahogy az ember akarja. És hogy mégsem aludt annyit, hogy mégsem pihente ki magát, hogy nem gondolt arra, hogy hajnalban, fagyban, leheletnyi jégbarázda van az úton, hogy egy nagyon idős, nyári gumis autóba ült be...

– *Nem gondolja, hogy ez pont ugyanannak az éremnek a két oldala? Ahogy ő elindult azzal a kocsival, és ahogy egyébként mindent tett?*

– A dolgok borzasztóan összefüggenek. Valakivel beszéltem, aki azt mondta, hogy nagyon különös, mert mostanában gyakran hallotta Pistától azt, hogy nem ágyban párnák közt akar meghalni, hanem a harcmezőn. Nyilván arra gondolt, nem akar magatehetetlen, agyvérzéses, nyáladzó öregember lenni, akit ki kell szolgálni. De azt azért ő se gondolta, hogy a kisgyereket fogja otthagyni a harcmezőn.

Én egyébként hiszek abban, hogy valami oka ennek is van. Ezzel próbálom vigasztalni magam.

És biztos, hogy az a fiatal asszony, aki ott áll összeszorított szájjal, tudja, hogy kell élnie ezek után is. Élni kell, mert ott van egy kisgyerek. De hogyan? Leszakították a fél életét.

Komolyan, ha csak egy lapot kinyitok, amikor meglátom a képét, elsirom magam, pedig tényleg nem a legbelsőbb barátja voltam, és nem az a kollégája, aki vele együtt öltözött nap mint nap, akivel együtt játszott, de nem tudom a könnyeimet visszatartani, mert annyira fájdalmas, hogy egy ilyen embert elvesztettünk.

– *A halálával nagyon nagy katarzis ment végbe sok emberben, azt látom.*

– Igen, mert elviselhetetlen, hogy egy ilyen erős férfi, egy ilyen öreg, fáradt autóban... Az egész egy teljes képtelenség.

Jó, imádta azt az autót. De egy Bubik Istvánnak miért nem jár egy jobb autó, amivel kimegy az országútra? Amúgy mélyen megértem Pista bogárhátú-szenvedélyét. Nekem volt, és szerelmes voltam belé. Aztán jött egy karambol, és tudtam, hogy el kell adnom, vérző szívvel.

Sok az olyan színész, akik az országúton töltik az életüket, akik utaznak ide-oda, éjjel-nappal...

Mindannyian micsoda veszélyekkel néznek szembe.

Udvaros Dorottya

Dobbal teremtők

Interjú Sipos Andrással

– Önök együtt zenéltek, hosszú időn keresztül, és ez a közös szál. És ez volt István „pogány énjének” része.

– Igen. Mi együtt voltunk katonák, együtt voltunk a Színművészeti Főiskolán előfelvételsek, és egy évfolyamba jártunk. A katonaság alatt már együtt zenéltünk a Molinó együttesben, a helyi fegyveres erők klubjában. Én akkor már zenész voltam, és Pistát nagyon érdekelték a kézi-dobok. Az alatt az év alatt jól elvoltunk ezzel a dologgal. Aztán a főiskolán 1980-ban volt egy „Illés-koncert”, s akik jól zenéltek, mind benne voltak. Pista volt a dobos, én voltam az ütős és az énekes. Alakítottunk egy Makumba nevű ütős duót, amivel még főiskola alatt jártunk haknizni, s ebből nőtte ki magát a Színészenekar. ’81-ben diplomáztunk, utána Pista vett egy dobfelszerelést, és nagyon komolyan elkezdte érdekelni ez a dolog. Ez azért is fontos, mert ő egy sikeres ember volt, s már tíz évvel ezelőtt azt mondta, hogy ha abba kellene hagynia a színészetet, akkor is többet játszott, mint száz kollégája együttvéve. Gyakorlatilag nagy terhelés alatt állt, mert minden este főszerepeket játszott, és ezért a szabad idejében mással akart foglalkozni. Amikor eljött a Nemzetiből, akkor már tökéletesen érezte, hogy egy csökkenő értékrendű világ kezdődik el, s ezért a maga módján polihisztorrá lett, sok minden érdekelte. Például rendkívüli tisztelettel hódolt a sportolóknak, a fizikai teljesítménynek. A pogány énjével kapcsolatban pedig az az igazi felfogás, hogy ő egy totális színházi formát keresett, amit talán lehetne spirituálisnak is nevezni. Ez vers, zene, tánc, ének, mozgás együtt. De amikor Fülöp Viktorral megismerkedett, már rájött arra, hogy a sámánizmus nem színpadképes, mert az révület, belső világba való kalandozás, ami nem vihető át színpadra. Ezért más utat választott az előadóestjeihez, s közben állandóan kereste olyan emberek társaságát, akik valamiben nagyon jók voltak, akiknek csillag volt a homlokukon. Bármilyen műfajban kereste a lehetőséget. Az ütőhangszeres játékot ahhoz az állapothoz hasonlította, amikor berúgják a lovat és elkezd vágatni, vagy amikor a repülőgép elindul. A kézzel való játékban volt valami teremtésszerű a számára. Először latin-amerikai bongón dobolt, majd áttértünk az afrikai dzsembére, amibe ő borzasztóan beleszeretett. Az afrikai dob nagyon férfias műfaj. A zene amúgy bilincsekben való táncolás, de az afrikai zenében stenk van, vagyis lökés és erő, s nincs megszabva a zenei korlát. Pistát mérhetetlenül izgatta, hogy mi van e folyamat mögött, mert ez a zene poliritmikus, vagyis a zenekar

minden tagja más-más ritmust üt, de mégis az egész egygyé áll össze.

– Meddig játszottak együtt?

– Úgy három évvel ezelőtt léptünk föl utoljára a White woodoo nevű együttesünkkel, de addig rengeteget zenéltünk közösen, és sokszor léptünk föl. Egymásnak olyan fekete-fehér szelleme voltunk majd harminc éven keresztül. Közel álltunk, így sokat tudtunk egymásról, és sok mindenről már nem is kellett beszélni. Persze minket alapvetően a dobzene kötött össze. A dobolásban, mint energiaátadásban kerestük az extázist.

– Milyennek látta az ő pályáivét egész ifjú korától érett férfivá válásáig?

– Szakmailag egy olyan karakterű ember volt Pista, aki nagyon sokat kapott a Jóistentől: jó külalakot, jó hangot, ösztönös jó érzéket a színpadra. Ezeket nem lehet tanítani. Általában jó volt a hozzáállása ahhoz, ahogyan megközelített egy szerepet, és ezért többnyire remekül játszott. Ő attól szenvedett, hogy a korához méltó szerepeket megkapta, de az elmélyültségre való rávezetést, a finom anyagú színházvezetést, művészi érési folyamatot nem. Legalábbis nem olyan mértékben, amennyire igényelte volna. Egyszerűen ebben nem talált partnerre. Csak úgy tudott játszani, ahogy szerinte jó volt. Amikor a Nemzetiből eljött, támadt egy tízéves lyuk; amolyan útkereső időszak volt ez. Bár voltak kíváló rendezői, mint például Taub, akit nagyra tartott, mégis maximalista ember lévén nem akadt olyanra, akiért tűzbe merte volna tenni a kezét. Valószínű emiatt is fordult a versek és az önálló est felé. Szerintem ő, ha nem jön közbe ez a tragédia, akkor a kihálófélben lévő nagy színészbölgényeknek lehetett volna méltó utódja. Mondtam is neki, hogy ötven év felé lesz olyan csöndje, hogy nem kell megszólalnia. Mert mindig ezt beszéltük a zene kapcsán is, hiszen a dobolás a csöndteremtés művészete: két leütött hang között van az erő. A beszéddel is így van.

– Mesélne olyan emlékezetes történetet, ami sokszor eszébe jut Istvánnal kapcsolatban?

– Folyamatosan ezeket mondjuk mostanában itthon. Elképesztő humora volt Pistának. Nagyon szellemes ember volt. A katonaságnál november hetedikén neki kellett mondanivaló a díszverset. Kegyetlen másnaposan érkezünk meg mindannyian az ünnepségre, és mondanom se kell, Pista egy bűdös mukkot nem tudott a költeményből. Kiállt, Moholy-Nagy László: szabadvers november hetedikéről – és elkezdte mondani, ami az eszébe jutott, de zseniálisan. Öt-hat percig szavalt folyamatosan, míg mi bepisiltünk a nevetéstől, és hát nem vették észre. Elképesztő volt. Én olyan jónak a Mercutióban láttam őt aztán.

Ezzel a matuzsálem bogárral járt mindig, s tartott benne egy kommunista időből rámaradt régi, fekete, zsinóros telefont. Megállt a pirosban, mellette arany-metál Volvo. Kikapta a telefont: „Halló, Józsikám, figyelj ide, akkor a Kismocsokra tegyél fel ötezer dollárt, Hüvelyk Matyira pedig hatot. Tizenegykör hívjál. Szevasz.” Úgy néztek rá, hogy majd kiestek a volán mögül a juppi. És ezt nyomta. Szerette azt a bogarat és ragaszkodott hozzá, mert szemöldöke van, mert nyári tetős, mert benne volt ez az SZTK-s telefon. De nem volt benne rádió, ezért mindig beszélni kellett hozzá, ha hosszabb úton vezetett, mert különben elaludt. Színházi előadásokon is egy pillanat alatt elbóbiskolt. A nagydarab ember csúszott le a széken. Sok volt a munkája, túlpörgette magát, aztán egyszerűen elfáradt.

Aztán, akit szeretett, azt nagyon a szívében viselte, ment és segített. Meghatva figyeltük, ahogy Dégi Istvánt istápolta, aki nagyon beteg volt. Mindig segített, ahol tudott.

– Komoly ez az úr, amit maga után hagyott, de mégis napok óta mindig a fejünkben van Pista. Talán a Jóistennek az volt a célja, hogy megmozdítsa ezzel az embereket, hogy ilyen életerős férfi is elmehet váratlanul. Sokunknak el kell gondolkodni ezen, s talán az a tanulság, hogy még nagyobb felelősségtudattal tegyük a dolgainkat. Pista talán nem is tudatosan képviselte azt az egyébként művészek körében elterjedt életformát, hogy állandóan pörögni kell, s közben nem lehet semmi baj, úgyis minden rendben lesz. Pedig családdal ezt már nem lehetne. De Pista számára nagyon fontos volt az, amit úgy nevezett: virtus. Szerintem ugyan nem az a virtus, hogy negyvenhat évesen úgy érzi az ember, hogy huszonkettő, és ugyanolyan dolgokat művel hanyag lazasággal. Persze hozzá kell tenni, hogy Pista ettől volt olyan, amilyen. Elfogadtuk ezt is tőle. Két kézzel rajta volt minden, és a részletek mellékesek voltak. Úgy ment el a világból, azzal a virtussal, amilyen ő volt valójában.

Emellett vívódó személyiség volt, nem pedig amolyan hübelebalázs, érzéketlen figura. Nem is lehetett volna ilyen jó színész, ha nem így van. Pista szenzibilitását az is mutatja, hogy bár Jászai-díjas művész volt, ezt csupán rangnak tekintette, nem biztosítéknak vagy érdemnek. Úgy is lehetne fogalmazni, hogy volt benne tartás, és tartotta magát a saját normáihoz. Volt egyfajta küldetésstudata, ami a magyarsággal, az igazsággal állt kapcsolatban. Mélyen magyar volt, és ezt a közéletben is föl vállalta. Sokan ezt hibának rótták föl neki. Az erőt sugárzását pökhendiségnek nézték, az útkeresését pedig sznobizmusnak. Kimondva, kimondatlanul neki voltak elvei, és kialakult véleménye a világról. És el is mondta. Ez nagyon veszélyes mostanság. Sokat beszélgettünk arról, hogy tud-e most férfi lenni egy férfi. Nem tud. Ma nem az a „férfias”, aki egy asszonyt és

három gyereket tart el, hanem az, aki tivornyázik, jó kocsi-ban ül, öltönyben jár, és az előrejutásért átgázol embereken. És ez vezet a világégéshez, mondta erre Pista. Színházi megfogalmazásban ez azt jelenti, hogy a kimondott emberi szó, ha az tartalmas, többet ér, mint minden hókusz-pókusz.

– *István nagyon férfias jelenség volt.*

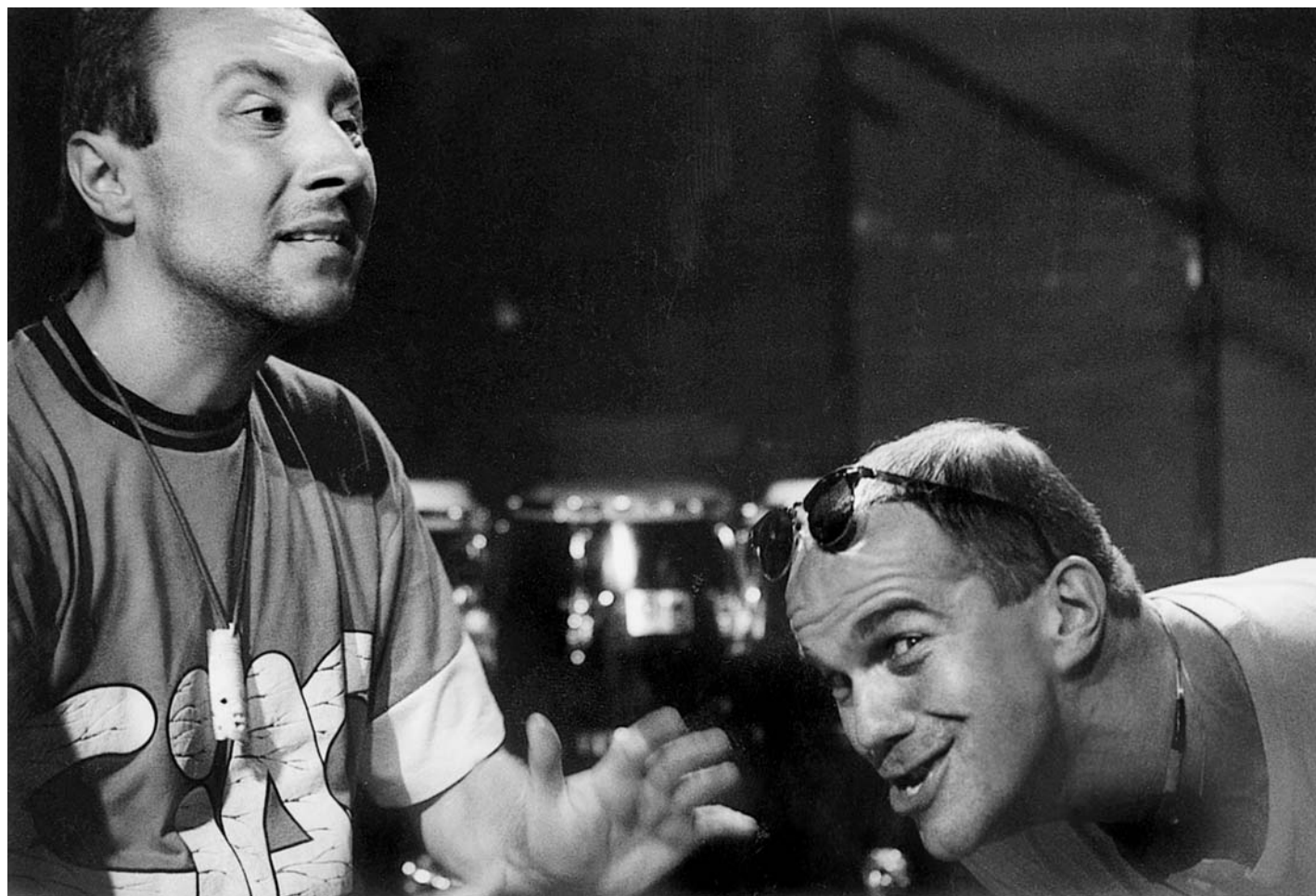
– Igen, egészséges férfi mentalitása volt, amit én nagyon csíptem, és ami az adottságaihoz méltó volt. A színészetében is ezt sugározta, már azzal is, ahogy megjelent. De ebből voltak a konfliktusai is. Mert megérezte azt, hogy ezt a férfit nem lehet betörni. Sok embert irritált az, hogy belenézett a szemébe, amikor beszélt. Bika volt, nemcsak a csillagjegy szerint, s ha úgy érezte, hogy bajod van vele, akkor kikényszerítette, hogy mondd meg. Olyan típusú pali volt, aki nem lépett azon túl, ha valami hülyeséget képzeltek róla, hanem zavarba ejtően rákérdezett, hogy pontosan mit is gondolt az illető. Kikerülhetetlen figura volt, mindenkire tett valamilyen hatást. Ez szenvedély nélkül nem lehetséges.

– *Az ember úgy él, mintha mindig minden úgy lenne, mint eddig volt, abban a tudatban, hogy lesz még találkozás, lesz még beszélgetés. Ha Pistával még egyszer találkozhatna, tudva, hogy utoljára, mit mondana neki?*

– Egyszer beszélgettünk arról, hogy a színészek nem törődnek egymással, és sokan közülünk elhagyatva halnak meg. Igen, mondta, mindenkinek vannak bűnei, és én is valószínűleg sokat fogok rotyogni a tűzön. Ezért először is elküldeném gyónni, jöjjön el szentmisére. Szerintem túl sokat rohangu, szüksége lett volna elmélyülésre. Még a harcosok is megpihennek a csata előtt, mert arra fel kell készülni. Pista mindig tenni akart, egy dúvad volt, nem állt meg egy pillanatra sem, mindenütt ott akart lenni, mert úgy érezte, hogy szükség van egy olyan személyiségre, mint ő. És szerintem komoly kimerülési időszakai lehettek. De ne felejtjük el, hogy a művészi tevékenység az egy folyamatosan kielégítetlen állapot. S Pista mindig keresett, mert nem tudott megnyugodni abban, amit talált. Mondtam neki, hogy ez a hajsza nem fog menni, de nem azért, mert a biológiai óra elkezd majd ketyegni. Hanem azért, mert a lelkierő nagyobb, mint a fizikai, és a lelkierőt valami más mozgatja. Azt kell megtalálni, hogy mi, hogy minek a szolgálatába lehet befogni a fizikumot. A nagy színész, nem a fizikumával játszik, hanem a lelki tartalmával formálja meg a szerepeket.

– *Tanult valamit István elvesztéséből?*

Igen, azt erősítette meg bennem, hogy nem mi vagyunk az élet urai. „Nem tudjátok az órát és a percet”, ezért mindig úgy kell élnünk, mintha az utolsó napunkat élnénk.

Sipos András

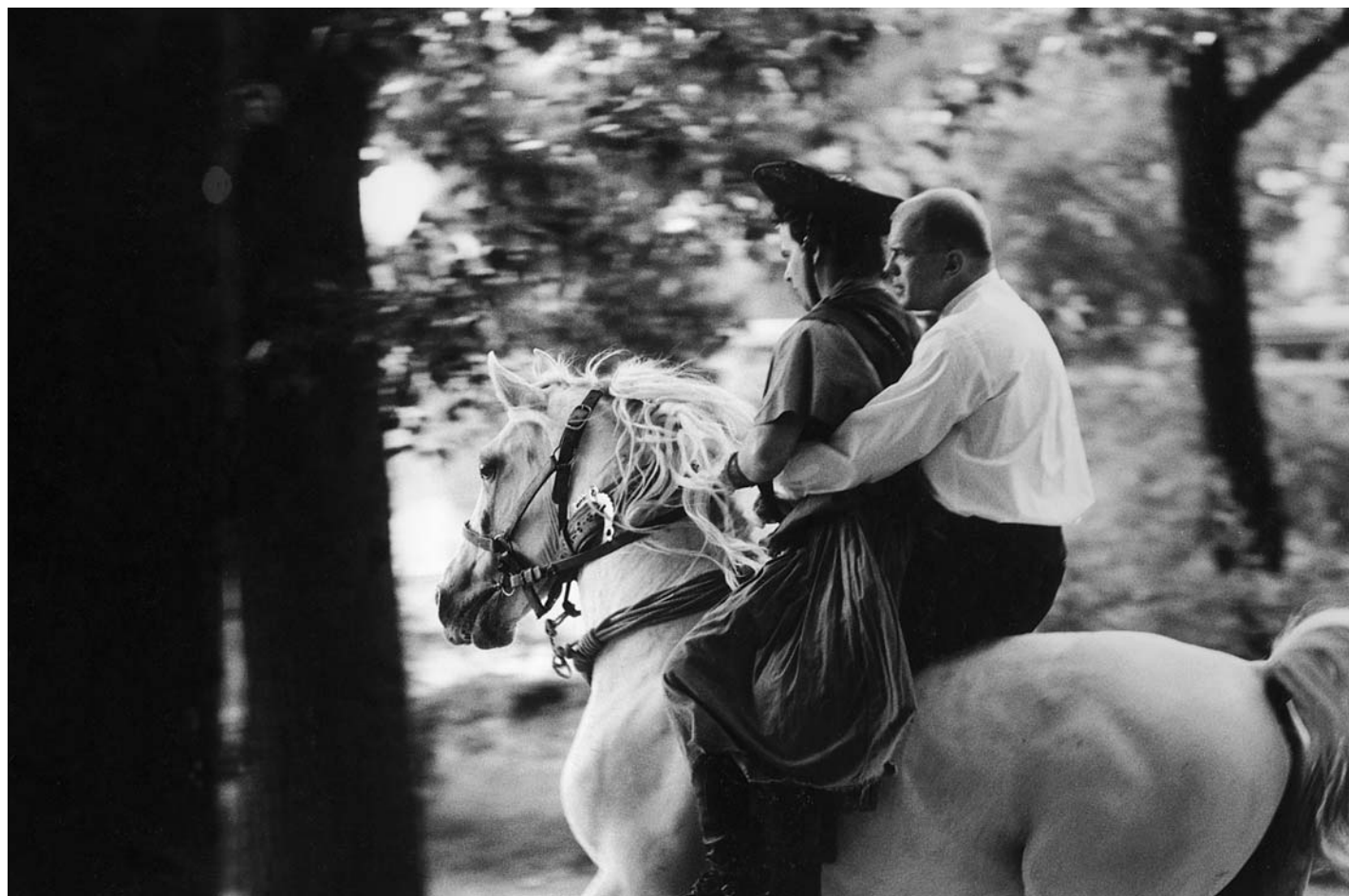

A Sport...

...és a Dob.

Kerekegyházán, a pusztán

... Tünde kicsit házasítja ezt a vadembert... olyan szépen összesimulnak...

Interjú Sebestyén Mártával

– Olyan furcsa, hogy hirtelen, amikor meghallottam a rettenetes hírt, úgy éreztem, hogy Pista nagyon mélyen benne volt a szívemben, noha tulajdonképpen nem is találkoztunk olyan sokszor. De a közös ügyek szeretete miatt ezt éreztem. Talpig ember és nagyon becsületes ember volt, és ő soha nem játszotta meg az érzéseit, valóban nagyon komolyan gondolta, amit gondolt, és ezeket erőteljesen ki is nyilvánította, tehát ő nem mímelte a hókuszpókuszt. A magánéletben egyáltalán nem színészkedett, érző, az életnek nagyon örülő, s a véleményét markánsan kinyilvánító ember volt. Nem szerette a kis sunyikat meg a köntörfalazást, mindig nagyon-nagyon nyílt ember volt, és ez nekem csudamód tetszett. Persze az ilyen emberek általában nagyon nehéz emberek, nem könnyű velük a hivataloknak meg a tipikusan olyan cégeknek, akiknek a kenyerük alapvetően az, hogy nyálasan és soha nem egyenesen, hanem össze-vissza kell előtűk beszélni. Nála ez nem ment. Úgy érzem, minket összekötött az a mély, őszinte hittel megvallott magyarságtudat, amiben nincs megalkuvás, ebbe nem fér bele semmi, itt nincs álnokság. Az egész életével ezt példázta. Mint férfitény nagyon nehéz figura lehetett, nem tudom, azok a lányok mesélhetnének, akikkel dolga volt. Minden szempontból erőteljes ember. Az én természetemhez közelebből például egy ilyen partner nem nagyon kapcsolódhatna, mert magam is erőteljes személyiség vagyok. Nagyon közel éreztem magamhoz, most jöttem rá éppen, milyen jó barátok lehettünk volna, ha többet találkoztunk. Az *István a király* korszaktól származtatható, hogy mi találkoztunk személyesen, mert nekem is nyilvánvalóvá vált, hogy ő borzasztóan vonzódott a népzenehez, a tánchoz, az egész világhoz. Így nem is véletlen, hogy a felesége is néptáncos lett, Tünde, akit szintén jól ismertem, és kollégám is volt a Honvéd Együttesben. Sőt, ott voltam azon az előadáson a Nagymező utcában, ahol a Pista a *Kolumbusz* című *Fábry Péter* darabban játszott, Tünde pedig a kicsi indiánlányt alakította, és akkor én még nem tudtam, hogy ők egy pár lesznek, de az egy olyan tündéri dolog volt, hogy szemem láttára szövődött valami. Majdnem felfalta, megette ezt a lányt ott a színpadon. Tünde mondta, hogy „nem értem, nem értem”, szerepe szerint kicsit olyan gügyögősen, mint a kicsi indiánlány, aki nem tudja, hogy most ez a nagy fehér férfi itt mit akar. És olyan helyesek voltak, ahogy valami különös érzés létrejött a színpadon, ami nem színdarab volt, hanem az élet. És nagyon örültem neki, mikor aztán

úgy láttam, hogy olyan szépen összesimulnak és – ha lehet ilyet mondani – valahogy a Tünde kicsit házasítja ezt a vadembert. Megszületik a kislány, még éppen gondoltam is rá, hogy ej de kedvemre való kis meny lenne egy ilyen. Mióta két fiam van, mindig eszembe jut, ha valakinek szép kislánya van, és ismerem a szüleit. Milyen jó lenne úgy egy családdá válni, hogy az ember biztos lehet abban, hogy milyen erkölcsi mérce uralkodik abban a családban. Pusztán ezért. Nem azért, mert az ember, mint egy indiai ősanya szeretné a gyereket már két éves korában megházasítani. A fontos az, hogy milyen háttérből jön az illető, akivel az ember, vagy az ember gyereke összeköti az életét..

Ő a családját is nagyon-nagyon komolyan vette – nem tudom, mennyire szigorú apa lehetett, de nagyon szigorú volt magához. Az biztos. Utoljára pont itt a Várban találkoztam vele. Nagygyűlés volt itt fönn, és *Vazul* atyával beszélgettünk, aki annak idején az '56-os vári csaták egyik parancsnoka volt. Sok-sok érdekes dolgot mondott, és egyszer csak a Pisti felkapott és a magasba emelt. Olyan nagy örömmel, mert örvendezett módfelett, hogy a zene mégiscsak legyőzte azokat, akik ilyen huhogásokkal próbáltak elhallgattatni, hogy „ezek a hülyék”, „ezek a nacionalisták”, „ezek a nem normálisak”. Valahogy így tudta kifejezni a szabad érzés iránti elismerését és örömet, hogy fogta magát, s fölkapott, majdnem földobott. Nagyon mérges is tudott lenni, de mindig az csendült ki a végén, hogy a fene egye meg, azért csak legyőzzük ezt a sok marhaságot, mert az nem létezik, hogy a világ így maradjon. S nem tudom elhinni, hogy ennek most így, ilyen hirtelen vége szakadt.

A gyerekeim is jól emlékeznek erre a bizonyos Pista bácsira, aki a színész. Itt a Várban forgatták a *Napfény izét*, abban ő is játszott, és ennek kapcsán a film főszereplője, Ralph Fiennes (akit én az *Angol betegből* is ismerek), legalább fél évig itt volt Magyarországon, és állandóan próbálkozott, hogy valahogy elmenjünk együtt ebédelni vagy vacsorázni. Tehát hogy találkozzunk és kicsit beszélgessünk. És milyen ironikus az élet, hogy itt lakom száz méterre, és ezalatt a fél év alatt egyszerűen nem volt mód arra, hogy beszélgessünk. Mert mikor hívott, épp Japánban voltam, vagy itt, vagy ott. Egyszer csak telefonál a Bubik Pista, hogy most aztán tényleg itt forgatnak a Szentháromság téren, s meg kéne lepni a Ralphot avval, hogy meglátogatjuk a kis szuper lakókocsijában, ami a pihenőszobája volt. Menjünk és beszélgessünk vele így hármásban. Nagyon megörültem, nemcsak Ralph miatt, Bubik Pistával legalább annyira nem találkoztam. Mert mindenki éli a maga életét. Pista lent hagyta az autóját, ezt a bizonyos rettenetes bogárt – most azt mondom,

hogyan rettenetes, bár én magam is nagyon kedvelem a régi bogarat.

Ez is tetszett benne, hogy ő kitart dolgok mellett, például az autója mellett. Nyilván azért már futotta volna valami újabbra, jobbra, de ő egyszerűen halálosan szerette ezt az öreg csotrogányt, és szívesen részt vett ezeken a bogaras találkozókön is.

A lovas úton lent hagyta az autót, és feljött a fedett falépcsőn. Na én már tudtam, hogy akkor úgy illik menni, hogy vigyünk valami kicsi ügyes pálinkát, úgyhogy szép kis füles kancsószerű üvegbe beletöltöttem jó kis erdélyi szilvapálinkát, nemzeti szín szalagos dugóval bedugaszolva, elindultunk a Pistával a lakókocsi felé. Be is kocogtattunk, nagyon megörült nekünk Ralph, és éppen elkezdtünk volna beszélgetni, amikor is megjelent a neje. Aztán sajnálattal közölte, hogy ők most családi életet élnek, meg kell beszélniük ezt meg azt, meg amazt, úgyhogy tulajdonképpen jobb lenne, ha mennénk. Hát ott hagytuk magukra a „fiatalokat” – a nő enyhén szólva öregebb volt, mint a férj, mindegy –, én annak is nagyon megörültem, hogy legalább most végre kettesben tudok Pistával beszélgetni, ez ritka lehetőség.

S ő kitalálta, hogy itt van vele az a kiskutya, amit ajándékba kapott az egyik bemutató után, és hogy a gyerekeimnek mutassuk meg a kutyát. Mondtam, hogy az én gyerekeim megörülnek a kutyáért, csak sajnos nekünk nincs, mert olyan kicsi lakásban lakunk. „Hát akkor – azt mondja – tudod mit, Márti? Akkor valahogy nyisd ki az ablakot, és betesszük meglepetésből az ablakpárkányra.” És úgy is lett. Az anyukámat föl hívtam telefonon, hogy lesz egy kis meglepetés, a gyerekeknek ne mondja meg, hanem csak nyissa ki a kisháló ablakát. Mire odaértünk a lakásunkhoz, már láttam, hogy nyitva az ablak. Pista ezt a kiskutyát – nagyon helyes kiskutya volt – föl rakta, és a virágládán keresztül becsúsztatta hozzánk. Földszinten lakunk. Egyszer csak iszonyatos nevetés, kacagás, sikoltás hallatszott: „Mama, nézd itt egy kutya! Itt egy kiskutya! Mama!” Teljesen azt hitték, hogy mennyből az angyal jött el kiskutya képében, halálos boldogsággal.

Akkor behívtam a Pistát, nézze meg, hogy most nálunk milyen világ van, hát a kutya majdnem megörült szegény, mert nem tudta, hogy hova került. Föl s alá rohangált, a Pista meg csak nevetett, nevetett, és kacagott. Ez az egész ember egy nagy kacagás volt. Annyira tetszett neki ez a jelenet, és akkor arra gondoltam, nahát milyen jó apa lesz ebből az emberből.

Nagyon jólelkű ember volt, és annyira sajnálom, hogy nem látja felnőni azt a kicsi lányt, mert nagyon el tudtam volna képzelni azt is, hogy a lánya esküvőjén ugyanolyan nevetéssel, mint ahogy engem fölkapott és feldobált, a

szép nagy lányát így ölelgeti és dobálgatja föl.

Nem tudom. Ilyen kis morzsák vannak róla a civil pillanatokból, mert nem találkoztunk eleget ahhoz, hogy többet tudjak mesélni. Néptánc fesztiválokon, táncház találkozókön, ilyen-olyan műsorokon, mindig a néptánc és a zene ürügyén találkoztunk, hiszen én legtöbbször ilyen helyeken vagyok, sajnos elég ritkán tudtam én őt megnézni produkciókban. Bár mindig hívott, és mondta, hogy szó se lehet arról, hogy jegyet vegyek, csak mondjam meg, hogy az ő vendége vagyok, és kész, s menjek be. Sajnos ez most már mindörökre elmarad, hogy egyszer csak felbukkanjak, és közöljem, hogy az ő vendége vagyok. Egyszerűen nem tudom elhinni, hogy ilyen hirtelen véget tud érni egy ki sem teljesedett élet.

– *Említette, hogy voltak ügyeik. Milyenek?*

– Mindnyájunkat foglalkoztat az, hogy miért nincs itthon Magyarországon az emberekben világos, szép tiszta öntudat. Nem melldöngetésről beszélek, hanem magától értetődő magyarságtudatról. És arról a sok-sok történelmi és egyéb ismeretről, ami ezt megerősíti. Ha valaki ilyeneket nem tud, annak mindegy nagyjából, az gyökértelen, azt fújja a szél erre-arra. Az nem tud kötődni, annak nem számítanak a dolgok. Pistában pedig nagyon-nagyon erős volt ez az érzés. A kötődés, ez az egészséges hazafias érzés, és úgy éreztem, hogy ez és ilyen dolgok minket nagyon összekötnek. A népzene, a tánc, a népi kultúrának a szeretete, azoknak az íróknak a művei, akik drámáiban szerepelt, ahol pontosan ezt képviselte. Tulajdonképpen akármilyen külföldi darabban is, ha megjelent, valahol azt éreztem, ez az ember annyira magyar színész. Százszázalékos. Valószínűleg ezért nemzetközi színészkarriert nem is nagyon tudott volna befutni – bár a tehetsége nyilván megengedte volna, de az egész bensője annyira erőteljesen idekötődik ehhez a földhöz, hogy nem tudtam volna elképzelni, hogy külföldi filmben játszik, akár epizód szerepben is. Szabó István filmjében is magyar karaktert, annak a kornak egy jellegzetes figuráját alakította kiválóan. Azért volt furcsa, mert éppen hogy nem olyan volt, mint amit alakított. Tehát nagyon megvetette volna azt a fajta figurát, amit alakított ebben a filmben. De nagyon-nagyon jól játszotta. Ami a leginkább megmaradt a fülemben, az az egészséges, hihetetlen szívből jövő erős nevetése. És ugyanúgy a haragja vagy a mérge, akkor medve hangon szólt.

– *Ön látta őt dühösnek vagy mérgesnek?*

– Hogyne, persze! Egy-egy ilyen tánc ház találkozáson, fesztiváli hangulatban, ahol a társaság egy ideig önfeledten énekelt, táncolt. Aztán csak eljön az a pillanat, amikor leülsz az asztalhoz, és némi borozás közben az ember beszélget erről-arról. És megállsz valamelyik té-

mán, pontosan azon, hogy miért van az, hogy itt van ennyi magyar ember, és körülbelül az egynegyedének a szíve meg se dobban, ha azt hallja, hogy Erdély.

És akkor elkezdünk beszélgetni, és hallom azt, hogy egyszer csak a Pista medve hangon kiabál, mert ő sem tudta megfejtetni és megbocsátani ezeket a dolgokat. Ő nem volt megalkuvó, és gondolom, hogy azok a színésztársai se, akikkel együtt focizott. (Ez is imponált nekem, hogy egy nagyon egészséges lény volt.) Nem az a beszédes, elvont, hülye művészfigura volt, hanem egy rettenetesen egészséges lelkű, ép és szeretni való ember. Soha senkit nem hagyott cserben, vagy nem bántott meg, mert ezekkel az erőteljes véleményeivel nem bántott, csak egyszerűen nem tudott volna mást mondani.

Képtelen volt arra, hogy akár egy ilyen udvarias kegyes hazugsággal valamit szépítsen a dolgokon, szóval ha egyszer ez a véleménye, akkor ez a véleménye, és kész. Rettenetesen fog hiányozni közülünk, mint ember és barát.

– Jó, hogy bedobta a kiskutyát az ablakon, de akkor most kísérjük őt vissza az úton kiskutyástól. Rém boldogok voltak a gyerekek, hogy akkor még egyszer, kutyástól végigmentünk a Tóth Árpád sétányon, és ott végig beszélgettünk, és emlékszem, hogy az anyukám is mesélt a tarhosi diákkoráról.

– *Ismerte Bubik a tarhosi hagyományt?*

– Anyám Békéstarhoson volt diák a híres iskolában, Gulyás György és Kodály népzenei intézetében, ahol az ő szellemük élt, az a szellemiség, amit a Révai József ordítóan nem tudott megemészteni, és egy pár év működés után szépen egyik pillanatról a másikra bezáratta egy tollvonással. Mindenesetre Szokolay Sándortól kezdve Csukás Istvánig sokan jöttek abból a közezből.

És ezekről a dolgokról mesélt neki anyám, és olyan nagyon mélyen egyetértettek. Semmiféle nemzedéki ellentét sem volt köztük, hanem pont ezeknek a gondolatoknak a jegyében olyan egyek tudtunk lenni a 90 éves embertől az egész fiatalig. Mentünk végig a Tóth Árpád sétányon, közben a gyerekek sikítózva dobálgatták a kiskutyának a különböző ágakat, és az vissza-visszahozta. De aztán mondta Pista, hogy az nem úgy van ám, rendetlenkedni nem lehet. A kutyának rendet kell tanulni, úgyhogy ő mutatta meg, hogy mit kell mondani és mit kell csinálni, hogyan kell ezzel a kutyával bánni, amíg le nem érünk az autóig. És amikor leértünk, berakta a kiskutyát ebbe a viharvert bogárba, beülték és elmentek. Olyan fájdalmas dolog nekem most, erre gondolok, hogy soha többet így őt nem láttam aztán, ilyen felszabadultan, vidáman nevetgélve, ilyen civil pillanataiban. A gyerekeim is sokáig emlegették.

– *Az ilyen emberi gesztusok miatt állt közel Önhöz?*

– Vannak olyan emberek, akikkel ha nem is találkozol eleget, mégis úgy érzed, hogy bármikor tudnál vele nagyon mélyen és mindig oldottan beszélni. Egyszerűen a tragikus időhiány miatt képtelenség... biztos vagyok benne, hogy ő követte a dolgokat, az eseményeket, és ő biztos, hogy végtelenül büszke volt arra, hogy azért a nagyvilágba csak eljutott ennek a kultúrának a híre annyira, hogy ezt már nem lehet meg nem történtté tenni, letagadni.

– *Ilyenekből, kiskutyák eseteiből áll össze az ember, nem?*

– Igen, igen. És abból, ahogy az én gyerekeimmel olyan nagyon kedvesen bánt, úgy el tudom képzelni, hogy Istennem, ezt a kicsi lányt mennyire szerethette, és mennyire fog hiányozni a picinek az apja. Mennyire fájdalmas, hogy ő meg nem látja felnőni azt a kislányt. Nem is merek belegondolni, milyen nehéz lehet Tündének.

– *Meg tudja fogalmazni, hogy mit visz öbelőle tovább magában?*

– A hitét és a makacsságát, és közben a hihetetlen nefelejcskék szemeit – olyan szeretetteljes, jámbor szemei vannak, közben meg egy ilyen hihetetlenül erőteljes figura. Tehát azt ne tudd meg, hogy milyen, ha az az ember mérges. Amilyen egy boxoló alkatú óriási nagy kopasz ember, mert mostanában ugye már alig volt haja. Olyan furcsa, hogy nem is hiszem el, hogy ilyen gyengéd, és milyen szeretetteljes lény lakozott benne.

– *És miért a makacsságát?*

– A makacsság szerintem egy veleszületett dolog, mert énram is mondják egyszerűen, hogy fafejű. Makacsul hisz dolgokban, és azoktól nem lehet eltántorítani. És erőteljesen képviseli a dolgait, nahát ez egy nehéz figura, hát evvel nem lehet beszélni. Persze, hogy nem lehet beszélni, mert a „beszéd” az arra megy ki, hogy te őt közben meg akarod változtatni, vagy el akarod ettől vagy attól a véleményétől tántorítani. Ő meg nem kér ebből...

– *Mi itt a baj?*

– Ez nem tetszik a negatív beállítottságú, vagy öntelt, kimondom: ennek a nyáladzós társaságnak, amely azt hiszi, hogy a dolgokat meg lehet változtatni pénzzel, vagy ilyen simisumi dumákkal. Van, akinél ez nem működik. Ez is nagyon szimpatikus volt nekem. Nyilván két ilyen lény egy társas együttélésben – már nagyon nehéz lenne. De mint kolléga, ember és barát, az ilyen tartás egészen különleges, tartalmas kapcsolatot hoz létre, s nagyon előre visz. És akkor ő nem is tűr meg maga mellett ennél renyhébb típusokat. Nem véletlen, hogy Pista baráti köréből senki sem kispályás.

...természetes, és ettől igazi....

Interjú Fábián Lászlóval

– *Bubik István rajongott a sportért, a sportolókért, az önmagát felülmúló, különleges teljesítményért. Ön világbajnok öttusázó, akivel ő szeretett együtt lenni. Milyen volt a kapcsolatuk?*

– A nyolcvanas évek közepén egy színészcsapat Bubikkal és Funtek Fricivel az élen nemes egyszerűséggel elindult egy öttusa versenyen. Olyannyira belelkesedtek, hogy lejártak edzésekre, a vívóterembe, a lőtérré, futni. Mi sem voltunk adósak azzal, hogy színházba járjunk, mert ez hozzátartozik az élethez. Hívtak sok előadásra, jóra és rosszra egyaránt, és kíváncsiak voltak a véleményünkre. Lényeg, hogy nagyon sok közös élményünk volt mindkét oldalon, sportpályán és színházban egyaránt. Pista bejárt hozzánk az edzőtáborba, és éjszakákon át beszélgettünk a melegvizes medencében. Lehetett volna öttusázó is, de mégis én irigylem őt, mert egy sportolónak véges a pályafutása, az amit imádott, amire föltette az életét. Viszont egy színész egész életében azt teheti, amit szeret: játszhat. Persze a sport is játék, emiatt is közösségünk volt Pistával. És Pista nagy játékos volt. Az utóbbi időben pedig néptanító lett, az igazi jó értelemben vett néptanító. Ő úgy érezte, hogy meg kell mutatni, mi a szépség ebben a játékban, amit ő játszik – legyen az vers, próza, dobszó, zene, néptánc –, és vitte ország-világ elé. Neki mindegy volt hova, milyen körülmények közé, ment, s ha tehettem, vele tartottam. Nem is tudom, van-e még ilyen ember, aki istenáldotta talentum, ezt tudja, érzi, a zsigereiben van, és hitelesen adja. Nagyon hiányzik. Ritkán találkoztunk, az igaz, de mindig borzasztó jó volt beszélgetni. Nem arról, hogy mi volt, amíg nem láttuk egymást, hanem hogy mi van, mi lesz, mire készül. Fantasztikusan jó ez a mentalitás, de nagyon ritka. Ha magunkba nézünk, látjuk, hogy nem tudunk élni annak a pillanatnak, amiben vagyunk, de Pista tudott. Nekem ő a jelenlét embere, és nagyon hiányoznak a beszélgetések vele. Két-három hónapig talán nem fog feltűnni, mert eltelt máskor is ennyi idő, de fél év múlva, egy év múlva....

– *Sporton és színházon kívül volt más is, ami összekötötte önöket?*

– Azt hiszem, hogy ez elég. Mert mitől barát valaki? Pista mennyit küzdött a felszínes találkozások, felszínes kérdések ellen, a „Hogy vagy? És a család?” közhelyei ellen. Ezeknek zéró értéke van, de ami értékes, az megfoghatatlan. Az attól értékes, hogyha nincs, akkor rettentően hiányzik. Az kötött össze bennünket, hogy jókat lehetett dumálni, nem is feltétlenül a sportról vagy a színházról, bár többnyire oda lyukadtunk ki, hisz ez az alapja az éle-

tünknek. Nem tudom mitől van az, hogy egy átmulatott éjszaka után magától értetődik, hogy a vállamon támogatva viszem haza. Összetett dolog ez, mégis egyszerű. Nagyon gyorsan kiderül, hogy ki az, akivel mindig megmarad valamilyen távolság, hiába szimpatikus az illető, és ki az, aki nagyon közel áll. Hogy Pista közel állt – e hozzám? Ő volt a házassági tanúm. Sose felejttem el. Fél egykor még ott voltam úszóedzésen, egykor a házasságkötő teremben, ahol toporogva vártak, kettőkor pedig már lövőedzésen. Így ő vitte el a kis feleségemet és a másik tanút a közeli presszóba. Ez sem történhetett volna másként. Másnap a lagzin elrabolta a nejemet, és egy vizespohár ócska rumot megitatott velem (soha nem iszom alkoholt), hogy talán akkor visszaadja. És ez is így volt rendjén, ettől volt igazi. Neki sosem volt olyan gesztusa vagy cselekedete, ami ne lett volna természetes, és ettől igazi.

– *István önt is kísérte versenyekre drukkolóként?*

– Hajaj. 1989-ben a pesti öttusa világbajnokságon ő fogta össze azt a tizenötezer embert, aki fönt volt a hűvösvölgyi reptéren. Nem akart ő összefogni senkit, vagy irányítani, csak belekiáltott a barátaival együtt a tömegbe, és a tömeg magától értetődőnek vette, hogy kövesse mindenben. De ő csak akkor csinált bármit, ha kedve volt, ha volt indíttatása, ha szívből jött, ha szerette azokat az embereket. Pénzért nem.

– *István hajlandó volt erőfeszítéseket tenni azért, hogy mindig jobb és jobb legyen, ugye?*

– Igen. Göcsörtös lába volt, egymás alatt voltak az ujjai. Rettenetesen fájdalmas lehet így futni, de soha nem szisszent fel. Ez volt az ára annak, hogy lépést tudjon tartani. A színházban is így lehetett. Jó akart lenni, a legjobbat akarta, amit adott pillanatban ki tudott hozni magából. Nem másoknak akart ő jó lenni, de azért fontos volt neki a barátai véleménye. Holott pontosan tudta, hogy mikor s miben volt jó, s miben nem.

Sajnos sok embert elvitt a pénz, de Pista soha nem hagyta magát. Amikor a legnehezebb helyzetben volt, megtisztulási szándékkal száműzetésbe vonult. Szerintem akkor kikristályosodtak benne dolgok és egyértelművé váltak, s le tudott magáról vetni olyan béklyókat, amik az épülését fékeztek, de hála istennek az alaptermészete megmaradt.

Múlt időben nem jó beszélni erről a dologról. Most itt ülhetne harmadiknak, igazából itt is ül. De azért jó lenne látni, még ha nem is mondana semmit, csak hamiskásan inná a vörösborát. A szeméből vagy az utánozhatatlan félmosolyából sokat értett az ember. Üresség maradt. Hogy személyesen fáj, az egy dolog. Itt annál sokkal többről van szó. Az utolsó mohikán elvesztése lehetett ilyen fájdalom népének.

Fábíán László, az öttusa bajnoka

...márpedig az élettől félni nem szabad...

Döbrentei Kornél monológja

– Ő a színpadon Latinovits óta szokatlanul erős aurával jelent meg, ami egyfajta férfiasságot is feltételez. Katonacsaládból származván, én a férfiakban szeretem azt, ha van bennük tartás, ilyen értelemben véve jellem. Ebből az emberből ez sugárzott.

A történelem minket közös helyzetbe hozott 1989-ben, amikor még furcsa kimenetelű volt az egész rendszerváltás, s én írtam egy verset, aminek címe: Átpingált március. Abban az időben ugyanis a régi rezsim hű kutyái és önszorgalmú ebei úgy érezték, hogy március tizenötödike révén, békét szeretnének kötni azzal az ifjúsággal, amit korábban ők kardlapoztak meg. A vers ennek az ócska kompromisszumnak a visszautasításáról szólt, és az akkori Hitelben jelent meg, nagy visszhanggal. Mert ellene szólt azoknak, akik ötven éven át leverték rólunk a kokárdát, mégis nagy nemzeti összeborulást ajánlottak, s tudtuk, ez a szándék nem tiszta. Csengey Dénes vitte el ezt a verset Bubiknak, aki a Vár Dísz terén több ezer ember előtt március 15-én elszavalta. Egy olyan, nálam fiatalabb nemzedék fogott akkor össze, amelyben volt erő, akarat, agy, és még műveltség is. Felkerestem Bubikot, hogy megköszönjem, amiért ezt a verset nyíltan vállalta, és azután újra és újra találkoztunk, beszélgettünk.

Az olyan barátságban, amilyenek a fronton is szövődtek, nincs mese, életre-halálra vállalni kell a másikat, nem a pillanatnyi érdekek döntenek, hanem valamiféle mélyebb összetartozás. Sokszor esett szó a szerepeiről. Mindig megpróbált újfajta színeket, értelmezési tartományokat belevinni a játékába. A maga nemzedékén belül megpróbált autonómiára, önálló gondolkodásra szert tenni, megtalálni a gyökereket, igenis tartozni valahová. Hisz ő is, én is az anyanyelv szolgálatában állunk. És az igazi anyanyelven való gondolkodás az sosem Jágó nyelve, sosem Júdás nyelve. Ő a modern kor áramának ellenszegülve, ahol már a barátság is idézőjelbe kerül, és maradnak az érdekek, megpróbálta Jágó szerepén keresztül megmutatni, hogy milyen az, amikor valaki igaz barátságot színlel, miközben lassan, elegánsan, sőt intellektuálisan az elveszejtés útjára taszít, és otthagy. Nagyon érdekes lélektani képletet mutatott fel ebben.

Volt benne vakmerőség. A kispolgári léttel ellentétben azt képviselte, hogy márpedig az élettől félni nem szabad. Természetesen van belátó bátorság, és van vakmerőség. Mivel ő is egy olyan nemzedék tagja, amelyet bezártak, amelyet próbáltak derékig beásni, önálló gondolkodásá-

tól megfosztani, nem érthetetlen az a lázadás, az a vakmerőség, amivel néha valóban istenkísértő volt. Miként a Biblia is mondja: „ne féljete!” Nem félt az élettől. Ezenkívül nagy természetű ember is volt. El tudom képzelni, hogy akkor kezdett el másként élni, amikor e sok odisszea és bolyongás után megtalálta élete párját egy fiatalasszonyban, és gyönyörű kislánya született. Akkor valószínűleg sok hiány elmúlt, ami egy férfi életét betölti. Mert sem a művészet, sem az erő nem elég. Igaz az erő ebben a társadalomban nélkülözhetetlen, mert a gyöngéket eltiporják, megalázzák. Ez ellen is lázadt. És kereste azokat a formákat, amik nem papírmásé ízűek. Kereste a léten belüli megoldásokat is.

Nem tudom az Isten szándékát, kicsi vagyok Isten arányait megmérni, de én ezt most természetes módon rendkívül igazságtalannak tartom. Hogy a Jóisten kit és miért veszejt el ebben a Kárpát-medencében, nem tudhatom. Iszonyatos fájdalom, és el sem tudom képzelni, ki áll a helyére.

Istvánban volt egy robusztus őserő. Ez ritka itt, Magyarországon, ahol elgyengített nemzedékek sorjáznak, és ahol buzifelvonulások keretében az egészségtelent egészségesnek nyilvánítják, értéktelent az értéken kezelnek, s ha ez ellen nem lép fel az értelmiség, akkor neki annyi. Egy ilyen kis nép viszonylatában ez tragikus lehet. Itt nincs önvédelem az embertelen, értékrendet megtaposó vircsaft ellen. Bubik a színpadon és a magánéletben ezt az önvédelmet képviselte úgy, hogy nem csak magát védte. Nyitott volt, mert megengedhette magának, és minden olyan gondolatra fogékony volt, amely ezt szolgálta.

Azt is elgondolja az ember, hogy mit adhatott volna át a kislányának, vagy azt a rengeteg megszenvedett, pokoljáró élettapasztalatot a feleségének, amit meg lehet édesíteni szerelmi kultúrával, műveltséggel, helytállással. Ezek romantikus dolgok, de ha meglátjuk a koporsót, és azt, hogy élt negyvenhat évet, már tudjuk, nem az. Ez egy elvárás lenne a nép férfitól, de ha a nép férfia hanyatló, önfeladó, identitászavarban elfekvő, akkor nem sokat remélhetünk. Örökké a nőiség se cipelheti a hátán, nem viheti mindig fizikailag vagy szellemileg haza a hadra foghatatlant. Miközben a környező népek és a világ bebizonyítják, hogy talpon kell maradni. Annak ellenére, hogy fogy az anyaföld, hogy a Házsongárdi temetőben elkopnak a magyar nevek, hogy az évezredes erőfeszítés feláldozódik szatócsoltárokon, pénz pénzre vált, szerződés zsebben cserél gazdát. Annak ellenére, hogy mindez mázzal van eltakarva, hogy ez a megfélemlített, elbutított nép bevegye. Annak ellenére, hogy így keserű jövő vár

ránk, ha a jövő szót egyáltalán megkockáztathatom. A bubiki kiállítás, a bubiki jelenség ezt hordozta: annak ellenére. A szerepeiből átsütött az üzenet. Nagy üzenő művész volt. Nekem azt üzeni – mélységesen nehezen dolgozom fel a halálát, s elgondolkodom a nemzeti oldal illetén ritkulásán –, hogy nyilván azok halnak meg, akiket ez az egész mélyen, zsigereiben érint.

Nagy úrt hagyott bennem. Ez Advent első vasárnapján történt, a második vasárnap volt a népszavazás. Az Advent a várakozást, a beteljesülést, a kisedet, a Megváltó világra jöttét jelenti. S milyen gyászos volt ez a magyar Advent, milyen fekete. Rögtön egy odaáldozással kezdődött Bubik személyében, s aztán a nép becsülete is elveszett erkölcsi szinten. Azt kell mondanom, hogy mi lelkileg a jogtalan Trianont jogaiba helyeztük vissza. S ez mind Bubik halálában is összpontosult. Nem is tudom, hogy ő ezt miként élte volna meg. Érzett valamit, mert nem véletlenül

kezdte járni az országot az új előadóestjével, amelyben nagyszerű ívű válogatást állított össze. Amikor arról tanultunk, hogy Ady és József Attila miként égette magát, vagy ahogy Pilinszky írta, a „mélypont ünnepélye” az ár, nem hisszük el. Bubik is úgy érezte, hogy a hátán elviszi a világot, de nem lehet elvinni. Persze nagyon helyes, ha az ember nem ebben a félelemben él. Az élet a zabolát úgy is meghozza. De más úgy lázadni, hogy az embernek igaza volt, mert a bölcsessége is igazabb lesz.

Képviselt egy nemzedéket, egy nemzetet, egy konok koppányi magyarságot, amely emellett Szent László-i is, aki az őspogány kultuszt harmonizálni tudta a magyar liturgiával. Úgy érzem, hogy olyan világban élünk, ahol ez a fajta öntörvényűség, bátorság (még ha zabolázatlan is olykor) hiányzik. És minél kevesebben vannak ilyenek, annál könnyebben lehet a népet masszává gyúrni. Ő a massa ellen volt.

... tíz: az utolsó utáni utolsó perc a színpadon.

Gubcsi Lajos: A Bubik István-émlékdíjról

Bubik István három nagy erő szintézise, s most már örökké az is marad: a férfi, a talpig magyar és a játékos-szerető ember. Nem is kétséges: az a nimbusz, ami körülvette 30 éves korától, mítoszokkal ötvöződik majd, felmegy az égbe, s onnan visszaköszön ránk: itt vagyok veletek.

Amikor 1988-ban a színészek közül elsőként megkapta A Magyar Művészetért Díjat, csupán 30 éves volt, de a Nemzeti Színház közönsége akkora tapsviharral fogadta a hírt, mint Sütő Andrásét, s ugyanakkorával, mint amekkorával a Muzsikás együttes nevében a díjat átvevő ifjabb Csoóri Sándorét – Sebestyén Márta és a fiúk mellet a még nagyon erősen féken tartani kívánt apa mellett, a rendszer ellen is szólt az a taps nekik. Istvánért egyedül neki szólt, s eszembe véstem, azóta százszor is megnéztem a tévéfelvételen visszafogott, szerény, szelíd mosolyát: egy őszinte kisfiú fogta vissza magát a zsenivé avatás zshivajától.

Hihetetlen mai szemmel. Bubik Pista akkor 30 éves volt, csakúgy, mint Kubik Anna, Sebestyén Márta – erejük hogyan robbanthatta őket így a színpadra, rendkívüli gyorsasággal. S a ma miért emészt el annyi ősi tehetséget?! Elemészti? Fel se ismeri, nem is tart rá igényt.

Szégyen ez a mai kor, bár nem szeretem átkozni. Szerkesztők, befektetők, kvázi-újságírók jó- illetve rosszvoltából oly temérdek, ragyás vacak áramlik felénk, oly nagy senkikből avatnak példákat, szándékosan olyan selejtszintre züllesztik az igényt, hahahabruhaahaahaa közönséggé degradálják azt is, aki többre vágyik, selejt emberekből, képzetlen senkikből válnak szupersztárok, véleményformáló sajtómogulok – istenem, leszakadsz.

Mit keresett ebben az időben Bubik István?

Elsodorva, megalázva, anyagi fogságban, tehetsége tudatában, s mégsem áruba bocsátkozva, le kellett sütnie a szemét, a szemét láttán.

Az ő szavait idézem 1988-ból, a Gála alkalmával, közvetlenül az után, hogy Kubik Annával a díjátadás után eljátszották az Advent a Hargitán főszerepét:

„Most már a vallásból merítek, amely nemcsak hitet ad, de működteti a belső emberi értékrendemet is. Emberiességet, erkölcsöt ad. Tanácstalan emberként, tanácstalan színészként fordultam ismét a valláshoz. Kezdttem már féltetni magamat, kezdttem féltetni egész belsőmet...”

Bubik Istvánnak megpróbálunk örök emléket állítani A Magyar Művészetért égisze alatt létrehozott, róla elnevezett Emlékdíjjal, amelynek kuratóriumát Kubik Anna vezeti, benne e díj avatott művészeivel, nagy színészeinkkel, rendezőinkkel, igazgatóinkkal.

S őt őrzi majd a bibliofil sorozatunkban azonnal, januárban, a Himnusz napján megjelenő díszalbum is: *A csillagokban Bubik István – Himnusz, nimbusz, mítosz.*

A Magyar Művészetért-díjjal rendelkező művészeket kértem fel a Kuratórium tagjának – beleértve a Honvéd Együttes tagjaként MM-díjas Bubikné Rémi Tündét is mindenekelőtt:

Elnök:

Kubik Anna

Tagjai:

Bubikné Rémi Tünde

Sebestyén Márta

Berecz András

Eperjes Károly

Kerényi Imre

Lohinszky Loránd

Márta István

O. Szabó István

Taub János

A Díj kiosztása minden évben A Magyar Művészetért Díjátadó Gálán történik, ugyanazon jelképekkel, mint maga a hagyományos díj, de Győrfi Sándor szobrászművész külön e célra készített Főnix-allegóriájával. A Bubik István-díj Kuratóriuma önállóan hozza meg döntését A Magyar Művészetért Díjakról történő általános kuratóriumi döntéssel egy időben. A Bubik István-díj része A Magyar Művészetért Díj rendszerének, a Kuratórium azonos módon és jogokkal dönt e díjról, mint A Magyar Művészetért Művészi Kollégiuma, amely önállóan hoz döntést az adott évben kiosztandó összes többi művészi díjról.

Tudjuk, mennyi nagyszerű, kirobbanóan tehetséges fiatal színész él – és égeti életét – Beregszász, Kassa, Székelyudvarhely, Újvidék, Szatmárnémeti, Kolozsvár, Marosvásárhely távoli és mégis oly közeli színpadain, s mennyien állnak elénk lobogó hittel és szenvedéllyel Budapesten, Miskolcon, Kaposváron, Pécsen, Szegeden, Sopronban, életünk nagy színpadain szerte az országban.

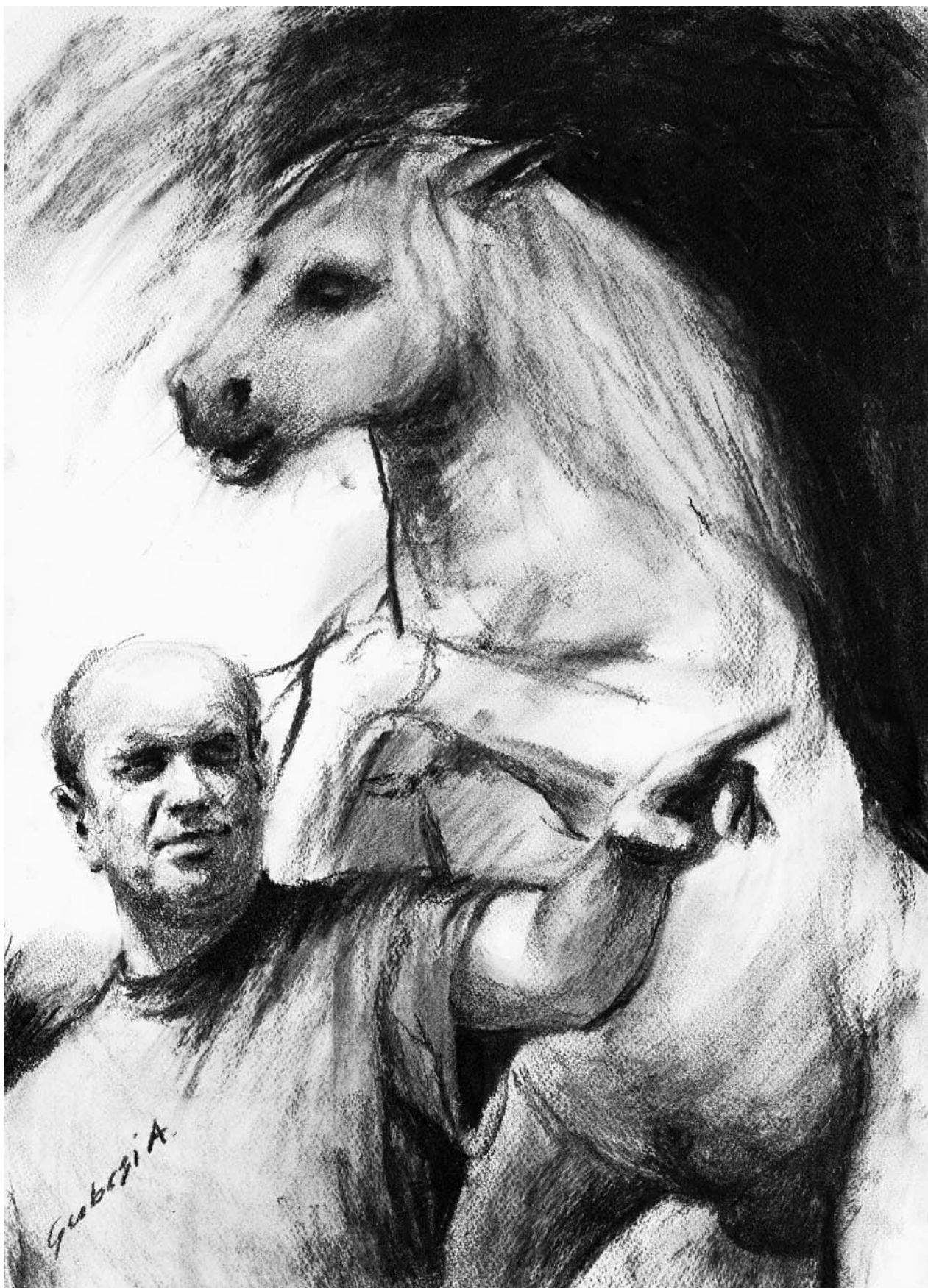
S tudjuk, hogy nem róluk és nem nekik szól ez a lármás, ricsajos, értékgázoló pénzkor, a pénzkór. Ezért eredeztetjük Bubik István ránk tekintő tiszta szeméből földi jogunkat, hogy a magyar színésztársadalom legjobbjai évente egyszer az ő nevében dicsérettessék a legnagyobb magyar színészeket – ha lehet, még itt a földön, s csak később azon túl, a mennyekben is. Csak később, sokkal később. Ne még, adj békét uram még addig!

Nagy Ferenc: A Magyar Művészetért Díj

Győrfi Sándor: Bubik István-emlékdíj – a Főnix-madár allegóriája

Gubcsi Attila: Hommage à Bubik István

A Magyar Művészetért Díjat kapták 1987-2004 között

Ágh István	Esterházy Péter	Jaskó István
Almási Tamás	Fábri Zoltán	Jókai Anna
Annus József	Farkas Árpád	Juhász Ferenc
Asszonyi Tamás	Farkas Zoltán	Jurcsik Károly
B. Nagy László	Fehér Ferenc	Kaján Tibor
Balikó Tamás	Ferencz István	Kaláka Együttes
Balla Demeter	Finta József	Kallós Zoltán
Balogh Miklós	Fodor Antal	Kányádi Sándor
Bella István	Fodor Sándor	Kardos István
Berecz András	Foltin Jolán	Karsai Zsigmond
Bereg-Szabolcs-Szatmár megye Építész Kamara	Földi Péter	Keleti Éva
Bereményi Géza	Gál Sándor	Kerényi Imre
Bessenyei Ferenc	Garas Dezső	Király Ernő
Bódy Gábor	Gergely András	Király László
Borbándi Gyula	Ghymes Együttes	Kobzos Kiss Tamás
Borbás Tibor	Gink Károly	Kocsár Miklós
Bozay Attila	Gombos Gyula	Kocsis Imre
Böszörményi Géza	Gulyás György	Kocsis Zoltán
Bródy János	Gulyás Gyula	Kokas Ignác
Bubik István	Gulyás János	Koltai Lajos
Bucz Hunor	Gyarmati Lívia	Kondor Béla
Buda Ferenc	Győrfi Sándor	Korniss Péter
Búza Barna	Györgyfalvy Katalin	Kós Károly Egyesülés
Cantemus Kórus	Győri Balett	Kovács József
Cziffra György	Gyulai Líviusz	Kozák András
Czimer József	Gyurkovics Tibor	Kő Pál
Cseres Tibor	Halmos Béla	Kubik Anna
Cserhalmi György	Hamvas Béla	Kuncz László
Csete György	Harag György	Kunkovác László
Csomós Mari	Havasi István	Lajkó Félix
Csoóri Sándor	Herceg János	Latinovits Zoltán
Darázs Árpád	Herendi Porcelán-manufaktúra Rt.	Lázár Ervin
Dienes Gábor	Hervay Gizella	Lehóczky János
Dobos László	Honvéd Együttes	Liszt Ferenc Kamarazenekar
Dohnányi Ernő	Huszárik Zoltán	Lohinszky Loránd
Dresch Dudás Mihály	Ilia Mihály	Makovecz Imre
Dubrovay László	Illyés Kinga	Mányi Ép. Stúdió
Duray Miklós	Imre Zoltán	Márai Sándor
Eperjes Károly	Jancsó Adrienn	Markó Iván
	Jankovics Marcell	Martin György

Marton László
Melocco Miklós
Mensáros László
Mészáros Ági
Mészöly Miklós
Mocsár Gábor
Molnár Edit
Muzsikás Együttes
Nádas Péter
Nagy Ervin
Nagy Gáspár
Nagy József (Josef Nadj)
Nagy Kovács Mária
Nagy László
Nagy-Kálózy Eszter
Nemeskürty István
Németh Ildikó
Novák Ferenc
Olasz Ferenc
Ópusztaszer
Orosz János
Ökrös Zenekar
Páll Ágoston
Páll Antal
Páll Magdi
Páskándi Géza
Pérel Zsuzsa
Péterfy László
Popova, Aleszja
Püski Sándor

Ráckevei Anna
Ragályi Elemér
Ratkó József
Reneszánsz Rt.
Rózsa György
Ruszt József
Samu Géza
Sánta Ferenc
Sára Sándor
Schéner Mihály
Schiffer Pál
Schinágl Gábor
Schrammel Imre
Sebestyén Márta
Sebő Ferenc
Seregi László
Sík Ferenc
Siklós Mária
Sinkovits Imre
Somogyi Győző
Somogyi József
Sütő András
Sváby Lajos
Szabados György
Szabó István
Szabó Szilárd
Szabóky Zsolt
Szakonyi Károly
Szalay Ferenc

Szántó Tibor
Szécsi Margit
Székely János
Szervátiusz Tibor
Szilágyi Domokos
Szirtes Ádám
Szokolay Sándor
Szörényi Levente
Szóts István
Taub János
Téka Együttes
Tímár Sándor
Tiszatáj
Tolnay Klári
Tóth Bálint
Tóth Ildikó
Tóth Menyhért
Töröcsik Mari
Tózsér Árpád
Udvardi Erzsébet
Udvaros Dorottya
Új Budapest Együttes
Ulman István
Utassy József
Vári Fábián László
Vass Lajos
Vörös László
Wass Albert
Weöres Sándor
Zsuráfszki Zoltán

A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérem 1987-2004

Bayer József
Demján Sándor
Gubcsi Lajos

Kovács Gábor
Marjay Gyula
Nagy Endre

Székelyudvarhely:
Emlékezés Park
Szórádi Sándor

A nászéjszaka, napfényben

TARTALOMJEGYZÉK

Kölcsy Ferenc: Himnusz	5.	Gyere haza! Van itt egy jó színház! <i>Interjú Eperjes Károllyal</i>	60.
A BÚCSÚ	6.	Zene született <i>Interjú Márta Istvánnal</i>	71.
Gubcsi Lajos: Mindannyian összeérünk	7.	... ő elhitte magának a koronát... <i>Interjú Kerényi Imrével</i>	74.
Gyurkovics Tibor: Ebek harmincadja	8.	... Minden szerepben ő volt Bubik, akárkit játszott... <i>Interjú Götz Annával</i>	77.
Legeza atya: A világ és az Úristen	14.	Rubold Ödön: Barátom emlékére	82.
PISTÁRÓL – Rudolf Péter beszéde Bubik István temetésén	15.	... „ha török, ha szakad, én férfi vagyok”... <i>Cserhalmi György monológja</i>	84.
Novák Ferenc: Bubik István élt 46 évet.....	16.	... mint egy samuráj, úgy készült minden próbára, minden előadásra... <i>Interjú Balikó Tamással</i>	88.
Minden kor megszüli a maga fantasztikus embereit <i>Interjú Gubcsi Lajossal a Hír TV-ben</i>	17.	... mindig hozott valami kis ajándékot nekem... <i>Interjú Gáspár Sándorral</i>	94.
Metz Katalin: Rekviem Bubik Istvánért.....	21.	Élni, bátran <i>Interjú O. Szabó Istvánnal</i>	98.
Márta István: Gyászbeszéd Bubik István sírjánál.....	22.	Tele volt a színházzal, és a színház tele övele <i>Interjú Taub Jánossal</i>	101.
... az ember egy szál magában nekik rontson...? <i>Beszélgetés a Magyar Művészetért Díj első színészkitüntetettjével, Bubik Istvánnal</i>	23.	... hová fohászkodjak, vagy hova szórjam az átkaimat... <i>Interjú Udvaros Dorottyaival</i>	105.
EGY GONDOLAT BÁNT ENGEMET	25.	Dobbal teremtek <i>Interjú Sipos Andrással</i>	108.
Egy gondolat bánt engemet... <i>A Hír TV Heti Nézőterének interjúja Bubik Istvánnal</i>	26.	... Tünde kicsit háziasítja ezt a vadembert... olyan szépen összesimulnak... <i>Interjú Sebestyén Mártával</i>	114.
... érthetetlen számomra az, hogy ez itt a gyűlölet házaja...? <i>Interjú a Magyar Rádió Aranyemberek című sorozatában</i>	30.	... természetes, és ettől igazi... <i>Interjú Fábíán Lászlóval</i>	117.
Bubik István – Vérének verítékéből.....	34.	<i>Döbrentei Kornél monológja</i>	119.
Bayer Zsolt: Hosszú lesz a tél.....	36.	Gubcsi Lajos: A Bubik István-emlékdíjról	121.
A CSALÁD	39.	Nagy Ferenc: A Magyar Művészetért Díj.....	122.
... a gyökereire nagyon büszke volt... <i>Interjú Bubik Istvánnéval és Bubik Györggyel</i>	41.	Györfi Sándor: Bubik István-emlékdíj	123.
Egy huncut mosoly mindig ott volt a szeme sarkában... <i>Interjú Bubikné Rémi Tündével</i>	44.	Gubcsi Attila: Hommage à Bubik István.....	124.
A TÁRSAK	50.	A Magyar Művészetért Díjat kapták 1987-2004 között	125.
Funtek Frigyes: Egy Levél	51.		
Élő felkiáltójel, nincs mese <i>Interjú Kubik Annával</i>	54.		